MINISTERUL APĂRĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA

ACADEMIA MILITARĂ A FORŢELOR ARMATE
„ALEXANDRU CEL BUN”

Revista Militară

STUDII DE SECURITATE ŞI APĂRARE

Nr. 1 (9) / 2013

Ministerul Apărării al Republicii Moldova
Academia Militară a Forţelor Armate „Alexandru cel Bun”

Revista Militară

Studii de securitate şi apărare

Nr. 1 (9) / 2013

Chişinău, 2013

Revista Militară

Studii de securitate şi apărare. Publicaţie ştiinţifică. Nr. 1 (9)/2013

Fondator: Academia Militară a Forţelor Armate „Alexandru cel Bun”

Redactor-şef:

colonel (r) **Constantin Manolache**, doctor în ştiinţe politice, conferenţiar universitar

Secretar responsabil:

locotenent-colonel (r) **Igor Sofronescu**, doctor în ştiinţe tehnice

Colegiul de redacţie:

Mihail Bucliş, colonel
Marin Butuc, doctor în filologie, locotenent major,
Svetlana Cebotari, doctor în ştiinţe politice
Vitalie Ciobanu, doctor în istorie, colonel
colonel (r) **Valeriu Cuşnir**, doctor habilitat în drept, profesor universitar
Ion Jarcuţchi, doctor în istorie, conferenţiar cercetător
Mikola Jelezneak, doctor în filologie, conferenţiar universitar (Ucraina)
Victor Juc, doctor habilitat în politologie, profesor cercetător
Irina Mkrtumova, doctor în sociologie (Federaţia Rusă)
colonel (r) **Constantin Moştoflei**, doctor în ştiinţe militare (România)
Alexandru Roşca, academician
Gheorghe Rusnac, academician
Irina Sosunova, doctor habilitat în sociologie (Federaţia Rusă)
Speranza Tomescu, doctor în filologie, lector superior (România)
Pantelimon Varzari, doctor în filosofie, conferenţiar universitar
Ion Xenofontov, doctor în istorie

Autorii poartă întreaga responsabilitate pentru conţinutul ştiinţific al textelor.

Adresa redacţiei: str. Haltei 23, mun. Chişinău, Republica Moldova, MD-2023
Tel.: (+373 22) 54-51-60

ISSN 1857-405X

©Academia Militară a Forţelor Armate „Alexandru cel Bun”, Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, 2013.

SUMAR

Securitate și geopolitică

Vitalie STOIAN, Svetlana CEBOTARI
ABORDĂRI TEORETICO-CONCEPTUALE
ALE FENOMENULUI „STRATEGIA SECURITĂȚII” 5

Constantin MANOLACHE, Vladimir TROFIMOV
ESTABLISHMENT AND EVOLUTION OF THE
NATIONAL SECURITY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA 14

Diana MOLODILO
DEFENSE PLANNING REFORM IN REPUBLIC OF MOLDOVA AND CIVILIAN
CONTROL AS A KEY REQUIRMENT FOR EFFECTIVE DEFENSE PLANNING 29

Gheorghe MEREUȚĂ
GLOBALIZAREA SURSELOR DE AMENINȚARE
LA ADRESA SECURITĂȚII NAȚIONALE ŞI EUROPENE 37

Gheorghe RICIU, Svetlana CEBOTARI
DILEMA REPUBLICII MOLDOVA: ADERAREA
LA NATO SAU MENȚINEREA STATUTUL DE NEUTRALITAT*E* 47

Tehnică și tehnologii militare

Сергей ОХРИМЕНКО, Агоп САРКИСЯН, Григорий БОРТЭ
ПРОТИВОСТОЯНИЕ В ИНФОРМАЦИОННОЙ СФЕРЕ 53

Știință, psihilogie și educație militară

Vitalie MARINUȚĂ
ASPECTE ALE IMPLEMENTĂRII CONTROLULUI CIVIL DEMOCRATIC
ASUPRA SFEREI MILITARE DIN REPUBLICA MOLDOVA 62

Uliana STATI
CLIMATUL PSIHOSOCIAL ŞI COEZIUNEA
ÎN DINAMICA COLECTIVULUI MILITAR 68

Valeriu BULAT
PRACTICI MANIPULATIVE DE INFLUENȚARE PSIHOLOGICĂ 74

Natalia ALBU
PEDAGOGIA MILITARĂ ÎNTRE EXERCIȚIU, FORMARE ŞI EDUCARE 82

Ludmila VASILACHI
SEMNIFICAȚIA ORIENTĂRILOR VALORICE ÎN GRUPUL MILITAR 91

Viorica LEANCĂ
IMPACTUL EDUCAȚIEI ASUPRA INTELECTULUI SOCIAL
ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII PERSONALITĂȚII 95

Ana MARIN
ASPECTE PRIVIND DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR
LINGVISTICE ÎN CONTEXTUL PEDAGOGIEI MILITARE 99

Istorie și artă militară

Iurie GÎRNEȚ, Veaceslav GÎRNEȚ

POLITICA ȘI STRATEGIA. REPERE ISTORICE. 104

Олеся КУЦКАЯ, Сергей ДОРОЖКИН

ПРОПАГАНДИСТСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ВСТУПЛЕНИЯ И ПРЕБЫВАНИЯ КРАСНОЙ АРМИИ НА ТЕРРИТОРИИ ЮГОСЛАВИИ В ГОДЫ ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ 109

Ion XENOFONTOV, Vladimir TROFIMOV

BINEFĂCĂTORI MILITARI AI BISERICII SFÂNTA PARASCHEVA DIN SATUL OLĂNEȘTI, RAIONUL ȘTEFAN-VODĂ 124

Terminologie militară

Marin BUTUC

ASPECTE ALE ETIMOLOGIEI UNOR TERMENI CE DENUMESC GRADE MILITARE ÎN LIMBA ROMÂNĂ 128

Personalia

Constantin MANOLACHE

COLONELUL MEDIC (R) ION CORCIMARI: OMUL CARE VINDECĂ OAMENI 135

Album militar

SECVENȚE DIN RAZBOIUL SOVIETO-AFGHAN (1979–1989) 138

Apariții editoriale

Ion XENOFONTOV, Igor SOFRONESCU

„Armata română și evoluția Armei tancuri. Documente (1919–1945)”. Coordonatori: Colonel dr. Petrișor Florea, dr. Cornel Țucă, dr. George Ungureanu. Pitești, Editura Universității din Pitești, 2012. 142

SECURITATE ȘI GEOPOLITICĂ

ABORDĂRI TEORETICO-CONCEPTUALE ALE FENOMENULUI „STRATEGIA SECURITĂȚII"

Vitalie STOIAN*[1]*,
***Svetlana CEBOTARI*[2]**

In order to ensure complete safety, states set their own goals, ways and means of achieving them, that is they are developing a specific security strategy. If the strategy is aimed at countering international threats and ensuring internal stability, the security policy will include clear, but moderately flexible rules intended to define standard security procedures and technologies. The strategy as a mode of action is necessary if, for achieving the main goals there are insufficient resources. The aim of the strategy is an efficient use of available resources to achieve the goals set.

Conceptul de strategie a fost împrumutat din sfera armatei, fiind adaptat ulterior altor domenii, acoperind spațiul dintre politică și tactică. Potrivit „Dicționarului Explicativ al limbii române", „strategia este partea componentă a artei militare care se ocupă de conducerea forțelor armate terestre, aeriene și acvatice, pe durata războiului, pe durata fiecărei campanii militare, organizând și conducând operațiile duse de mari grupări de forțe, presupunând știința conducerii luptei prin determinarea direcției principale a acțiunilor și prin elaborarea planului de unire și de utilizare justă a forțelor, a rezervelor militare". Prin termenul de strategie se subânțelege „arta de a folosi cu dibăcie toate mijloacele disponibile în vederea asigurării succesului într-o luptă" [1].

În lucrarea „Despre război", Clausewitz oferă o definiție concisă: „Strategia este folosirea angajamentelor pentru obiectul războiului" [2], aceasta fiind una superioară, chiar dacă sugerează o focalizarea restrictivă asupra luptei. Deasemenea, se specifică că, strategia este utilizarea amenințărilor tacite, a luptelor și a campaniilor în promovarea scopului politic. În acest context, Basil H. Liddell Hart, în lucrarea „The Strategy of indirect approach", analizând războaiele de la cele din Grecia Antică și până la cel de-al Doilea Război Mondial, face referire la interpretarea lui Clawsewitz prin care „strategia este arta angajării într-o bătălie ca un mijloc de a câștiga obiectul unui război", bătălia fiind considerată drept unicul mijloc de a obține anumite avantaje strategice. Liddle Hart definește strategia ca „arta distribuției și aplicării mijloacelor militare pentru a îndeplini scopurile politicii"[3]. De asemenea, Hart menționa că tactica este aplicarea unei strategii la un nivel mai scăzut, iar strategia, la rândul său, este aplicarea

[1] *Vitalie STOIAN, general, șeful Marelui Stat-Major, comandantul Armatei Naționale a Republicii Moldova.*
[2] *Svetlana CEBOTARI, doctor în științe politice, conferențiar universitar, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*

„marii strategii" care implică utilizarea tuturor resurselor unei națiuni în scopul atingerii obiectivului politic al războiului. „Strategia nu trebuie să depășească rezistența, cu excepția celei din natură. Scopul acesteia rezidă în diminuarea posibilităților de rezistență și urmărește realizarea scopului prin exploatarea elementelor de mișcare și surpriză... Deși strategia ar putea ținti mai mult spre exploatarea mișcării decât la exploatarea surprizei sau invers, cele două elemente reacționează reciproc. Mișcarea generează surpriza, iar surpriza oferă un impuls de mișcare [3, p. 335-336].

Pentru Henri Jomini, strategia este arta de a face război pe hartă, prin care subânțelege teatrul de război. „Grand Tactica" este arta de a posta trupele pe câmpul de luptă în funcție de accidentele de la sol, de a le pune în acțiune, și arta de a lupta pe teren, în contradicție cu planificarea de pe hartă. Operațiile sale se pot extinde pe un câmp de 10 sau 12 mile în măsură. Logistica cuprinde mijloacele și aranjamentele care lucrează în planurile de strategie și tactică. Strategia decide unde să acționeze, logistica aduce trupele la acest punct. Marele tactici decid modul de executare și ocupare a forței de luptă a trupelor" [4].

În literatura de specialitate este prezentă și definiția lui Beaufré, care afirmă că strategia „presupune un duel de voințe în a impune anumite condiții" [5]. Cercetătorul este de părerea că strategia nu ar trebui să fie o doctrină, ci o metodă de gândire pentru clasarea și prioritatea evenimentelor, iar mai apoi, în funcție de situație, căreia îi corespunde o anumită strategie particulară, când are loc alegerea celei mai eficiente proceduri. Beaufré recunoaște aspectul critic al elementelor nonmilitare de putere – politice, economice etc. Potrivit autorului, strategia nu este o activitate exclusiv de război, și nici limitată în planificarea împotriva unui dușman, deoarece acesta ar putea avea strategii de relații de prietenie, precum și strategii de aliați. Deși contemporanii au făcut-o deja, în rubrica marea strategie, Beaufré este creditat cu extinderea conceptului de strategie, dincolo de termenul pur militar, sintagmă pe care a înlocuit-o cu „strategia totală". Astfel, în opinia lui Beaufré, strategia presupune coordonarea și punerea în aplicare a tuturor elementelor de putere.

Implicând atât obiective principale, cât și obiective secundare, J.L.Thompson prezenta strategia ca pe un mijloc prin care se atinge un scop [6].

George Steiner, în „Strategic Planning" include câteva puncte referitoare la strategie:

- strategia se referă la decizii de bază, direcționale, scopuri și misiuni;
- strategia e constituită din acțiunile necesare pentru a trasa direcțiile respective;
- strategia răspunde la întrebarea: Care sunt scopurile pe care le căutăm și cum le obținem? [7].

Un grup de cercetători descriau strategia drept „un plan, o direcție, un ghid sau un curs de acțiuni de viitor, calea de a trece de aici, acolo" [8]. Conform acestora, strategia trebuie să prevadă crearea și/sau menținerea unui avantaj competitiv în zona selectată de activitate și să „suprasolicite resursele disponibile, nu să creeze probleme nerezolvabile" [8, p.27-28]. Strategia este folosită în diverse moduri, însă câteva sunt evidențiate de H.Mintzberg, care a enumerat cinci utilizări principale ale cuvântului „strategie": 1. *Un plan* – în sensul de acțiune conștientă, intenționată, mijloc de a ajunge de aici, acolo; 2. *O tactică* – ca manevră specifică având drept scop surclasarea oponenților sau competitorilor; 3.

Un pattern – reprezentat printr-o succesiune de acțiuni; 4. *O poziție* – instrument de localizare, într-un anumit mediu; 5. *O perspectivă* – în sensul de modalitate integrată de percepere a lumii, viziune și directive [9]. Aceste tipare ale deciziilor și acțiunilor definesc strategia emergentă sau, conform lui Mintzberg, „realizată".

Astfel, strategia presupune un plan, mijloacele pe care le căutăm, poziția luată sau asumată, perspective, plan și tipare. Este legătura dintre politică și interese/idealuri, presupunând tactici, acțiuni care urmăresc obiective. În acest context, strategia este elementul unei structuri complexe: scopul bine definit, strategia abordată, modul de acțiune și tactica utilizată. Dar, înainte de a construi și implementa o strategie, importante sunt indentificarea, definirea și analiza problemei, precum și constatarea vulnerabilităților sau insuficienței resurselor pentru prevenirea efectelor negative. Așadar, aceste elemente generează previziunea direcțiilor ce vizează decizii strategice în politica externă sau internă a unui stat, extinderea capacităților, obținerea de avantaje sau anticiparea unor posibile amenințări.

Securitatea națională reprezintă condiția fundamentală a existenței națiunii și a statului și deci un obiectiv fundamental al guvernării. Conform Strategiei de securitate națională a Marii Britanii, adoptată în anul 2008, „asigurarea securității națiunii și cetățenilor săi rămâne cea mai importantă responsabilitate a guvernului" [10]. Un aspect important, întâlnit în toate strategiile de securitate, îl reprezintă valorile naționale, interesele naționale și țintele naționale, obiectivul esențial al fiecărui stat fiind păstrarea și creșterea patrimoniului național. Aspirațiile, credințele, identitatea cetățenilor care formează națiunea și conștiința națională sunt valori ce oferă forță decizională, regăsindu-se în veridicitatea și legitimitatea politică, pecum și în menținerea durabilității interesului de stat. Formularea și urmărirea unei strategii în baza valorilor și scopurilor entității devine una dintre principalele și, în același timp, cele mai dificile chestiuni cu care se confruntă un stat.

În opinia directorului de programe și proiecte de securitate internațională și leadership Maria Barbu, strategia de echilibru constă într-un model strategic de leadership, al cărei scop rezidă în dezvoltarea echilibrată, utilizând o politică adaptată nevoilor reale și urmărind un scop benefic societății. În cadrul acestui model, liderul politic acționează în sensul urmăririi cu asiduitate a îndeplinirii unor obiective politice, pe plan intern și internațional, care sunt benefice societății, contribuind în acest fel la consolidarea securității naționale și la afirmarea țării respective, ca fiind „generatoare" de securitate și nu doar „consumatoare" [11].

Cheia succesului unei strategii de echilibru o reprezintă trinitatea de care vorbea Clausewitz. Nucleul teoriei lui cuprindea populația, armata și guvernul și rămâne a fi trinitatea alcătuită din autoritate, forță și legitimitate. O bună strategie de echilibru presupune, fără îndoială, capacitatea liderului de a gândi strategic. Gândirea strategică presupune cunoașterea contextului politic și de securitate, capacitatea de a vedea în perspectivă, dar și sesizarea dinamicii evoluțiilor ulterioare ale mediului intern și internațional.

Parafrazându-l pe unul din marii gânditori strategici contemporani Colin Gray, care definește strategia ca fiind „utilizarea forței și a amenințării cu forța în scopuri politice"[12], am putea spune că strategia de criză este, într-un fel, utilizarea puterii și a amenințării cu abuzul de putere pentru

scopuri și interese individuale sau de grup, care adeseori pot să contravină intereselor naționale. Colin Gray, în *Modern Strategy* îl consideră persuasiv pe C. von Clawsewitz în afirmația potrivit căreia „în strategie totul e simplu, dar asta nu înseamnă că totul e foarte ușor" [13]. Cheia relației dintre politică, strategie și tactică este simplă și poate fi exprimată în termeni simpli. Operațiile și tacticile sunt instrumente ale strategiei militare, deci strategia trebuie să servească scopurilor politice. De obicei, în practică cuvintele „strategie" și „strategic" sunt sustrase și inaplicate. Performanța dimensiunilor strategice – politice, entice, pregătirea militară, tehnologie – poate fi îmbunătățită, consideră Gray.

Unii analiști delimitează tipurile de strategii analizându-le după trei criterii: conformitatea, acceptabilitatea și fezabilitatea. Conformitatea se referă la potrivirea dintre scopurile propuse și strategia propriuzisă. Acceptabilitatea se referă la căile propuse, iar fezabilitatea se referă la mijloace.

Există mai multe moduri de a clasifica strategiile. Unul are o bază conceptuală: strategia poate fi declarativă, reală sau ideală. Strategia declarativă este ceea ce spune o națiune despre strategia sa. Ea poate sau nu poate fi adevărata strategie a națiunii, și națiunea poate sau nu poate să creadă în ea. Un exemplu bun este strategia americană a Two Major Theaters of War (MTW). Strategia în cauză se referă la diferența dintre strategia declarată și realitate. Apare întrebarea: „Presupunând că Statele Unite nu poate executa strategia declarată de Two MTW, care este strategia lor reală?"Această strategie reală ar fi o strategie actuală. O strategie ideala este ceea ce un strateg ar prefera să facă în cazul în care el ar avea acces nelimitat la toate resursele necesare (cantitative și calitative) [14]. O a doua metodă de clasificare se bazează pe modelul de execuție: secvențială, simultană și cumulativă. Această paradigmă încearcă să facă distincții între strategii în funcție de faptul dacă strategul atacă obiective progresiv, în același timp sau în ordine aleatorie, în esență.

B. H. Liddle Hart a avut o abordare proprie a strategiei, care a devenit cunoscută ca abordare indirectă. Strategia nu trebuie să depășească rezistența, cu excepția a celei din natură. Scopul acesteia este de a diminua posibilitatea *rezistenței* și urmărește îndeplinirea acestui țel prin exploatarea elementelor de *mișcare* și *surpriză*. Strategia ar putea ținti mai mult spre exploatarea mișcării decât a surprizei sau invers, cele două elemente reacționează reciproc. Mișcarea generează surpriza, iar cea din urmă oferă impuls mișcării [16]. Strategia este un proces, o adaptare constantă la schimbarea condițiilor și circumstanțelor într-o lume în care domină ambiguitatea și incertitudinea.

Strategia diferă de arta operațională și tactică în aspectele funcțional, temporal și geografic. Funcțional și temporal, tactica este domeniul de lupte, angajamente de durată relativ scurtă. Arta operațională este domeniul campaniei, o serie de lupte care au loc pe o perioadă mai lungă de timp. Strategia este domeniul de război care cuprinde nivelul prelungit de conflict între națiuni, armate sau neînarmate. Tactica se ocupă cu părți sau piese, arta operațională de a combina peisele, iar strategia aplică combinarea combinărilor. Evenimentele la nivel de tactică determină consecințe strategice.

STRATEGIE PLAN ➔ ACȚIUNI ➔ EFECT

Strategia este elaborată după o analiză aprofundată și cunoaștere a situației strategice / mediului. Scopul acestei analize este de a evidenția factorii interni și externi care ajută la definirea sau ar pu-

tea afecta obiectivele specifice, concepte și resurse ale strategiei. Mediul extern reprezintă circumstanțele și condițiile ce afectează bunăstarea statului. În funcție de interesele promovate bazate pe valori, principii sau aspirații, sunt elaborate politici de securitate. Arta și știința de a dezvolta, aplica și coordona instrumentele de putere națională (diplomatice, economice, militare, și informaționale) pentru atingerea obiectivelor care contribuie la securitatea națională reprezintă Strategia națională de securitate.

Strategia militară națională este arta și știința de a distribui și aplica puterea militară pentru atingerea obiectivelor naționale în timp de pace și război.

Art Lykke a dat formă coerentă unei teorii de strategie cu articularea modelului *scaun cu trei picioare* care reflectă faptul că strategia = extreme + modalități + mijloace, iar în cazul în care acestea nu au fost în echilibru se asumă un risc mai mare. În propunerea lui Lykke (modelul) extremitățile sunt „obiective", modalitățile sunt „concepte" pentru realizarea obiectivelor, iar mijloacele sunt „resurse" pentru susținerea conceptelor. Scaunul înclină dacă cele trei picioare nu sunt ținute în echilibru. Dacă oricare picior este prea scurt, riscul este prea mare și strategia nu rezistă. Riscul explică diferența dintre ceea ce este necesar de obținut, conceptele și resursele disponibile pentru a atinge obiectivul. Deoarece nu sunt niciodată îndeajuns resurse sau un concept destul de inteligent pentru a asigura 100% succes în mediul competitiv internațional, există întotdeauna un anumit risc. Strategul încearcă să reducă la minimum acest risc, prin dezvoltarea unei strategii de echilibru între extremități, modalități și mijloace.

Politica de securitate caracterizează siguranța asupra funcționării unui sistem, unei organizații sau altei entități. O politică de securitate este un plan de acțiuni definite pentru prezervarea integrității și durabilității unui grup social.

Pentru a permite Uniunii Europene de a juca un rol politic pe scena internațională, tratatul de la Maastricht a instituit o politică europeană de securitate comună, inclusiv formularea eventuală a unei „politici de apărare comună". Acesta este aspectul diplomatic și de securitate al acțiunii externe a UE și completează politicile externe ale Comunității Europene. Politica externă și de securitate comună (PESC) constituie una din modalitățile de realizare a relațiilor externe ale Uniunii Europene. Reglementarea sa juridică a fost realizată relativ târziu față de restul construcției europene, având în vedere natura sensibilă a acestei politici care în continuare se regăsește în sfera competențelor statelor membre.

Obiectivele majore ale PESC: protejarea valorilor, intereselor fundamentale și a independenței Uniunii; întărirea pe toate căile a securității Uniunii și a statelor membre; păstrarea păcii și întărirea securității naționale în acord cu principiile Cartei ONU, a Actului final de la Helsinki, precum și a obiectivele Cărții de la Paris; promovarea cooperării internaționale; dezvoltarea și consolidarea democrației și a statului de drept, precum și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului [18]. Prevederile PESC au fost revizuite prin Tratatul de la Amsterdam și Tratatul de la Nisa, care a inițiat Politica de securitate și apărare comună (PESAC).

PESAC oferă un cadru nou de cooperare grație căruia UE poate realiza misiuni operaționale în statele terțe, obiectivul principal fiind menținerea păcii și consolidarea securității internaționale. Politica de securitate și apărare comună (PESAC)

înlocuiește fosta Politică europeană de securitate și apărare (PESA). Tratatul de la Lisabona modifică denumirea și consacră acestei politici o nouă secțiune în cadrul tratatelor fondatoare ale UE. Astfel, Tratatul de la Lisabona marchează importanța și specificitatea PESAC, care, cu toate acestea, este încă parte integrantă a *Politicii externe și de securitate comune* (PESC) [19].

NATO reprezintă legătura transatlantică prin care securitatea Americii de Nord este permanent legată de securitatea Europei. Scopul colectiv al NATO este de a edifica o arhitectură de securitate europeană pentru care contribuțiile Alianței la securitatea si stabilitatea spațiului euroatlantic si a celorlalte organizații internaționale sunt complementare și se consolidează reciproc, atât prin adâncirea relațiilor între țările euroatlantice, cât și prin gestionarea crizelor. Formularea acestei strategii NATO a fost cunoscută sub denumirea de „Conceptul strategic pentru apărarea zonei nord-atlantice". Conceptul a fost dezvoltat între octombrie 1949 și aprilie 1959, considerându-se că Alianța „a stabilit o strategie de operațiuni la scară largă în apărarea teritorială" [20]. În continuare, strategiile NATO au fost adaptate la riscurile si amenințările specifice diferitor perioade ale Războiului Rece, răspunzând cu promptitudine situațiilor din fiecare etapă a evoluției organizației, a statelor membre și a întregii comunități internaționale.

Potrivit dr. Jaroslaw Gryz, politica și strategia sunt condiționate de provocări, amenințări, oportunități pentru ca entitatea să existe și să se dezvolte, de exemplu, viziunea sa, misiunea și sarcinile pe care și le asumă sau le aduce la îndeplinire. Un altruism se referă la o afirmație potrivit căreia o combinație abilă între politică și strategie determină succesul general al activităților din toate ariile statului (socială, culturală, economică și de securitate). De obicei, politica și strategia sunt variabile și permanent aduse la zi (în general, în cadrul unei așa-numite revizuiri strategice, care, periodic, verifică supozițiile strategiei) [21]. O politică de securitate reprezintă un document care punctează cerințele principale sau regulile care trebuie cunoscute și aplicate pentru asigurarea securității.

„Politica bazată pe forță (economică, financiară, militară) este, de regulă, *simetrică* sau *disimetrică*, în funcție de parteneriate și adversități. Politica pașilor mărunți sau a picăturii este totdeauna *asimetrică*. Simetria, în politică, în strategie, în oricare alt domeniu care presupune relații de parteneriat sau de adversitate, presupune totdeauna doctrine asemănătoare, forțe, mijloace și acțiuni compatibile, de cele mai multe ori la vedere, care păstrează pe tot parcursul acțiunilor (adică totdeauna) această relație de completitudine și interdependență, ca într-un fel de jocuri strategice cu sumă nulă (câștig eu, pierzi tu; pierd eu, câștigi tu)" [22].

Astfel, simetria presupune colaborare, stabilitate și adaptabilitate, pe când disimetria este echivalentă disproporționalității și netransparenței. Amenințările de tip asimetric se acutizează odată cu diversificarea și ierarhizarea sistemului, asimetria fiind definită prin „posibilitatea de a acționa și de a reacționa diferit, cu scopul de a surprinde, a distruge, a câștiga inițiativa și libertatea de acțiune și, în consecință, de a învinge" [23].

Luând în considerare problema importanței politicii și strategiei pentru modelarea puterii politice, existența și dezvoltarea statului, trebuie subliniată necesitatea apariției (sau dispariției) câtorva factori care decid asupra acelei semnificații. Aceștia sunt:

• cunoștințele, abilitățile unei societăți-națiune și modul în care ele sunt folosite;

• abilitatea conceptuală și intelectuală a adaptărilor sociale la condițiile în schimbare;

• cultura organizațională ce apare în structurile puterii politice și în structurile sociale (abilitatea de a mobiliza, organiza și îndeplini anumite activități asumate);

• mijloace și active – aflate în posesie sau potențiale.

Acești factori decid asupra îndeplinirii politicii și strategiei, folosind puterea și bazând-o pe asigurarea existenței și dezvoltării, accesului la bunuri și distribuirii lor de către stat și vor defini viitoarele viziuni și misiuni:

• nivelul de politică și strategie din anumite domenii, ce se concentrează pe zonele de activitate selecționate de către stat (socială, culturală, economică și de securitate);

• nivelul de politică și strategie ce este legat de sectoarele de dezvoltare selecționate, precum cel social, cultural, micro- și macroeconomic, de apărare sau militar.

Acest tip de abordare, în principal, se referă la dimensiunea internă a politicii și strategiei. Dimensiunea externă va fi condiționată, mai întâi, de îndeplinirea politicii și strategiei unei entități. Referindu-se la politica și strategia statului conduse în dimensiunea externă, ele vor fi efectul unor interacțiuni mutuale dintre entitate și mediul său, în contextul oportunităților, provocărilor și amenințărilor existente și potențiale. În cadrul continuum-ului politicii, strategia și politica fuzionează. Se stabilește o relație verticală simplă între politică, strategie și tactici.

Astfel, securitatea reprezintă sentimentul de a fi în afara oricărui pericol, de a fi protejat, absența conflictului armat, a războiului, certitudinea lipsei oricărei amenințări care ar putea perturba liniștea, dezvoltarea independentă sau bunăstarea statului. În contextul Războiului Rece, a confruntării Est–Vest și a cursei înarmărilor, securitatea a fost înțeleasă ca echilibru fragil al arsenalelor militare ale celor două blocuri. Este însă necesar de a înțelege semnificația deplină a tranziției de la o concepție strict militară de securitate la o concepție globală a securității populației – securitatea democratică a populației. Ca instrument de exprimare și reprezentare a comunităților sociale structurate suveran în baza unor valori și interese fundamentale, statul are două atribuții esențiale prin care-și justifică existența – bunăstarea și securitatea, bunăstarea fiind asociată creșterii economice și factorilor de ordin social, cultural, psihologic.

Pentru asigurarea securității depline, statele își stabilesc propriile obiective, modalități și mijloace de realizare a acesteia, adică conceperea unei strategii. Strategia are ca scop atât prevenirea și contracararea pericolelor generate de mediul internațional, cât și garantarea stării de securitate internă, în ansamblul său, a siguranței personale și securității comunităților. Iar politica de securitate reprezintă setul de măsuri, acceptate de către o conducere, de orice tip, care prevede reguli clare, dar flexibile pentru a determina operațiile și tehnologiile standard necesare asigurării securității. Strategia ca un mod de acțiune este necesară într-o situație în care pentru realizarea directă a obiectivului principal nu sunt suficiente resurse disponibile. Obiectivul strategiei este utilizarea eficientă a resurselor disponibile pentru atingerea obiectivelor.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Coteanu I., Dicționarul explicativ al limbii române, București: Univers Enciclopedic, 1998, p.1002.

2. Clausewitz C., On war, trans. Howard M., Paret P., apud. Gray C., Modern Strategy, http://home.comcast.net/~lionelingram/Gray.pdf, p. 128 (vizitat: 17.04.2013)

3. Liddle Hart B.H., The Strategy of Indirect Approach. http://archive.org/stream/strategyofindire035126mbp#page/n209/mode/2up, p. 188 (vizitat: 17.04.2013).

4. Jomini A.H., The Art of War, 1862, p.62 apud. Boone Bartholomees J., Theory of war and strategy, Departement of National Security and Strategy, 2008, p. 14.

5. Introduction a la strategie d Andre Beaufre. http://www.leconflit.com/article-23151058.html, (vizitat: 17.04.2013).

6. Thompson J.L. Strategy in Action. - London, New York: Chapman & Hall, 1995. Apud. Moraru V., Tacu M., Activitatea mediatică: oportunitatea abordării strategice. În: Moldoscopie, Chișinău: USM, USPEE, AMSP, 2012, nr.4, p. 89.

7. Steiner G., Startegic Planning: What every manager must know. http://ia700400.us.archive.org//load_djvu_applet.php?file=30/items/StrategicPlanning/StrategicPlanning.djvu, p.4-6, (vizitat: 19.04.2013).

8. Mintzberg H., Ahlstrand B., Lampel J., Strategy Safari: A Guided Tour Through The Wilds of Strategic Management. http://xa.yimg.com/kq/groups/20317296/704722436/name/7077962-Strategy-Safari-Mintzberg.pdf, p. 9-10, (vizitat: 19.04.2013).

9. . Moraru V., Tacu M., Activitatea mediatică: oportunitatea abordării strategice. Moldoscopie, Chișinău: USM, USPEE, AMSP, 2012, nr. 4, p. 89.

10. The National Security Strategy of the United Kingdom Security in an interdependent world, http://www.statewatch.org/news/2010/oct/uk-national-security-strategy-2008.pdf, p. 3 (vizitat: 19.04.2013).

11. Barbu M., Impactul strategiilor de conducere asupra securității naționale. În: Securitatea și apărarea spațiului sud-est european, în contextual transformărilor de la inceputul mileniului III, București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", 2006, p. 153.

12. Gray C., Modern Strategy, http://home.comcast.net/~lionelingram/Gray.pdf, p.17, (vizitat: 21.04.2013)

13. Clausewitz C., On war, trans. Howard M., Paret P., apud. Gray C., Modern Strategy, http://home.comcast.net/~lionelingram/Gray.pdf, p. 16, (vizitat: 21.04.2013)

14. Boone Bartholomees J., Theory of war and strategy, Departement of National Security and Strategy, 2008, p. 17.

15. Sun Tzu, The Art of War, trans. Griffith S., 1963, reprint New York: Oxford University Press, 1973, p.73, apud. Boone Bartholomees J., Theory of war and strategy, Departement of National Security and Strategy, 2008, p. 20.

16. Liddle Hart B.H., p.337, apud. Boone Bartholomees J., Theory of war and strategy, Departement of National Security and Strategy, 2008, p. 22.

17.Yarger R., Towards a theory of strategy: Art Lykke and the Army War College Strategy Model, http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/army-usawc/stratpap.htm, (vizitat: 21.04.2013).

18. La Politique étrangére: objectifs, mécanismes et réalisations, http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/fr/FTU_6.1.1.pdf, (vizitat: 21.04.2013).

19.Politica de Securitate și Apărare Comună, http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/lisbon_treaty/ai0026_ro.htm,(vizitat: 21.04.2013).

20. Evoluția conceptului strategic al Alianței, http://www.presamil.ro/SMM/2004/03-04/

pag%206-8.htm, (vizitat: 21.04.2013)

21. Gryz J., Politica şi strategia statului. În: Impact strategic, Bucureşti: Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", 2007, nr.3, p. 84.

22.Văduva Gh., Dinamismul unui triptic totdeauna complex: politică-strategie-tactică. În: Impact strategic, Bucureşti: Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", 2006, nr. 1, p. 19.

23. Dirinea E., Riscuri şi ameninţări asimetrice la adresa securităţii. În: Studia Securitatis, Sibiu, 2007, nr. 5-6, p. 44.

ESTABLISHMENT AND EVOLUTION OF THE NATIONAL SECURITY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

***Constantin MANOLACHE*[1]**
***Vladimir TROFIMOV*[2]**

Articolul prezintă un scurt istoric al securității naționale a Republicii Moldova, concepția și strategia securității naționale, organele de asigurare a securității statului, colaborarea internațională în sfera securității naționale.

A brief overview. The first incipient institutional bodies intended to ensure the internal and external security of the state were founded together with the formation and consolidation of Moldavia. From the 16th century onwards the centralized ruling system created and developed a permanent apparatus: the ruler's army (consisting of free peasants, small boyars and courtiers) and the administrative military apparatus, together with the groups of boyars. In times of peace, a small army ensured the state security.

During the medieval period, the country's border security was concentrated in fortresses, headed by the chief magistrates. The guard of the royal court was constituted of servants who were subordinated to the ruler. A real system of fortifications in Moldova was built by Stephan the Great.

In the 17th century, some changes were made in the military organisation imposed by the internal situation and the claims of the Ottoman Gate. In times of peace, the army had administrative and guarding duties, while in times of war, it joined the Turkish army. As an institution, it continued to be composed of three groups: courtiers, servants and mercenaries.

In the period of the Phanariot regime, the country's border security was assigned to squads of cavalrymen led by the Great Hetman. These troops provided the security of the border crossing and customs points.

During the czarist Russian domination, the duties of providing internal security of Bessarabia and of the region to the left of the Nistru were fulfilled by the internal institutions – the police, the gendarmery, secret services – and by the military troops dislocated on the territory. In the MASSR, the national security was the prerogative of the internal affairs bodies, and in the inter-war Basarabia – of the respective institutions of royal Romania.

The process of institutional formation of the MSSR republican security bodies was initiated on August 8, 1940 by setting up the Main Directorate of State Security within People's Commissariat for Internal Affairs, which became an independent body in 1941 – the State Security Commissariat. After 1944, the state security bodies underwent a lot of institutional structural changes. In 1946, the Ministry of Internal Affairs was established on the basis of the Commissariat. In 1953, it was included in the structure of the Ministry of Internal Affairs of the MSSR, within which the State Security Committee was set up as a

[1] *Constantin MANOLACHE, colonel (r), doctor în științe politice, conferențiar universitar, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*
[2] *Vladimir TROFIMOV, colonel medic, Spitalul Clinic Militar Central al Ministerului Apărării al Republicii Moldova.*

separate body in 1954. The duties of the Intelligence Service were determined by the Regulation on the state security bodies of the USSR (1959).

After proclaiming the Republic of Moldova's sovereignty, the State Security Committee became a body of national security, being reorganised into the Ministry of National Security (September 9, 1991). In the 90's, the basic duties of the Ministry of National Security were identified, after which it got reorganised into Intelligence and Security Service on December 23, 1999.

The national security concept and strategy. The fundamental document that regulates the general directions, values and principles of the national security is the National Security Concept of the Republic of Moldova (NSC), adopted by Law No. 112 of May 22, 2008. In accordance with the Concept, the national security represents the fundamental condition for the existence of the nation and of the Moldovan state and is an objective of the government.

In terms of the history of the young Moldovan state, the NSC replaced the similar document in 2008, approved by Parliament Decision No. 445 of May 15, 1995. The need to develop a new NSC was determined by the cardinal changes that occurred in the field of state security both on the national, regional, and world levels, and led to the exhaustion of the legal effects of the NSC from 1995. This proved to be outrun by the new threats and security challenges, including the international terrorism, as well as by the vector of the European integration of the country, firmly adopted in 2003. Thus, the NSC from 2008 confirms the irreversibility of transformation processes of our country and its conversion to a European rule of law. The NSC version of 1995 did not contain provisions regarding the solution of the Transnistrian conflict. In the new version of the document, this desideratum is the first in the list of threats to national security. The NSC contains two great dimensions: the state security and public security. The state security aims at understanding, preventing and counteracting any actions that are or could be threats or vulnerabilities upon the sovereignty, independence, security, constitutional order and territorial integrity of the Republic of Moldova and collecting information about the evolutions and events outside the country with a view to contributing to the formulation of foreign, defence, economic, energy policies etc. The public security has its focus, primarily, on the citizens' life, freedom, fundamental rights. An essential element of the NSC is the emphasis on the neutrality of the state. In accordance with Article 11 of the Constitution, the Republic of Moldova proclaimed its permanent neutrality; this status guarantees that our country is not a member of military blocks and does not allow the deployment of troops or weapons of the other countries and military blocks on its territory. Thus, all the actions undertaken by the national security system of the Republic of Moldova are based on the principle of neutrality. The national security objectives are the following: to ensure and protect the independence, sovereignty, territorial integrity, constitutional order, democratic development, to strengthen Moldova's statehood. An important place is attributed to the defence and promotion of the national values and interests. The national security includes not only the state security but also the security of the society of the Republic of Moldova's citizens both in the country and beyond its borders.

The national security is carried out through adequate political, economic, diplomatic, social, legal, educational, administrative and military measures, through the information, counter-information activities, as well as through the efficient overcoming of the crises in accordance with the national legislation in force and with norms of international law.

The Republic of Moldova's orientation towards integration into the European Union, the maintenance of good bilateral and regional relations, the participation in multilateral cooperation are factors that make the defence of the country's interests and the achievement of the national security goals safer.

Taking into consideration its national interests and commitments that the process of European integration requires, the Republic of Moldova is guided by the following guidelines of its national security policy: ensuring compliance with the permanent neutrality status, restoring the territorial integrity of the state, eliminating the foreign military presence, strengthening the independence and state sovereignty; maintaining the processes of the European integration in an advanced dynamic condition, ensuring democratic development of society and strengthening the internal security; ascending economic and social development of the country by accelerating political, economic and institutional reforms, firstly, of those that allow meeting the European Union accession criteria; developing and utilizing the human potential as the main resource of the country, defending efficiently the interests and the rights of its citizens in the country and abroad; reinforcing the economic, social, environmental and energy dimensions of security.

In order to achieve the national security objectives, the Republic of Moldova will ensure the implementation of its foreign, security and defence policy, will consolidate the constitutional order, the public safety and the security of areas of vital importance for the state in accordance with the rest of the programs and activities at the national level. The process of assessment and analysis of threats and risks with an impact on the national security is the essential activity of the public authorities and competent institutions, determining the state national security policy. However, this process creates conditions necessary for the short-term planning, by the Government, of the coordinated actions which are to be undertaken in the respective areas by the governmental institutions.

On the other hand, the NSC identifies several risk factors that could prejudice the national security interests. In developing the previous version of the NSC, the Transnistrian conflict problem was omitted. In the current concept, it is stipulated that the presence of anticonstitutional militarized formations in the eastern districts of the country contrary both to the legislation of the Republic of Moldova and the international commitments and citizens' will favours the consolidation of the separatist regime and is a perpetuation factor of the status quo.

Another threat is the eventuality of interethnic tensions. As a multiethnic, multinational state the Republic of Moldova is threatened by the possible occurrence of the elements of chauvinism, nationalism and separatism. Although the legislation of the country in this respect is quite progressive and, for the moment, these elements are not obvious, however, the interests of all the ethnic groups should be taken into consideration when promoting

the domestic and foreign policy.

Against the background of military threats diminution to the international security, the threats of an unconventional character increase, particularly the phenomenon of globalization of the international terrorism and the danger of proliferation of chemical, biological, radioactive and nuclear weapons, including the non-state actors' possession over them.

Countering the international terrorism and proliferation of mass destruction weapons will be possible only through the implementation of internationally coordinated and immediate actions, and that involves the participation of the Republic of Moldova as a result of the implementation of international commitments. In addition to the actions undertaken in the context of international cooperation, the Republic of Moldova implements antiterrorist measures at home.

Due to the country's geopolitical location and the increasing dependence of the Republic of Moldova's economy on the global economic system, the global and regional economic crises, the instability on traditional foreign markets or on the markets of prime importance may have a substantial negative impact on the country's economy. The major risk factors of economic character related to the national security of the Republic of Moldova are generated by the excessive and unilateral dependence of the local power and natural gas distribution on the monopolistic foreign country systems, this dependence being the domain of the state internal vulnerability.

Drug addiction, alcoholism, spread of HIV/AIDS and contagious diseases with increased danger for the society, along with the labour force migration and low birth rate, constitute a threat to the welfare, social and political stability of the country.

The instability and dysfunctionality of the information systems can be strong threats to the national security. The progressive development of the electronic information systems in the Republic of Moldova, their high degree of interconnection with the international information systems facilitate the activity of the criminal factor in the informational domain and make the vulnerability of the respective systems increase, including the domains of the major importance for the national security.

Meanwhile, the environment degradation, the explosions and fires, the accidents at the energy plants and economic units which use radioactive and chemical agents, at the transportation enterprises, the trans-border effects of such accidents are threats that, deriving from human activity, have a negative impact on the national security.

The earthquakes, floods and landslides represent natural disasters that may cause emergency situations in the Republic of Moldova.

The organised crime and corruption are two major risk factors. The organised crime, including the trans-border one, sometimes combines with the activity of the terrorist organisations and the proliferation of mass destruction weapons. The persistence of the criminal factor creates conditions for the intensification of these two phenomena. Due to the lack of control over the eastern districts of the Republic of Moldova and over the Transnistrian sector of the Moldovan-Ukrainian border, the phenomenon of the organised crime becomes an increasing threat to the national security. This risk factor can produce negative effects at sub-regional and regional level. The phenomenon of corruption seriously affects the economic

security of the state, violates the human rights, undermines the state institutions and the social progress.

The national interests of the Republic of Moldova are to ensure the social harmony by promoting its citizens' interests by the state, by developing optimally the population, the society and the state in the conditions of respect for language, culture, history and of taking responsibility for the development of the future generations. The NSC considers the citizens' interests more important than the interests of the state, a remarkable thing since the state is nothing else but the political organisation of its citizens.

The national security policy takes into account both the direct threats to peace and security, which are, primarily, of military character (the international terrorism, the proliferation of mass destruction weapons), and the indirect ones, which transcend the boundary between political, economic, environmental and social aspects (the fallen states, the population growth in various regions of the world, the tensions of ethnic and religious nature, the competition for resources, etc.).

Generally, security is an individual or collective sentiment that defines the absence of some external threats and dangers (physical, mental or psychosocial), which may prevent the development or preservation of some objectives considered essential, such as life, freedom and welfare.

A nation can manage its security only if it is able to reach a degree of performance meant to detect a wider range of direct or discrete, energy, informational, financial- banking, cultural, ecological threats etc.

Currently, the aggressions that characterize the international environment are being re-modelled insofar as indirect hidden aggression of informational nature is becoming an essential component, replacing the direct attack of military type.

The national security has two basic components: internal security and external security. Each component must be managed from an integrative perspective, especially through efficient management of processes and resources, ensuring the complementary character of actions and resource allocation.

The internal security concerns, in particular, the ensurance of constitutional order, the prevention and struggle against subversive activities, the social security, the public order and the population protection, including the situations of natural disasters or industrial accidents. The internal security provides the best environment for the socio-economic development and accomplishment of the citizen's welfare.

The external security is the protection of the state, society and individual against the dangers and threats of an external nature. It especially refers to the counter-informative activities of the foreign countries, state entities or unconstitutional institutions, foreign organisations or their representatives, the military aggression or other violent activities that undermine the state foundations, international terrorism, the trans-border crime and the management of latent conflicts from territorial proximity. The external security also includes the participation in various international peacekeeping missions.

The national security should be managed by employing advanced conceptual models and be able to detect the new insecure variables of the contemporary world.

The state security bodies. In accordance with the provisions of the Constitution, the Law on State Security, the Law on

State Security Bodies and other normative acts, the supreme public authorities providing the state security (the Parliament, the President of Moldova, the Government and the Supreme Security Council), the state security bodies (the Information and Security Service, the State Protection and Guard Service, the Border Guard Service and the Customs Service) as well as other public authorities authorized in the area (the Ministry of Home Affairs, the Centre for Combating Economic Crimes and Corruption, the Ministry of Defence, the Armed Forces etc.) participate in forming and implementing the policy of ensuring the national security.

In accordance with the Constitution and with the laws in force, *the President of the Republic of Moldova* exercises the overall leadership of the activity of ensuring the state security and is responsible for the national security condition; takes the necessary measures for ensuring the state security; coordinates the activity of the state authorities, of the armed forces, of the public authorities qualified in the field, appoints or proposes for appointment heads of the state security bodies and ensures the cooperation of public authorities in providing the national security; establishes and manages advisory bodies on state security problems; issues regulatory decrees on state security; carries on negotiations and concludes international treaties on national security ensurance on behalf of the Republic of Moldova. The President of the Republic of Moldova examines the reports of the heads of the state security bodies regarding the results of their activity, the observance of the human rights and freedoms and other issues; by mutual agreement with the Government, approves the activity programs of state security bodies, determines the types of information submitted by these bodies and the way of communicating such information. The president has also powers in the field of defence: he is the supreme commander of the armed forces and can declare partial or general mobilization with the preliminary approval of the Parliament; in the case of an armed aggression against the country the President takes actions to repulse it, declares a state of war and without delay notifies the Parliament; he may take other measures to ensure the national security and the public order, within the limits and under the law.

In the national security system, the *Supreme Security Council* has a very important role. This body represents the pillar of the national security system and its mission is to analyze the activity of the state security bodies, of the ministries and other public authorities in the field of national security ensurance, to present recommendations and to advise the President on promoting domestic and foreign policies in relation to national security.

The Parliament of the Republic of Moldova exercises the legislative regulation in ensuring the state security, approves the concept on the national security and the main directions of domestic and foreign policy of the state in the field of security; creates a legal framework for the establishment and the activity of the bodies that ensures the state security, exercises parliamentary control over the activity of state security bodies, as well as the democratic control over the whole security sector; establishes and approves the number of the State security bodies and appoints their heads; exercises parliamentary control over the executive power, hears the Government on issues related to its activity in the field of security and

gives a vote of confidence; determines the state border; approves the volume of the budgetary allocations for state security; ratifies and denounces the international treaties on state security. In addition, under provisions of the Constitution, the Parliament approves the military doctrine of the state, declares partial or general mobilization (a power that the President of the country also holds), declares a state of emergency, siege and war.

The government of the Republic of Moldova, being the central executive authority, ensures the enforcement of laws and of Parliament decisions as well as of the decrees of the President of the Republic of Moldova on the state security ensurance; manages the activity of the public administration authorities regarding the ensurance of the state security; issues decisions and provisions concerning the state security ensurance; exercises the control on their implementation by the ministries and other authorities subordinated to it; establishes the state security bodies in accordance with the legislation, determines their structure and functions, the budgetary allocations for their maintenance; by mutual agreement with the President of the Republic of Moldova, approves the activity programs of the state security bodies, determines the types of information submitted by these bodies and the way of presenting such information; in accordance with the legislation, adopts decisions concerning the providing with pensions, the social and legal protection of the employees from the state security bodies and of the retired people, of their family members as well as of the family members of citizens who lost their lives defending the state security; promotes the foreign and domestic policy based on interests of state security ensurance. The Government is also responsible for the ability to defend the country by supplying the armed forces with arms, ammunition, military equipment and other resources.

The Ministry of Internal Affairs (MIA) is a specialized division within the Government with direct responsibilities in the domain of maintaining law order and public security. All MIA subdivisions make up a body intended to ensure the citizens' life, health and freedom, the interests of the society and of the state against the criminal attacks and other illegal attacks in the strict compliance with the Constitution and other laws. The MIA basic duties are the following: preventing and stopping crimes and other offences; finding and discovering crimes, prosecuting people who committed them, maintaining public order and public security ensurance.

In the NSC, the organised crime is qualified as a direct threat to national security, which gives MIA increased responsibility for the ensurance of the national security.

The proper functioning of the national security system depends on other public authorities' activity, with their own national security competences in many areas: the Ministry of Foreign Affairs and European Integration, the Ministry of Informational Development, the Ministry of Economy and Trade, the Ministry of Ecology and Natural Resources etc.

According to Law on State Security No. 618 of October 31, 1995 and Law on State Security Bodies No. 619 of October 31, 1995, there are four institutions specialized in maintaining the state security in the Republic of Moldova: the Information and Security Service, the State Protection and Guard Service, the Border Guard Service and the Customs Service.

The Information and Security Service (ISS) is the main body specialized in state security. The ISS performs the duties regarding the development and implementation of measures aimed at discovering, preventing and counteracting the actions that violate the values enshrined in the Constitution of the country: the actions directed towards the violent change of constitutional order, undermining or eliminating the sovereignty, independence and territorial integrity; the activities that contribute, directly or indirectly, to conducting military actions against the country or to triggering the civil war; military actions or other violent actions that undermine the state foundations, etc. The ISS also organises informative activities for ensuring the state security, counter information activities for discovering, preventing and counteracting attempts and informative and subversive actions undertaken by special services and organisations of the other states, providing a system of measures to defend the state secrets; provides the Parliament, the President of the Republic of Moldova and the Government with the information necessary to solve issues related to state security ensurance, takes measures of the counter informative ensurance of the Ministry of Defence, the Ministry of Internal Affairs, troops of border guards and other military formations created under the law, as well as customs and control bodies; organises activities of preventing, tracking down and stopping the terrorist activities, including the international ones, the organised crime and corruption. The ISS activity is coordinated by the President of the Republic of Moldova and is subject to parliamentary control (within a Legislative body there is a subcommittee to ensure the parliamentary control over the ISS activity, art. 28 of the Parliament Regulations). Although such a provision exists in the constitutions of other countries, parliamentary monitoring of the activity of an intelligence service in the case of a young democracy such as the Republic of Moldova is a remarkable fact; moreover, a representative of the parliamentary opposition is elected chairperson of this subcommittee with quite extended prerogatives.

The ISS is a centralised unitary body, consisting of subdivisions of the central and territorial bodies apparatus. The ISS staff is appointed and approved by the Parliament. The ISS territorial bodies are directly subordinated to the Service management board, their location being different from the administrative-territorial division of the Republic of Moldova. The Constitution of the Republic of Moldova, Law on State Security No. 618 of October 31, 1995, Law on State Security Bodies No. 619 of October 31, 1995, Law on Information and Security Service No. 753 of December 23, 1999 and other legislative acts, decrees of the President of the Republic of Moldova and Government decisions constitute the Legal Framework for the ISS activity.

The State Protection and Guard Service (SPGS) is a part of the state security authorities' system, being specialized in providing protection of the dignitaries of the Republic of Moldova, of the foreign dignitaries during their stay in the Republic of Moldova, their family members, as well as in ensuring the security of their offices and residences. The President of Moldova, the President of the Parliament, the Prime Minister, ex-Presidents of the country, ex-Speakers of legislature belong to the category of dignitaries who benefit from the state protection during the period established by legislation. The SPGS activity is subordinated to the President

of the Republic of Moldova, being regulated by the Constitution of the Republic of Moldova, Law on State Security No. 618 of October 31, 1995, Law on State Security Bodies No. 619 of October 31, 1995, Law on State Protection and Guard Service No. 134 of June 13, 2008 and other regulations and international treaties which the Republic of Moldova is part of.

The Border Guard Service (BGS) is a central administrative body which performs its duties and promotes the state policy in the following domains: the supervision and control of the state border in order to combat typical facts for cross-border crime, including illegal migration, ensuring the interests of the Republic of Moldova at the state border; the state border guard of the Republic of Moldova. The BGS is responsible for the enforcement of international agreements and legislation of the Republic of Moldova at the state border. The BGS activity is regulated by the Constitution, Law on State Security No. 618 of October 31, 1995, Law on State Security Bodies No. 619 of October 31, 1995, Law on State Border No. 108 of May 17, 1994, Law on Border Guard Service No. 162 of July 13, 2007 and other regulations.

The Customs Service (CS) is a body of the state security and tax administration, with specific duties arising from the national legislative framework. The CS activity is regulated by the Constitution, the Customs Code of the Republic of Moldova of July 20, 2000, Law on Employment in the Customs Bodies No. 1150 of July 20, 2000 and other regulations.

Given the exclusive location at the border, the CS plays an essential role in border security and facilitation of external trade. The CS contributes, within the limits of its competence, to ensuring the economic security of the state with a view to combating the international terrorism, smuggling, illicit drug trafficking, human trafficking, arms and ammunition trafficking.

As an authority of the state responsible for monitoring and managing the goods circulation at the international level, the CS contributes to socio-economic development of the state, ensuring the revenue collection to the state budget and to trade facilitation.

Other authorised public bodies on ensuring the state security. Another important body in the state security system is *the Centre for Combating Economic Crimes and Corruption (CCECC)* specialized in counteracting fiscal and economic- financial crimes as well as corruption. The prevention, detection, investigation and curbing the tax irregularities and economic financial crimes; counteracting the corruption and protectionism; preventing and combating money laundering and terrorist financing; carrying out anti-corruption expertise of the draft legislative acts and draft normative acts of the Government according to the state policy of preventing and combating corruption are among the main duties of the CCECC. The Constitution, Law on the Centre for Combating Economic Crimes and Corruption No. 1104 of June 06, 2002, other normative acts and international treaties that Moldova are part of constitute the legal framework for the CCECC activity.

The Civil Protection and Exceptional Situations Service (CPESS) represents a complex of specialized institutions of the state within the Ministry of Internal Affairs, which performs duties, under law, of protecting the population, territory, environment and property in case of danger or exceptional situations. The legal framework of the ESCPS is the

Constitution of the Republic of Moldova, Law on Civil Protection No. 271 of November 09, 1994, Law on Civil Protection and Exceptional Situations Service No. 93 of April 05, 2007 and other regulations and international treaties which the Republic of Moldova is part of.

The judiciary system of the Republic of Moldova plays an important role in the functioning of the national security system. Its main purpose is to defend the citizens' rights and freedoms guaranteed by the Constitution and by other legislative acts, to defend the constitutional order and to punish those who attack against these fundamental values.

The Armed Forces as a basic element of the national security. The executive body of the Supreme Headquarters that performs the strategic planning and the leadership of the Armed Forces is the General Staff of the Armed Forces. The Head of the General Staff of the Armed Forces is the head of the Great General Staff of the National Army. The heads of the general staffs of the Border Guards and Carabineer troops Service and other people in charge appointed by the Supreme Commander of the Armed Forces are members of the General Staff of the Armed Forces.

The structure of the Armed Forces is based on the following principles: the democratic control over the Armed Forces; the centralized and unique leadership; ensuring a high level of professionalism of the Armed Forces staff, enrolment in the Armed Forces according to the mixed principle, providing material and financial needs in accordance with the real necessities; observing rights and freedoms, ensuring social and legal protection of soldiers and their family members.

The strategic mission of the Armed Forces resides in achieving military capabilities necessary to guarantee (by using the military means as a last resort,) the sovereignty, independence, territorial integrity of the country, ensuring the constitutional functioning of democracy, as well as continuing the training efforts for participating in the activities of peace keeping in accordance with the international commitments of the Republic of Moldova. Starting with these basic guidelines and principles of the military strategy, the national military objectives are to prevent, deter, and counteract any eventual aggression against the country and to increase the contribution to maintaining stability in the region.

The strategic missions of the Armed Forces can be grouped into three categories: missions organised during times of peace; missions carried out in crisis situations; missions carried out during war time.

In times of peace, the Armed Forces have the following strategic missions: preparing for combating any possible aggression – by maintaining the fighting capacity of troops, developing the command system, training the population and preparing the national economy for mobilization and operative arrangement of the territory for defence; participating in the multinational activities of peacekeeping, organised under the UN or OSCE aegis; preparing for internal crisis prevention in cooperation with the appropriate institutions.

In situations of crisis, the Armed Forces can participate in the following actions in accordance with legislative provisions in force and by cooperating with other state institutions: preventing the destabilizing actions; neutralizing terrorist-diversive elements and other illegal armed formations; guarding the means of communication that lead to specific places; preventing

the proliferation of conventional weapons and those of mass destruction; intervening for the defence of citizens and of the basic infrastructure.

The Armed Forces can be used in case of natural calamities, catastrophes, and accidents at the request of the Government, under law. In wartime, the Armed Forces missions are established in accordance with the stated political objective and strategic situation assessment. The political objective should be defined by the constitutional public authorities and reflects the people's will.

The Armed Forces are composed of the National Army, the Border Guards Service and the Carabineer Troops and are within the structure that allows them to be the guarantor of statehood , neutrality and constitutional democracy in times of peace, and from the moment of emergence of the premises of a real aggression - to act in such a way as to guarantee the country's defence and to force the aggressor to give up his plans.

The main component of the Armed Forces is the National Army, whose duties are the following: the repulsion of air and ground attacks of the aggressive forces; the infliction of maximum possible losses on the aggressor; the prevention of his advanced entering the country; the creation of prerequisites for ending the military actions and concluding peace in conditions that would correspond to the national interests of the Republic of Moldova.

The Border Guard Service provides the military security of the state by performing duties of the state border guard and preparing troops for participating in combat actions in accordance with the implementation plan of the Armed Forces. From the moment of declaring a state of siege or of war, if necessary, the Border Guard Service subdivisions are transferred under the operative subordination of the General Staff of the Armed Forces and are used as units (sub-units) of terrestrial troops.

The Carabineer Troops (the internal troops of the MIA) ensure the military security of the state by carrying out missions of maintaining the constitutional and law order, the security of the important objectives, and training the troops for participating in combat actions in accordance with the Armed Forces implementation plan. In times of peace, the Carabineer troops operate within the Department of the Carabineer troops of the MIA. From the moment of declaring a state of siege or the state of war, if necessary, the Carabineer troops subdivisions are transferred under the operative subordination of the General Staff of the Armed Forces and are used as units (sub-units) of terrestrial troops.

The central body in charge with combat training within the Armed Forces is the General Staff of the Armed Forces, which has the following basic tasks in the field: to draw up documents referring to the combat training of the Armed Forces; to form a unique system for planning the combat training; to coordinate the combat training of the military formations of all components of the Armed Forces with a view to ensuring the unique vision and practical training of the staff according to defence missions; the control over the fulfilment of the planned actions concerning the combat training of the Armed Forces components.

The Ministry of Defence (MD) is the specialized central body that organises, coordinates and guides the activities in the field of the national defence and is responsible for organising and developing the National Army, its training or carry-

ing out missions for the country defence .Among the Defence Ministry duties the most important are the following: the analysis and proposal of measures on the organisation of the national system of defence for the Parliament, President and Government; ensuring the implementation of measures adopted by the Parliament, President and the Government aimed at achieving the National Army missions, ensuring the civil control over the National Army; the direct leadership of the National Army; planning, organising and controlling the activities of maintaining constant combat capacity and mobilizing the National Army; planning and managing human, financial, material and of other character resources meant for the national defence, elaborating the drafts of normative and legislative acts concerning the national defence; planning and conducting research activities in the national defence field; providing strategic information for the public authorities; organising the strategic management of operations at national level, which requires the coordination of issues related to the national defence (military); drawing up plans for the formation and development of the National Army staff, for their mobilization and operative intervention, for providing the troops with weapons and military and technical fitting out of their staff; managing the National Army activity for carrying out operations in the case of emergency, siege and war states or in the case of transition from one state to another and in other cases, when the support of the public authorities is necessary; managing the National Army activities for conducting international operations of reacting in crisis situations; coordinating - in cooperation with the international community and with other specialised central authorities of public administration – the policies and activities to support arms nonproliferation and control; studying and evaluating the political-military situation, determining the degree of military danger and requirements for defence, elaborating principles with the purpose of taking measures for organizing and supplying the National Army, preparing the population and the territory for the defence of the country; participating in working out the principle directions of the military policy, elaborating projects of military strategies, concepts on military constructions in the state; determining the policies for the assistance activities in the field of defence and their coordination; assisting in the liquidation of consequences of natural disasters, humanitarian assistance.

International cooperation in the area of national security. According to the NSC, the international cooperation is a component element of the security policy, having the objective to influence the international security environment in a manner that would correspond to the national interests of the country. The foreign policy activities, performed in the context of implementing the national security policy, are directed towards establishing and strengthening a network of international relations and cooperative formula which will reduce the risk of involvement in conflicts and in case of conflicts - will allow their settlement with the joint efforts of the foreign partners.

Becoming an independent state after 1991, the Republic of Moldova tried, especially after the Transnistrian crisis from 1992, to develop a system of complex relations with various regional and international actors, which would allow ensuring a high level of national security. Within this system of relations, the economic

dimension had a particular role in promoting the foreign policy of the Republic of Moldova. The diversification of the access zones for the Moldovan exports, the ensurance of energy security, the attraction of the foreign investments, the promotion of the World Trade Organisation standards and of other western standards in the foreign trade as well as the expansion of free trade zones are the basic issues, permanently valid on the national security agenda of the Republic of Moldova.

The stability, predictability and continuity of the fundamental attitudes of the foreign policy are the important advantages that the Republic of Moldova offers to its foreign partners today. The idea that the republic participates in many initiatives and international organisations with the view to approaching and solving some urgent problems of global and regional security not only contributes essentially to consolidating the national security environment, increasing the country's international prestige, but also demonstrates in front of the international community that the Republic of Moldova is not only a recipient state of various international security mechanisms, but also contributes actively to international security.

Generally, the efforts of the Republic of Moldova to strengthen the security foreign environment focus on the following : the participation in international efforts directed towards the management of the contemporary threats and challenges; the process of integration into the European Union; the cooperation with the North Atlantic Treaty Organisation (NATO); the cooperation within the CIS, the consolidation of the security relations in the Black Sea basin; the cooperation at bilateral level in the security field.

One of the main objectives at the foreign level regarding the consolidation of the national security is the participation in the international efforts to manage the contemporary threats and challenges. The framework of multilateral cooperation, offered by the international organisations, allows approaching and solving the problems of global and regional security, a fact that contributes to the consolidation of the national security. The Republic of Moldova is interested objectively in actively supporting the initiatives of the UNO, of the Council of Europe, OSCE, CIS and of other international organisations, directed towards preventing and regulating the regional and domestic conflicts, fighting against international terrorism, counteracting cross-border crime, preventing environment degradation and contagious diseases, non-proliferating of weapons of mass destruction, eradicating poverty and promoting development, etc..

In the international cooperation, the authorities of the country pay a particular attention to the participation of Moldovan soldiers in peacekeeping and humanitarian international missions, a fact that represents an evidence of the state aspirations to promoting peace values, stability and security both within the country, and abroad, thus becoming a State which effectively contributes to peace consolidation. The participation of the Moldovan militaries in the OSCE mission in Chechnya (1997-1999), Kosovo (1998-1999), Georgia (2000), Macedonia (2001-2002), in the UNO mission in Cote d'Ivoire and Liberia are is worth mentioning, as well as in the missions of NATO Stabilization Force in Bosnia and Herzegovina. In accordance with Law on the participation of the Republic of Moldova in the international peacekeeping operations No. 1156 of July 26, 2000, Parliament Decision of

the Republic of Moldova No 276 of July 03, 2003 and of the United States of America and Allied States appeal from 2003, the National Army contingents participated in the humanitarian operations and post-conflict reconstruction in Iraq in various periods.

Starting with 2003, the European integration has been proclaimed a priority of the foreign policy of the Republic of Moldova. This foreign policy orientation of the state is explained by the fact that currently the EU extension is a stabilizing factor of the European security system, which includes the geographical area where the democratic, political and economic development is guaranteed.

The process of European integration and gaining the EU membership will positively influence and enhance the security of the Republic of Moldova, will ensure the establishment of stability and prosperity in the country. Today, the EU is a strategic partner in achieving the objectives of the national security. In this regard, the Transnistrian problem is one of the main points of the agenda concerning the relations between our country and the EU. Since September 2005, the EU has participated as an observer in the negotiations for solving the Transnistrian problem. The EU also mediated the signing of the Moldovan-Ukrainian border agreement (2003) and launched, in November 2005, the European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine (EUBAM). The mission activity proved to be successful, accomplishing the considerable decrease in smuggling cases at the Moldovan-Ukrainian border, especially in the Transnistrian region. The EUBAM contributed to increasing the Republic of Moldova's capacity for risk analysis and border security, to consolidating the relations with the Ukrainian competent authorities as well as with the competent European authorities.

The Republic of Moldova supports the efforts of the European countries towards ensuring a long lasting system of security on the continent. The regional cooperation, achieved through sub-regional organisations, which aims at facilitating the integration into the EU, is an additional process of consolidating security in this region. The Republic of Moldova participates actively in the actions carried out under the South-Eastern European Cooperation Process, the South-Eastern European Cooperation Initiative, Central European Initiative, etc., which aim at increasing the regional stability and consolidating security in Europe.

An important partner of the Republic of Moldova in consolidating the objectives of the national security is NATO. Our relations with this organisation are based on the constitutional principle of neutrality of the Republic of Moldova and fall within the limits of the Euro-Atlantic Partnership and the Partnership for Peace.

The European integration involves a long and difficult way of institutional reformation and modernization. The ultimate goal of this comprehensive process of reforms is to adjust the main economic, political and social indicators to the European Union standards. For this purpose, the Republic of Moldova seeks to keep close relations with the EU Member States through an active dialogue, exchange of experiences, implementing joint projects etc. It is very important for the Republic of Moldova to implement the European standards and practices in the security field.

Due to the peculiarities of the close economic relations, the participation in the negotiations to solve the Transnistrian

problem, the development of the cooperation and friendly relations with the Russian Federation is of a great importance for the Republic of Moldova. These relations should be based on cooperation and mutual respect. The Republic of Moldova makes efforts in order to achieve the constructive potential of the bilateral relations in the political, economic and social domains with the Russian Federation, in promoting consultations aimed at international security issues and exchange of information under the basic treaty between the two countries.

The relations of the Republic of Moldova with the United States of America are of major importance for the national security. Since 2005, alongside the EU, the USA has participated as an observer in negotiations to solve the Transnistrian problem. These relations involve a dynamic political dialogue at all levels, consultations on international issues of security, exchange of information both in the bilateral as well as in the multidimensional context.

The relations with Ukraine and Romania – the countries that our country has common borders with - are based on the necessity of developing a constructive and lasting partnership. The key points of this partnership relate to the recognition of the joint European values, mutual respect for independence, sovereignty and territorial integrity. In this relation, the Republic of Moldova considers the conclusion of the border and political treaties with Romania very important. In the relations with Ukraine, the efforts to secure the border on the Transnistrian segment are important.

The Republic of Moldova intensifies its relations with the Black Sea Basin states (Georgia, Turkey and Bulgaria) and with the Caspian Sea basin states (Azerbaijan), aiming at establishing a regional security framework, including the economic, energy and environmental dimensions. For this purpose, the Republic of Moldova maintains relationships with all partner countries, consultations on issues of international security, exchange of information etc.

BIBLIOGRAPHY:

1. Chirtoagă I., Vîlcu N., *Istoria vămii din Moldova*, Chişinău, 2006.

2. *Consiliul Securităţii Naţionale în procesul de luare a deciziilor. Analiză comparată: Republica Moldova, România şi Ucraina*, Chişinău, 2006.

3. Coropcean I., Manolache C., *Securitatea naţională* //Republica Moldova. Ediţie enciclopedică, Chişinău, 2011, p. 716-723.

4. *Hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Concepţiei reformei militare nr. 1315-XV din 26.07.2002* //Monitorul Oficial a Republicii Moldova. 2002, nr. 117-119, p. 31-39.

5. *Legea pentru aprobarea Concepţiei securităţii naţionale a Republicii Moldova nr. 112-XVI din 22.05.2008* //Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 97-98, p. 7-10.

6. *Opţiunile de securitate ale Republicii Moldova: studiu elaborat la solicitarea Coaliţiei PRO-NATO 2009*, Chişinău, 2009.

7. *Republica Moldova, Ediţie enciclopedică*, Chişinău, Institutul de Studii Enciclopedice, 2011, p. 716-723.

8. Rusnac A., *Aspecte ale teoriei securităţii*, Chişinău, 2005.

9. Rusnac G., Manolache C., *Securitatea statului în sfera ecologică: (aspectul politico-militar)*, Chişinău, 2001.

10. *Securitatea şi apărarea naţională a Republicii Moldova*, Chişinău, 2002.

DEFENSE PLANNING REFORM IN REPUBLIC OF MOLDOVA AND CIVILIAN CONTROL AS A KEY REQUIRMENT FOR EFFECTIVE DEFENSE PLANNING

***Diana MOLODILO*[1]**

Planificarea apărării reprezintă un element fundamental în promovarea controlului civil asupra forțelor armate. Articolul examinează procesul de reformă a apărării și dimensiunea controlului civil al acestui proces în Republica Moldova.

Republica Moldova, similar celorlalte țări foste comuniste din Europa de Est, a moștenit un sistem de planificare a apărării specific perioadei Războiului Rece, caracterizat prin rigiditate și centralizare excesivă și printr-o lipsă a corelației dintre resursele financiare alocate și misiunile armatei. În lucrare se demonstrează că o prioritate a instituției apărării este ajustarea sistemului de planificare al apărării la standardele moderne, care să permită identificarea alternativelor optime pentru îndeplinirea misiunilor Armatei Naționale, precum și susținerea acestora cu resurse.

Defense is, for all nations, at the heart of national security. All nations face a common set of choices – what decisions must be made, who will make them, how resources will be allocated, and what investments will be made. After the end of the Cold War, defense systems in post communist countries were challenged by the significant changes that occurred. The nature of the contemporary security environment as well as permanent pressure on the scarce resources demands the reform of the defense systems both in developed and transitional countries. Demands for building armed forces which are under democratic control and prepared for Euro-Atlantic integration have caused radical changes in the nature of civil-military relations in the these countries. This is particularly significant in the defense planning area where systems should have been replaced with transparent, effective, efficient and compatible ones. Some of the transitional countries were more successful in this process than others and succeeded in building the defense planning system with the practically required characteristics. However, for different reasons, in the greater number of transitional countries there is significant space for consolidation and improvement in this area.

Background leading to Defense Planning Reform and the dynamics of Civil Military Relations. At the beginning of the 1990s, the new realities such as: changes in the strategic security environment (different challenges and different missions), the new definitions of risks and threats, and the ineffective management of national defense have imposed a defense planning reform in post soviet countries. In this context, most of these countries find themselves needing to adapt their heavily oversized defense establishments

[1]*Diana MOLODILO, Captain, Master of Arts in Security Studies, Head of Policy Analysis, Monitoring and Evaluation Section, Ministry of Defence of the Republic of Moldova.*

to the post-Cold war realities, without having adequate national procedures, tools, and expertise.

As regards the civil-military relations aspect, all of these countries until 1989 were entirely part of the Communist bloc and used typical "Communist models of civilian control." Communist (or authoritarian) models are characterized by the following traits:

• A relatively confusing legal framework, meant to consolidate not only the formal, but also the informal power of the Communist Party's leadership;

• A focus on coercion rather than consent in implementing and legitimizing policies, ensuring the Communist Party's control over the armed forces;

• A (mostly conscription-based) military establishment whose leaders held significant political influence;

•An authoritarian political system, concentrating the power in the publicly unaccountable leadership of the Communist Party;

• A virtually non-existent civil society.

Starting with 1991s, these countries started to adopt "Western model of civilian control over the armed forces. This model is also characterized by several key features:

• A relatively clear legal and/or institutional framework regulating the relationship between civilian authorities and the military; A democratic political system, providing the mechanisms to ensure the free expression of people's will in a majority of situations and to facilitate public scrutiny of military actions;

• A (mostly professional) military recognizing the legitimacy of the political system and the rule of law, and acknowledging the need for its own political neutrality as an institution (i.e., politically nonpartisan);

• The subordination of the armed forces (i.e., the General/Defense Staff) to the Government, through a civilian-led Ministry/Department of (National) Defense, and to the civilian Head of State (i.e., a clear chain of command, with civilian leaders at its top), and a significant role for the Parliament in making decisions on military (especially budgetary) issues [1].

In this regards, they agreed to abandon the previous Communist models of oversight, due to the transformation of the international strategic environment and the new nature of their domestic political systems. They have promoted the idea of a profound transformation of their civil-military relations, yet that has not happened as smoothly as initially predicted.

The Soviet legacy In order to understand the dynamics of defense planning reform and the impact of civilians in this process, it is necessary to introduce briefly the legacy factor. Historical legacies matter heavily in most countries, but none more so that in the post soviet countries. The past decade has witnessed the constant ambiguous and non-uniform transition from authoritarian governments and centrally planned economies to pluralist democracies and free market economies. These countries were almost equally disadvantaged with inefficient governing and planning legacies. The inefficiency of the Soviet planning system and its centralized control and execution of plans is well known and still affects countries that grew up in the Soviet generation. Soviet military systems, as Ronald S. Mangum and William J. Craven well pointed in their paper "[w]ere long on directives and short on detailed planning, long on establishing accountability and short on giving authority,

long on checks and balances and short on encouraging ingenuity – in short, a system that strangles itself and kills the enthusiasm of its inhabitants." [2, p. 5] Others problems that these countries faced were: "[b]ureaucratic resistance against change, especially from the General Staff; the lack of experience among the military in planning, programming and budgeting; the shortage of expertise among civilians within the defense establishment and security agencies; little interest on security and defense matters; and the lack of an appropriate legislative framework for carrying out reform etc." [3]

Democratic consolidation of some of these countries (in particular in Moldova), including civil military relations and defense reform is still plagued by these Soviet / Communist legacies.

Defense planning trends after 1991 in Republic of Moldova. After declaration of its independence, the defense planning system in Republic of Moldova was characterized by following trends:

Defense planning was fully centralized by Moscow. There were no knowledge and experience in defense policy and planning;

It was largely employed variations on threat-based planning. The military culture of defense planning was very much related to Cold War thinking concerning the dominant role played by threat assessments, strategic theaters of deployment, and the use of mass-conscript militaries;

Even under the impact of declining economies and the lack of an obvious enemy, senior political and military leaders felt safer adhering to inherited force structures and force development models.

Weak civilian control on defense planning process. The notion of the democratic civilian control over the armed forces was slowly introduced, but General Staffs remained the primary organizations, if not the only ones, thinking how to adapt military establishments to the new security environment. According to Philipp Fluri and Eden Cole, defense planning in transitional states had struggled with the same problems: "[a]n executive which has first to learn about transparent planning cycles and gain self-confidence in the implementation thereof; a legislative power which needs to learn about guidance and oversight mechanisms; and national media and institutions of civil society which need to change their expectations from commenting on the successes of authoritarian leadership to the assumption of the responsibility for public oversight." [1, p. 5].

In this realm, the Republic of Moldova had to start from scratch in defense planning. Also, it was understood that the best option to redefine its position and to transform would be to initiate extensive programs of reform in most fields based on Western guidelines. Consequently, European and Euro-Atlantic politico-military organizations have become directly involved in the process of transformation of the relationship between the military establishment and political forces.

In this process Republic of Moldova benefited and still benefits, in some way, from foreign guidance and assistance, in particular from NATO's PfP programs. NATO programs assisted RM to undertake necessary defense management reforms, such as: transparent national defense planning, resource allocation and budgeting, appropriate legislation and parliamentary and public accountability. The PfP Planning and Review Process (PARP) and PfP exercises introduced RM to collective defense planning and pave the way for more detailed operational planning.

The Challenges of Defense Planning Reform in the Republic of Moldova Case. The need for defense planning reform in

Republic of Moldova is explained by the following factors: non existing defense planning system, the changing geopolitical situation that generates new realities and risks, new opportunities for international cooperation in the field of defense and security, the need to adjust the countries defense and foreign policies to this basic principle and the intention to correlate defense and security systems with the real financial and material resources and possibilities of the state, and the need to resize, rationalize, and re-invest in the force.

As was aforementioned, democratic defense planning is a young practice for the Republic of Moldova. At present, there are very weak structural defense planning methods in place. The legal framework for the Republic of Moldova's defense organization is provided by the Law on National Defense, adopted in 2003.[2] The National Defense Law of Moldova does not integrate a unique legislative concept and provides only some aspects related to the tasks and competences of the central public authorities in the organization of defense planning. In this context, we should mention that existing legislation on security and defense is ill defined with respect to arrangements which have been established for the purpose of justifying a preference for a certain size or type of military force, for its missions and the capabilities the military should develop.

After the collapse of the Soviet Union and, respectively, the proclamation of independence, the Moldovan Armed Forces (MAF) have been formed from what was inherited from the former Soviet Army: corruption, consolidated political power, the lack of a political culture, soviet military mentality, weak professional skills, and an attitude to the service which were incompatible to the new realities.

The need to reform the national army became clear during the conflict over the region of Transnistria in 1991 and 1992.[3] Overall, the defense planning reform in Moldova, which started in 1991, has had three phases:

First phase (1991-1997). As it was aforementioned, the MAF were formed out of the ruins of the former Soviet Army: a highly political power, a Soviet

---

[2] Law No. 345-XV of 25.07.2003 on National Defense. According to this Law, in war and during peacetime, the leadership of the armed forces is ensured by the *Supreme Commandment* and led by the President of the Republic of Moldova as Commander-in-Chief. The Supreme Commandment also includes the Minister of Defense, the Joint Chief of Staff, the Commanders of the Border Guards and Carabineer Troops.

[3] Transnistria is the Moldovan name for the breakaway territory on the left bank river Nistru, also known as Trans-Dniester or Transdniestria. The official name of self proclaimed republic is *"Pridnestrovskaya Moldavskaya Respublika"*.

Transnistrian conflict - "Transnistrian separatists fought a brief war with Moldovan forces in 1992, and a contingent of approximately 1,500 Russian soldiers continues to serve in Transnistria, ostensibly as peacekeepers and guardians of an estimated 20,000 tons of Soviet era weapons and ammunition. In 1999, Russia pledged to remove this equipment, but withdrawals ceased in 2004. Although tensions remain, little political violence has ensued since the conflict, and residents of Transnistria and Moldova proper experience relative ethnic homogeneity and regularized contact compared to other Eurasian frozen conflicts. Nonetheless, Transnistria overtly seeks integration with Russia, and formal status negotiations (the "Five plus Two" talks) held under the auspices of the OSCE have been stalled since 2006." In United States Senate, *Will Russia End Eastern Europe's Last Frozen Conflict?*, Report, Comittee on Foreign Relations, United States Congress (Washington D.C.: U.S. Government Printing Office, February 8, 2011). For more information about the Transnistrian conflict see: Bruno Coppieters, et al., *Europeanization and Conflict Resolution: Case Studies from the European Periphery* (Gent: Academia Press, 2004).

military mentality and views, which has timely proved to be incompatible with new international and national security realities. As a result, the MAF remained a mirror reflection, in many key ways, of the former Soviet Army. A series of reforms were initiated to change the military; yet, without a previous methodological and detailed assessment of the existing state of the military security system or security needs, and without sufficient civilian expertise.[4] Military reform was rather an internal MoD initiative [4].

In 1992 when the MoD was established and the first Moldovan Minister of Defense was appointed- new defense legislation was passed (Law on Defense, Law on the Armed Forces and the Law on Military Obligation and Military Service by the Citizens of the Republic of Moldova). These laws established new roles and missions for the MAF, the organization and activity of the Moldovan defense sector, and the rights of the bodies of state power and state administration [5].

The Constitution adopted in 1994 set out the basic principles governing civilian and democratic control and oversight of the armed forces [6]. This led to the development and adoption by the Moldovan Parliament of the key normative acts that regulated the system (system presumes institutions, responsibilities, and chain of command) of national security. In this framework, the National Security Concept and Military Doctrine were adopted in 1995. Also co-operation with the military political structures of NATO through *PfP program*[5] was launched while in 1995 - an *Individual Partnership Plan (IPP)* was signed between Moldova and NATO. In this framework, in summer of 1996, Moldovan military contingents participated for the first time in PfP exercises in Ukraine and in Bulgaria.

Civil-military relations, in particular civilian control was emerging, yet it was far from being effective.

Second phase (1997- 2004). During this stage, the appointment, in 1997 of the first civilian Minister of Defense[6] was a positive breakthrough in the democratic civil-military relations in Moldova. In addition, the concepts of civilian control of the armed forces and democratic military reform were introduced to Moldovan society by the elected leaders. In this context, in 1997, the National Army joined the PfP PARP. After having joined this process, Moldova agreed a series of interoperability goals with NATO, related to identified forces and means in order to be made available within multinational peacekeeping operations [7]. This period saw, also, the approval by the Parliament, in 2002, of a reform plan, "Military Reform Concept,"[7] that recognized that the Armed Forces were in poor condition due to the lack of practical experience in the area of military construction and management, lack of general expertise, an insufficiency of funds; all of which had a profound effect on the structure of defense planning, funding, administration and organization.

---

[4] At that stage of the reform process, Moldova did not possess the necessary civilian expertise to replace the dominance of the armed forces in the defense process.
[5] On 16 March 1994, Moldova became the 12th state to enroll in NATO Partnership for Peace (PfP) program.
[6] Valeriu Pasat was the first civilian appointed to act as the Minister of Defense.
[7] The *Military Reform Concept* states that it is intended to respond to the current geopolitical situation and the need to adapt to the new realities, risks, threats and missions of military

This Concept stated also that "democratic command and control of the armed forces" would be a key area of cooperation with other armed forces [8].

Also, during this period (May 2004) the Supreme Security Council of Moldova approved "The Concept of Restructuring and the Modernization of the National Army to 2014," which was developed in the framework of a Defense Reform Concept. The 2004 Document established a conceptual basis for the development and implementation of state defense programs and plans. However, it should mention that, during this period, both Concepts have been very difficult to fully implement due to a structural lack of funds, low priority of the defense sector, and the lack of strategic expertise among many politicians to understand the complexity of defense reform in a democratic and free market economy country.

Third phase (2005-present). This period is characterized by the creation of a civilian and military command structure of the armed forces with a detailed delimitation of its attributes in the political, administrative and military command spheres.

During this stage, Moldova has taken more security sector reform initiatives; yet, success continues to allude it. These initiatives include: the ratification of an Action Plan with EU (2005) and an Individual Partnership Action Plan (IPAP) with NATO (2006). The adoption of these tools led Moldova in a serious dialog with Euro-Atlantic institutions regarding cooperation and defense sector reform with the West. In fact, a comprehensive plan for security sector reform was developed in the framework of in the IPAP. This set out a plan for the renewal and reform of national security institutions.

At the present moment, although there are some shortcomings regarding the fulfillment of political and financial obligations at the national level, the effort made by the military institution, aimed at achieving the defense reform goals which less depend on financial resources, can be observed. In this context **the Strategic Defense Review (SDR)** has been finalized and approved in principle by the Supreme Security Council on 6th of April 2011. Despite some progress on the SDR between 2010-2011 and progress in the national political environment, the final approval of the SDR report still depends on greater clarity about the availability of financial resources. The completion of the SDR remains to be accomplished.

The National Security Strategy has been approved by the Parliament decision nr. 153 from 15 of July 2011 and went into force by being published in the Official Monitor nr. 170-175 on 14 of October 2011. The draft of the **National Military Strategy (NMS)** has been prepared, completed and coordinated at the institutional level.

Also, during this period, the Republic of Moldova has benefited and continues to profit from external technical assistance. The **South Caucasus and Moldova Clearing House (SCMCH) meetings** represent one of those instruments that Moldova

character. However, it fails to stipulate explicitly the new role and functions of the civilian and military components of Moldova's security arrangements. It also states that the reform will be carried out over a 12-year period (2002-2014) and will consist of three stages (stage I: 2002-2004, stage II: 2005-2008, stage III: 2009-2014). The Concept also emphasizes modifications in defense budgetary allocations, taking the GDP as the basis and providing an increase in the defense budget from 0.7% to 2.5% of the GDP during the above-mentioned period.

actively uses and it is considered an important mechanism that can provide necessary expertise and assistance for further development of Moldovan Army.

Moldova was assisted and continues to be assisted in the development of **defense and budget planning system**. Military system is gradually approaching to a modern defense planning system. The defense and budgeting system is established in accordance with the so called capability based defense planning system that includes Planning, Programming, Budgeting, Execution, and Evaluation (PPBEE). At the moment, the system is applicable but still is necessary to make it more efficient and to institutionalize at least at the Ministry of Defense level. Once the final SDR report will be approved and put into force, will be established the premises for an efficient and effective cyclic system for the capability defense planning process (PPBEE). This will ensure a medium and long term developing process for the entire defense planning system.

In conclusion, it is obvious that the defense planning reform in Moldova despite scattered initiatives of interested leaders and foreign involvement and support (including PfP) has to date proved to be very difficult to implement because of a several factors: a lack of funds,[8] inertia of old approaches, lack of political will, and conservative tendencies that still remain very visible.

Despite all the difficulties that continue to dominate Republic of Moldova internal agenda, the country is firmly committed to pursue the path of effective implementation of all the democratic reforms undertaken by the Moldovan Government. From this perspective Republic of Moldova views its cooperation with North-Atlantic Alliance and its member states as an important mechanism that can provide necessary expertise and assistance for an efficient and effective defense reform.

CONCLUSION. The transition from Communist to Western frameworks has not been an easy process in post soviet countries. The results of this transformation are sometimes obscure, and the effectiveness of the new provisions in terms of ensuring civilian control over the military is not always clear. In this context, the combination of communist legacy with issues such as ineffective political leadership of the country transformation processes towards functional democracies and, market economy, the legal and institutional inconsistencies on the execution of the national chain of command of the Armed Forces; combined with the lack of professionalism and expertise of both civilian authorities and military leadership caused the delay of the implementation of effective civilian direction and democratic oversight of the defense planning system.

However, Republic of Moldova's decision to join European structures, have led to the creation of specific dynamics involving systemic changes in defense planning processes. Nevertheless, the processes of transformation have not led every time to the expected outcomes.

In conclusion, we can state that in order to develop democratic civil-military relations in the areas of defense policy, defense budget planning, and in professionalizing civilian knowledge of the military, more work is needed. The main areas of further

[8] Currently a great percentage of the defense budget goes to salary and entitlements, leaving very little discretionary resources for maintenance and modernization effort.

improvement are developing capabilities for better cost estimation, the refinement of different data bases for support of the programming phase, an introduction of the business management tools in order to improve the execution and evaluation phase and development of an adequate selection and training process for personnel involved in the defense planning process on different levels.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Zrnic B., *The New trends in defense Planning and their impact on the defense Planning Systems in transitional Countries,* Vojno Delo, 1/2008.
2. Bruneau T. C., Trinkunas H., *Global Politics of Defense Reform,* New York, Palgrave Macmillan, 2008.
3. Bruneau T. C.; Matei F. C., *Towards a new conceptualization of Democratization and civil Military Relations*, Vol. 13, No. 5, December 2006.
4. Bruneau T. C., Tollefson S. D., *Who Guards the Guardians and how: Democratic Civil-Military Relations,* 1st ed. Austin, University of Texas Press, 2006.
5. Cleary L. R., *Democratic Control of the Military in Post communist Europe: Guarding the Guards*, The Slavonic and East European Review 81, No. 4, October, 2003.
6. Cottey A.; Edmunds T., *Democratic Control of the Military in Post communist Europe,* Basingstoke, U.K.: Palgrave Macmillan, 2002.
7. Cottey A.; Edmunds T., *Civil Military relations and Defense Planning: challenges for Central and Eastern Europe in the New Era,* Working Paper 09/00, by the ESRC "One Europe or Several?" Program, Sussex European Institute, 2000.
8. CCMR Report, *Status of defense Institution Building in the Republic of Moldova*, April 03, 2007.
9. Davis P.; Finch L., *Defense planning for Post-Cold War Era*, RAND Corporation, 1993.
10. Fluri P.; Eden C., *DCAF's "Activities in Support of Effective and Democratically Transparent Defense Planning" Connections*, The Quarterly Journal, Vol. V, No. 1, 2006.
11. Fluri P.; Wim F., *Defense Institution Building*, Vienna, 2006.
12. Forster A.; Edmunds T., *The Challenge of Military Reform in Post communist Europe. Building Professional Armed Forces*., Basingstoke, Hampshire, New York: Palgrave, 2002.
13. Forster A.; Edmunds T., *Democratic control of the Military in Postcommunist Europe*. Great Britain by Antony Rowe Ltd., Chippenham, Wiltshire, 2002.
14. KASK, A.; MURUMETS, A., *Approaching the need for defense reform: Background and outlines of suggested Estonian defense planning system*, Proceedings, 1/2003.
15. MANGUM, R. S.; CRAVEN, W. J., *Measuring Defense Reform,* Small Wars Journal, April 26, 2010.
16. POP, A., *Security-Sector Reform and Transparency-Building: Needs and options for Ukraine and Moldova*, Harmonie Paper 17, Romania: reforming the security sector. In David Greenwood, Peter Volten, and others (eds.), Center for European Security Studies, 2004.
17. JEFFREY, S., *Transforming the Armed Forces of Central and East Europe*, in Strategic Forum, No. 172, June, 2000.
18. SPORTEL, E.; FALTAS S., *Security Sector Reform in Moldova: Strengthening oversight over the security sector,* Netherlands: The Centre of European Security, 2009. - http://www.cess.org/publications/harmoniepapers/pdfs.
19. TAGAREV, T., *The Art of Shaping Defense Policy: Scope, Components, Relationships (but no Algorithms)*, in Connections, The Quarterly Journal, Vol. V, No. 1, 2006.
20. ZULEAN, M., *Changing Patterns of Civil-Military Relations in Southeastern Europe,* Mediterranean Quarterly, Vol. 15 No. 2, Spring

GLOBALIZAREA SURSELOR DE AMENINȚARE LA ADRESA SECURITĂȚII NAȚIONALE ȘI EUROPENE

Gheorghe MEREUŢĂ[1]

Despite numerous hypotheses issued in recent years, few are able to foresee what will happen in the medium or long term, and their assumptions do not always come true. The new security equation leads to the conclusion that we have entered an era of strategic uncertainty. The situation is even more complicated since globalization continues, which means that no one can stay out of play. The need for self-protection some states might feel would result in a third reflux of democratization, able to put an end the third stream of democratization.

Conceptul de amenințare ca atitudine socială. După cum este cunoscut, lumea de mâine ar trebui să fie o proiecție a celei din prezent. Cu siguranță că în anii care vor urma tendințele care se manifestă acum, lăsate la voia întâmplării, vor putea să se maturizeze, transformându-se în pericole directe sau, cu aportul tuturor actorilor internaționali, vor fi eliminate de pe marea scenă a lumii. Totul depinde de modul cum înțelegem și reușim să pregătim prezentul pentru viitor.

Percepția reală și reacția adecvată la amenințările existente sau emergente la adresa securității reprezintă doar un demers al acestei activități cu o importanță majoră în întărirea încrederii dintre state. Aceasta este o condiție a realizării spiritului de echipă în lupta secolului XXI pentru construirea unui sistem de securitate internațional stabil. Progres social și prosperitate economică fără securitate nu vor putea exista, iar lumea, pe zi ce trece, devine tot mai conștientă de această axiomă.

Amenințarea de-a lungul timpului a fost permanent prezentă în relațiile dintre oameni, pentru că și-a perfecționat formele și metodele specifice, stând la baza cauzelor nenumăratelor stări conflictuale care au umbrit evoluția societății omenești.

Denumită ca atare *amenințare*, fie că a fost exprimată prin cuvinte, fie prin gesturi, întotdeauna a reprezentat un pericol potențial [1, p. 67].

Această atitudine poate fi mai des generată de *amenințările asimetrice*, concept care se uzitează destul de des în literatura de specialitate actuală.

El semnifică „amenințarea reieșită din posibilitatea de a întrebuința mijloace sau metode diferite pentru a lovi sau neutraliza punctele forte ale unui adversar, exploatând slăbiciunile sale în scopul de a obține un rezultat disproporționat" [2, p. 146].

La fel de des întâlnim și noțiuni ca: „amenințare cu forță" (acțiunea prin care un stat sau mai multe state săvârșesc acte politice, economice, militare sau de altă natură cu scopul de a impune altui stat sau altor state să renunțe la deplina exercitare a drepturilor și atribuțiilor suverane) [3, p. 30]; „amenințarea militară externă", pe care analiștii o înțeleg ca fiind amenințarea ce privește securitatea pe plan militar

---

[1] *Gheorghe MEREUȚĂ, colonel (r), conferențiar universitar, doctor în științe militare, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*

şi a cărei sursă se situează în afara frontierelor naţionale. Ea poate să aibă ca origine „revendicări teritoriale, o ingerinţă în problemele interne ale unei ţări, prezenţa unor focare de conflict armat, îndeosebi aproape de frontierele unui stat sau de cele ale aliaţilor săi sau desfăşurarea şi amplificarea puterii grupărilor de forţe susceptibile de a bulversa echilibrul de forţe existent în zonă" [4, p. 147].

În concluzie, putem defini conceptul de *ameninţare* ca reprezentând *un pericol potenţial, exprimat prin cuvinte sau gesturi, care are autor, scop, obiectiv şi o ţintă.*

Ameninţările, pericolele, riscurile şi vulnerabilităţile, toate la un loc sau numai o parte dintre ele sunt conştientizate în mod diferit de statele lumii, aflate chiar în acelaşi areal. Sensibilităţile generate de probleme istorice deschise, nivelul de dezvoltare economică, puterea militară, ambiţiile hegemonice, interesele naţionale fundamentale, calitatea de membru sau nu la o alianţă militară funcţională ş.a. dau percepţiei sensuri, nuanţe şi particularităţi naţionale sau de grup.

Globalizarea surselor de ameninţare. În evoluţia procesului de realizare a securităţii se constată în ultimii ani o amplificare a eforturilor pentru edificarea stabilităţii la nivel regional, ca o etapă intermediară a acestuia. Eforturile depuse de comunitatea internaţională pentru instaurarea păcii în Balcani, Orientul Mijlociu şi Africa sunt concludente.

Efectele globalizării au început să se resimtă. Economia mondială, în criza profundă în care se află, generează noi surse de insecuritate precum ameninţările transnaţionale (terorismul, migraţia şi traficul de droguri şi materiale strategice, crima organizată), iar profitând de permeabilitatea frontierelor are mai multe şanse de a se propaga la scară planetară.

Accesul diferenţiat al statelor la resurse afectează relaţiile dintre acestea. Deşi numărul şi amploarea conflictelor care au la origine dispute teritoriale a scăzut, s-au amplificat şi diversificat modalităţile de rezolvare prin forţă a divergenţelor de natură etnică şi religioasă [5, p. 7].

Globalizarea, prin procesele care le incumbă la orizont apropiat şi mediu va genera tensiuni multiple care vor influenţa, nu întotdeauna pozitiv, mediul internaţional de securitate. Fragmentarea şi integrarea, localizarea şi internaţionalizarea, centralizarea şi descentralizarea sunt doar câteva din situaţiile care pot genera insecuritate.

Ciocnirile dintre terorişti şi forţele de ordine sunt sporadice, uneori spectaculoase desfăşurate în prezenţa şi cu sacrificiul populaţiei paşnice. Armamentul folosit este un amestec de cibernetică, high-tech şi mijloace artizanale. Progresul tehnic a pus la dispoziţia unor indivizi asociali capacităţi distructive care, altădată erau destinate doar guvernelor şi armatelor [6, p. 135].

Astfel, flagelul terorist constituie o ameninţare gravă la adresa securităţii.

Reacţia comunităţii internaţionale împotriva terorismului cuprinde întreaga gamă de acţiuni (politice, diplomatice, economice şi militare), fiind îndreptate atât asupra cauzelor, cât mai ales asupra efectelor [7, p. 14].

Ameninţarea teroristă afectează într-un grad deosebit de ridicat atât securitatea naţională, cât şi cea europeană.

Combaterea ei se impune a fi realizată atât prin eliminarea vulnerabilităţilor interioare, cât şi prin acţiunea directă, în cadrul NATO sau coaliţiei internaţionale, asupra reţelelor teroriste, oriunde s-ar afla ele.

Dacă vulnerabilităţile unui sistem de securitate, fie el naţional sau internaţional, sunt destul de concrete, ameninţările sunt

mult mai greu de identificat şi definit în contextul politicii internaţionale actuale.

Majoritatea ameninţărilor politice sunt îndreptate împotriva ordinii de drept dintr-un stat sau a statutului unui organism internaţional.

Ameninţările politice pot avea caracter ideologic sau naţional şi pot fi intenţionale şi structurale.

Din categoria ameninţărilor intenţionale se disting [8, p. 105]:

- generate de natura regimului politic (dictatorial, fundamentalist);

- nerecunoaşterea diplomatică a statului respectiv;

- intervenţiile politice specifice din partea unui stat în afacerile interne ale altui stat;

- propaganda ostilă;

- sprijinul multilateral acordat unor grupări politice antistatale;

- crearea de grupări interne, ostile statului naţional;

- suspendarea sau excluderea din diferite organisme de securitate;

- influenţarea elaborării unor recomandări şi rezoluţii ale unor organisme internaţionale defavorabile pentru statul vizat.

Ameninţările structurale derivă din evoluţia sistemului social global în care anumite entităţi pot deveni anacronice în ansamblul relaţiilor bilaterale. Ele apar atunci când principiile organizatoare ale două state se contrazic între ele, într-un context în care nu-şi pot ignora existenţa reciprocă.

Mai nou, ameninţările structurale pot avea la bază unele incompatibilităţi dintre diferite structuri supranaţionale şi statele din compunerea acestora. Integrarea în anumite structuri de securitate comportă riscuri de genul:

- transferul de prerogative naţionale către structura integratoare, situaţie care poate fi percepută ca o pierdere de suveranitate;

- impunerea unui sistem de norme comune, nu întotdeauna compatibil cu cel specific naţional;

- crearea de instituţii destinate legăturii cu organismele supranaţionale, care funcţionează după norme nearmonizate cu legislaţia statelor pe teritoriul cărora fiinţează.

Aspectul *ameninţărilor sociale* şi obiectivele acestora se apropie de cele politice. Nu de puţine ori în istoria omenirii, în cadrul relaţiilor dintre state, ameninţările externe de natură socială au degenerat până la atacuri la adresa identităţii naţionale, implicându-le, în mod direct, în domeniul politic.

Totuşi majoritatea ameninţărilor sociale au sursa în interiorul statelor. Ele se produc pe fondul nemulţumirilor sociale de orice natură. Nerezolvarea sau tergiversarea soluţionării conflictelor de muncă, a conflictelor interetnice sau interconfesionale constituie tot atâtea surse de ameninţare la adresa securităţii naţionale.

Ameninţările economice. Într-o economie de piaţă situaţia normală a participanţilor este una de risc şi nesiguranţă, generată de competiţia care asigură progresul şi prosperitatea naţională. Cu toate imperfecţiunile sale, piaţa este deocamdată cel mai eficient mecanism prin care se obţine în mod sigur creşterea productivităţii, producţiei, distribuţiei şi consumului. Pentru realizarea acestora piaţa elimină actorii ineficienţi.

Gravitatea conţinutului ameninţărilor de natură economică şi momentul când acestea devin factori perturbatori ai securităţii naţionale nu pot fi stabilite decât de factorii de decizie politică.

Puterea politică este dependentă de baza economică a statului şi influenţează

sistemul de relaţii cu ceilalţi parteneri. Declinul economic se poate datora atât unor cauze interne precum incompetenţa managerială, cât şi unor cauze externe precum apariţia unor noi puteri economice rivale. Evidenţele istorice prezintă o listă interminabilă de puteri în creştere sau descreştere [9, p. 74].

Prin implicaţiile politice şi militare, expansiunea economică relativă a unei puteri rivale poate fi percepută ca o ameninţare la adresa securităţii naţionale. Paul Kennedy considera: creşterea cheltuielilor militare pentru a contracara puterea în curs de apariţie a unui rival n-ar face decât să mărească viteza cu care ar avea loc propriul declin economic [8, p. 198].

O altă dimensiune a preocupărilor mai recente este dată de ameninţările economice ale stabilităţii interne în condiţiile în care statele urmăresc strategii economice bazate pe maximizarea bogăţiei printr-un comerţ extins. Aceste politici, în timp, duc la niveluri înalte ale dependenţei de comerţ, pentru a susţine structurile sociale create special pe baza prosperităţii generale. Unele ţări se specializează pe vânzarea de materii prime şi sunt dependente de această activitate, altele devin centre industriale şi depind atât de aprovizionarea cu materii prime, cât şi de pieţele de desfacere. Ameninţările pot apărea din monopolul asupra unor resurse, situaţie care poate afecta securitatea naţională.

Ameninţările militare, până nu demult, au fost percepute ca principalul tip de ameninţare la adresa securităţii.

Situaţia este uşor de înţeles deoarece acţiunea de forţă era singura care putea determina pierderi ireparabile atât pentru baza organizaţională a statelor vizate, cât şi pentru existenţa populaţiei acestora.

Folosirea forţei rupe relaţiile paşnice dintre actorii internaţionali şi pune capăt recunoaşterii diplomatice. Competitivitatea obişnuită în sectoarele politic, economic şi social este înlocuită de competiţia militară cu finalităţi dramatice.

Sectorul militar are o dinamică independentă de dezvoltare, chiar şi în statele în care controlul civil asupra armatei este eficient.

Ameninţările directe au diferite modalităţi de manifestare: de la hărţuirea persoanelor şi bunurilor care aparţin unor state aflate în afara frontierelor naţionale la raiduri şi incursiuni pe teritoriul acestuia; de la blocadă şi zone de interdicţie aeriană sau navală la demonstraţii de forţă, mobilizări de trupe la frontiere, acţiuni ale forţelor speciale şi ale celor de cercetare-diversiune în interiorul statului ţintă.

Ameninţările transfrontaliere fac parte din sursele actuale de ameninţare la adresa securităţii şi diferă în mod fundamental de cele de la sfârşitul mileniului trecut. Discursul şi acţiunea comunităţii internaţionale se adaptează în mod continuu noilor realităţi. Provocările nu se rezumă numai la conflictele militare dintre state, ci sunt de natură mult mai complexă. Şi-au făcut apariţia, alături de actorii statali, actorii nonstatali sau parastatali.

Pericolele deşi sunt latente, scăpând de multe ori de sub atenţia noastră, ele pot genera stări de insecuritate cu urmări grave asupra scoarţei Terrei şi locuitorilor ei.

Crima organizată, traficul de persoane, droguri şi materiale strategice sunt subiecte de dezbateri la recentele congrese de specialitate desfăşurate la nivel mondial care reliefează faptul că economia interlopă este a doua afacere la nivel mondial [10, p. 34].

Evenimentele sunt clare în a prezenta locuri pe glob în care criminalitatea transfrontalieră asigură controlul la nivel politic, prin intermediul finanţării campaniilor electorale şi prin corupţie. Specialiştii evi-

denţiază ca pe o principală ameninţare la adresa securităţii actuale unificarea a trei piloni la nivel mondial:

a) traficul ilicit de orice fel (fiinţe umane, arme, materiale strategice, droguri, ţigări ş.a.m.d.);

b) criminalitatea şi spălarea de bani în economia subterană;

c) terorismul.

Combaterea unei astfel de ameninţări poate începe cu determinarea minţilor înfierbântate să renunţe la acţiunile lor şi, folosind întregul arsenal de metode aflat la dispoziţia comunităţii internaţionale, readucerea la respectul faţă de ordinea mondială.

Ameninţări de natură ecologică. Securitatea mondială este un concept generat de relaţia dintre condiţiile de mediu şi interesele de securitate. Aceasta a devenit un catalizator al stabilităţii sociopolitice cu valenţe internaţionale. El intervine în ecuaţia securităţii în special în momentele critice ale dezvoltării sociale. Astfel, când degradarea mediului coincide cu prezenţa unei stări de insecuritate a unei regiuni sau ţări, ameninţarea de natură ecologică îşi face simţită prezenţa. Apar animozităţi, inexistente până atunci, dintre locuitorii unor zone diferite sau între grupuri (etnice, religioase), generate de poluare, insuficienţa resurselor naturale etc.

Rezoluţia ONU 2200/XXI/16.12.1966 stabileşte că statele au dreptul suveran de a-şi exploata propriile resurse din teritoriul naţional, în funcţie de politica naţională în domeniul mediului înconjurător, şi au datoria de a asigura ca activităţile, exercitate în limitele jurisdicţiei lor, să nu provoace daune mediului înconjurător din alte state [11, p. 37].

Ameninţări la adresa informaţiilor. Spaţiul cibernetic (cyberspace) în care circulă informaţiile nu mai aparţine statelor, ci este un bun universal. Orice atingere a acestei zone, invizibile de altfel, dar fără de care progresul nu mai poate fi de conceput, este o ameninţare cu valenţe universale.

Spre deosebire de ameninţările tradiţionale, cele la adresa securităţii informaţiilor impun resurse mai puţine şi tehnici de contracarare mai uşor de ascuns şi de disimulat. Acestea permit o rată de perfecţionare şi diversificare ridicată, dificil de urmărit şi evaluat. De fapt, este motivul pentru care estimările privind ameninţările la adresa informaţiilor sunt dependente de factorul uman, cu întregul subiectivism şi incertitudine pe care le implică [12, p. 42].

SIDA. Pentru un număr foarte mare de state, în special de pe continentul African, SIDA (AIDS) nu mai poate fi înţeleasă ca o criză a sănătăţii publice. Această boală prin gravitatea ei şi puterea de propagare a devenit o ameninţare reală la adresa securităţii regionale şi nu numai.

Militarii sunt cei mai afectaţi. Cercetătorii estimează că între 40-60% din soldaţii angolezi sunt infectaţi cu HIV pozitiv [13, p. 7], iar predicţiile sunt şi mai sumbre în privinţa militarilor din Malawi, care până la sfârşitul anului 2005, se presupune că vor deceda jumătate [13, p. 7].

Totuşi un număr mare de persoane infectate cu HIV se găsesc şi în spaţiul nostru de influenţă.

SIDA se propagă rapid în Europa şi numărul de infectări creşte în zonă pentru că programele integrate de profilaxie şi tratament nu au fost susţinute sau, pur şi simplu, nu au fost destul de elaborate.

Ţările central-europene, unde epidemia se răspândeşte destul de rapid, au fost sau urmează să fie incluse în Uniunea Europeană. Statele baltice sunt confruntate de o creştere rapidă a contaminărilor cu HIV.

Sunt expuşi în mod particular la infecţia HIV tinerii, fapt ce afectează în mod grav perpetuarea vieţii.

Surse asimetrice de ameninţare. Trebuie menţionat faptul că, alături de provocările interne şi externe tradiţionale şi examinate minuţios în literatura de specialitate, se evidenţiază şi necesită un studiu aprofundat prin actualitatea şi, mai ales, prin influenţa acestora la adresa securităţii internaţionale şi alte ameninţări de natură asimetrică.

În opinia noastră, cu titlu de noutate, există un grup de ameninţări asimetrice care vor bulversa mediul strategic de securitate în perspectiva apropiată.

Provocările climatice şi geofizice. Mediul geofizic devine din ce în ce mai mult parte integrantă a mediului de securitate. Acest lucru se datorează, pe de o parte, faptului că mediul geofizic este foarte activ, încă necunoscut în întregime şi, deci, imprevizibil în ceea ce priveşte dinamica provocărilor, pericolelor şi ameninţărilor pe care acesta le prezintă.

Provocările climatice şi geofizice se înscriu printre cele mai complexe şi mai dinamice. Asupra pământului şi asupra vieţii pe pământ există o permanentă situaţie periculoasă intempestivă şi, adesea, ameninţătoare, deopotrivă cosmică, geofizică şi climatică. Această situaţie se înscrie într-un spectru foarte larg de provocări, pericole şi ameninţări, dintre care cele mai importante ar putea fi:

De natură cosmică: radiaţia cosmică; radiaţia solară nocivă; căderi de meteoriţi; posibilitatea ciocnirii planetei cu unele corpuri cereşti; intensificarea ciclului solar; alte posibile pericole.

De natură geofizică: cutremure de pământ; erupţii vulcanice; mari scufundări de pământ datorită deplasării plăcilor tectonice; schimbări în ceea ce priveşte polaritatea; distrugerea accidentală, din cauze geofizice, a resurselor energetice; activarea unor componente ale solului sau subsolului şi apariţia unor efecte distructive sau negative pentru viaţă; alte pericole şi ameninţări geofizice.

De natură climatică: uragane; mari inundaţii sau revărsări de ape; creşterea nivelului oceanelor ca urmare a încălzirii planetei; ploi torenţiale, ninsori abundente, avalanşe distrugătoare.

Provocate de om: poluarea mediului; distrugerea stratului de ozon şi vulnerabilizarea ionosferei; distrugerea sau epuizarea resurselor energetice şi de materii prime; folosirea unor tehnologii pentru producerea unor fenomene geofizice sau meteorologice voluntare distrugătoare, ca arme geofizice, biogenetice sau meteorologice extrem de puternice, cu valoarea unor mijloace de distrugere în masă; folosirea nanotehnologiilor şi a altor procese pentru producerea de arme letale sau nonletale cu puteri excepţionale, întrucât acţionează prin intermediul modificării nocive a mediului.

Cercetările în acest domeniu sunt numeroase, dar numai câteva ţări dispun cu adevărat de o astfel de capacitate. Prea multe date nu se dau despre aşa ceva. Atât pentru motivul că o astfel de tehnologie implică un anumit statut şi o anumită responsabilitate, cât şi pentru faptul că, în anumite condiţii, poate deveni o armă teribilă.

Există, desigur, câteva metode de a realiza o astfel de energie în măsură să genereze ploi torenţiale, furtuni, uragane şi chiar schimbări climaterice mult mai severe şi mai profunde.

Alte efecte posibile ale armei climatice ar putea fi şi următoarele: crearea unor cutremure de pământ oriunde şi oricând; manipularea fenomenelor meteo la nivelul planetei, schimbarea direcţiei acestora, ploaie, secetă; destabilizarea rotaţiei pământului, pierderea de stabilitate; redirijarea curenţilor de aer; amplificarea şi concentrarea luminii soarelui, denumită „Skybusting”.

Acest ultim procedeu ar putea afecta stratul de ozon, ceea ce ar însemna facilitarea penetrării radiaţiei solare nocive pe suprafaţa pământului şi în consecinţă distrugerea fiinţei umane.

Nanotehnologiile sunt o expresie a *noii revoluţii industriale*, al cărei obiectiv este controlul materiei la nivel molecular. Acestea, de asemenea, sunt surse reale de ameninţare la adresa securităţii globale.

Nanotehnologiile ar putea provoca patru probleme majore, precum:

- riscurile pentru mediu şi pentru sănătate legate de acumularea de particule;
- dificultatea de a proteja invenţiile în domenii noi şi dezacordurile asupra brevetelor la nivel internaţional, care pot crea stocuri abuzive sau războaie comerciale;
- fenomenul *grey goo,* care constă în riscul systemic pe care ar putea să-l prezinte multiplicarea fără control a *maşinilor moleculare* capabile să se reproducă;
- controlul armamentelor.

Problema controlului armamentelor este deosebit de importantă. Cea mai mare parte a cercetării ştiinţifice în domeniul nanotehnologiilor este militară şi consistă mai ales în crearea de noi arme. Aceste arme pot fi de distrugere în masă inteligente, foarte greu de controlat, precum armele chimice şi biologice, dar mult mai letale.

În societatea viitorului, este posibil ca distincţia între război şi nonrăzboi să fie din ce în ce mai greu de făcut. Războiul viitorului va fi considerat, din ce în ce mai mult, ca o afacere. Principala preocupare a conducerilor politice, în ceea ce priveşte războiul, va fi, probabil, stăpânirea conflictualităţii şi generarea unor sisteme de securitate flexibile şi eficiente.

Capacitatea de autodistrugere a lumii va spori semnificativ, iar armele climatice, geofizice, biogenetice şi informaţionale vor face parte, după toate aparenţele, din arsenalele acestui viitor complicat şi incert. În unele faze ale războiului se vor desfăşura doar operaţii mediatice, operaţii psihologice, operaţii speciale, operaţii informaţionale sau operaţii cu un pronunţat caracter economic, operaţii climatice şi geofizice, în timp ce în altele se vor declanşa operaţii militare violente.

Provocările climatice şi geofizice se vor menţine într-un spectru foarte larg şi s-ar putea ca, în viitor, să constituie chiar substanţa a cel puţin două tipuri de confruntări: confruntările specifice competiţiei pentru informaţie, putere, influenţă, resurse şi pieţe; confruntările impuse de modificările climei, de factorul cosmic şi de activitatea geofizică.

Cercetările în domenii de mare sensibilitate şi de mare forţă, cum sunt cele referitoare la amplificarea undelor, nanotehnologii, biotehnologii şi tehnologia informaţiei, strâns legate între ele, deschid perspective imense în generarea şi gestionarea unor energii uriaşe, dar şi o serie de pericole, ameninţări, vulnerabilităţi şi riscuri specifice, care readuc în prim plan spaţiul fizic şi, mai ales, spaţiul geofizic.

Procesul de secesiune, care se manifestă tot mai pronunţat în ultimul timp, este o altă sursă de ameninţare la adresa securităţii internaţionale şi europene, iar în plan naţional – un pericol semnificativ.

În rândul ameninţărilor asimetrice menţionate se înscrie perfect şi apariţia, tot mai vădită, a obiectelor zburătoare neidentificate (OZN), care, în opinia noastră, la fel constituie o mare ameninţare la adresa securităţii globale.

Mutaţii în sursele de ameninţare. Ameninţările prezentului la adresa securităţii diferă în mod esenţial de cele care înveninau relaţiile internaţionale acum un deceniu şi jumătate. Acum ameninţările au o natură mult mai complexă. Situaţia existentă impune folosirea de tehnici noi de contracarare adecvate circumstanţelor concrete.

Începutul noului mileniu este, din acest punct de vedere, extrem de promiţător şi consacră o nouă dinamică a politicii mondiale în general şi a celei europene, în special. Mai sunt, desigur, şi multe necunoscute ale celor două procese, integrarea ca şi globalizarea aducând în prim plan şi ameninţări la adresa securităţii. Percepţia este diferită de cea dominantă din perioada Războiului Rece, deoarece şi sursele sunt diferite.

În anumite zone ale lumii, printre care şi Europa, ameninţarea militară a dispărut, iar cele de natură economică, socială, culturală etc. se manifestă în mod diferit, în funcţie de interesele statelor sau grupărilor socioculturale.

Jaap de Hoop Scheffer, secretarul general al NATO, în vizită la Bucureşti în luna mai 2004, a precizat că „ameninţările definitorii ale acestui secol sunt: terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă şi statele instabile" [14, p. 9], iar pentru combaterea acestora „trebuie rectificat modul nostru tradiţional de gândire cu privire la securitate" [14, p. 11].

Rolul cooperării în contracararea şi eradicarea ameninţărilor. Lumea de azi ne determină tot mai mult să ţinem seama de faptul că nu putem să ne asigurăm securitatea, ca stare obligatorie pentru progres şi prosperitate, fără de cel de lângă noi şi în niciun caz împotriva acestuia. Depindem tot mai mult unii de alţii, avem nevoie de solidarităţi împărtăşite pentru a combate ameninţările la adresa viitorului nostru.

O serie de probleme politice, economice, de securitate şi culturale pot fi mult mai bine abordate şi rezolvate într-un cadru relativ omogen, unde există o anumită coeziune şi o experienţă comună de dezvoltare. Regiunile pot oferi cadrul propice pentru stabilirea unor mecanisme de cooperare, care contribuie la climatul internaţional de securitate.

După terminarea Războiului Rece, începând cu a doua jumătate a deceniului trecut, în vederea eliminării percepţiilor eronate şi a combaterii ameninţărilor la adresa securităţii comune în lume s-au dezvoltat un mare număr de mecanisme de cooperare.

Rolul organizaţiilor internaţionale de securitate în menţinerea păcii şi stabilităţii în Europa. În noua ordine mondială specialiştii au sugerat că este necesară îndeplinirea a şase obiective:

- furnizarea către toate statele a garanţiilor împotriva unei agresiuni externe;
- furnizarea mijloacelor de protecţie a drepturilor minorităţilor şi a grupurilor etnice în interiorul statelor;
- crearea unui mecanism pentru rezolvarea conflictelor regionale fără acţiunea unilaterală a marilor puteri;
- angajamentul marilor puteri de a nu sprijini militar conflictele dintre alte naţiuni sau dintre fracţiuni politice din cadrul aceleiaşi naţiuni;
- creşterea fluxului de asistenţă tehnică şi financiară către ţările în curs de dezvoltare, cu scopul accelerării procesului de tranziţie economică şi socială;
- conservarea mediului global ca bază a dezvoltării susţinute a tuturor.

Realizarea acestor scopuri depinde în mare măsură de activitatea organizaţiilor internaţionale de securitate, însă numărul acestora este deosebit de mare la nivel global, astfel încât este dificil de stabilit rolul concret pe care îl joacă acestea (între anii 1945-1949 existau aproximativ 100 de astfel de organizaţii, iar în ultimii ani se estimează existenţa unui număr de patru ori mai mare).

În Europa cele mai importante organizaţii internaţionale care activează sau au activat în trecutul apropiat sunt: Organizaţia Naţiunilor Unite (ONU), Organizaţia

Tratatului Atlanticului de Nord (NATO), Uniunea Europeană (UE), Organizaţia pentru Securitate şi Cooperare în Europa (OSCE), Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est şi fosta Uniune a Europei Occidentale (WEU).

Concluzii. Niciodată în istoria modernă a omenirii nu au existat atâtea elemente de incertitudine. În ciuda numeroaselor ipoteze emise în anii din urmă, puţini sunt capabili să întrevadă ce se va întâmpla pe termen mediu sau lung, iar ipotezele lor să fie veridice. Valorile în creştere ale componentelor noii ecuaţii de securitate duc la concluzia că am intrat într-o epocă a insecurităţii strategice. Situaţia este cu atât mai complicată cu cât procesul globalizării continuă, ceea ce înseamnă că nimeni nu se poate considera în afara jocului. Nevoia de autoprotecţie a unor state ar putea să provoace un al treilea reflux al democratizării, care să pună capăt celui de-al treilea flux al democratizării. Care sunt statele cele mai ameninţate nu este greu de ghicit, dar nici democraţiile consolidate şi marile puteri nu se pot considera în securitate.

Din această perspectivă noile ameninţări la adresa securităţii obligă statele membre şi partenere ale Alianţei Nord-Atlantice să lucreze împreună pentru apărarea valorilor comune de democraţie, securitate şi libertate.

Drumul din faţa noastră nu este uşor. Pentru a face faţă provocărilor secolului al XXI-lea este nevoie de voinţă politică, cât şi de eforturi financiare şi militare semnificative din partea tuturor. Mai mult, este nevoie de cooperare şi solidaritate din partea tuturor membrilor comunităţii euro-atlantice pentru protejarea valorilor comune.

Propuneri. Reducerea acţiunilor de combatere a ameninţărilor la adresa noastră şi a aliaţilor numai la tehnicile şi mijloacele specifice militarilor este o eroare cu urmări grave.

Dintre măsurile necesare eliminării acestui neajuns major pot face parte următoarele:

• *Armonizarea politicilor de securitate sectoriale* pe segmentul respectiv;

• *Realizarea unui sistem unic de avertizare timpurie* la care să participe toate componentele securităţii naţionale, parte a unui sistem complex internaţional poate să elimine neajunsurile existente azi. Eficienţa lui va fi asigurată de:

• componenta conceptuală care este materializată printr-un set de documente referitoare la teoriile, tacticile, tehnicile şi procedurile necesare îndeplinirii acestui gen de misiuni, precum şi studierea, înţelegerea şi însuşirea acestora de către personalul implicat.

• componenta acţională implică realizarea entităţilor structurale specifice acestor misiuni – atât în cadrul categoriilor de forţe ale armatei, armelor şi serviciilor, precum şi în afara acestora, respectiv a celor ce aparţin nivelurilor operaţionale superioare – dotarea acestor forţe cu sisteme de arme, echipamente, aparatură şi materiale corespunzătoare misiunilor ce le revin şi necesare integrării diferitor componente în sistemele de avertizare timpurie ale alianţelor ori coaliţiilor care pregătesc şi conduc operaţiile multinaţionale. Un specific anume se impune să aibă sistemele antiteroriste de avertizare timpurie datorită necesităţii supravegherii concomitente şi continue a unui spectru foarte larg de domenii în care poate prolifera acest flagel. Sistemele respective trebuie să asigure stocarea unui volum mare de informaţii, prelucrarea şi analiza permanentă a acestora şi difuzarea lor în scopul prevenirii şi contracarării acţiunilor teroriste.

• *Cadru legislativ şi funcţional,* specific managementului crizelor, care să concentreze atât prevederi ale reglementărilor internaţionale, cât şi experienţa acumulată pe parcursul ultimelor decenii în rezolvarea crizelor şi conflictelor nonmilitare sau a celor care nu au cunoscut stadiul de conflict militar, tocmai datorită acţiunilor de prevenire a ameninţărilor.

• *Învăţământul militar şi cercetarea ştiinţifică* în domeniu să-şi concentreze atenţia asupra întregii palete de ameninţări la adresa securităţii naţionale. Pentru aceasta deosebit de utilă ar fi punerea la dispoziţia studenţilor a unui algoritm al analizei ameninţărilor şi unei metodologii de contracarare a fiecărui gen în parte.

Centrul de Cercetări Strategice, menit să contribuie atât la identificarea noilor surse de ameninţare, cât şi la elaborarea unor soluţii concrete privind contracararea şi eradicarea acestora, trebuie să elaboreze unele softuri adecvate, care ar putea fi deosebit de utile nu numai pentru pregătirea în domeniu a personalului militar, dar şi a factorilor de decizie politico-militară.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. *Mic dicționar academic*. Academia română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan". București, Editura Univers Enciclopedic, 2001, p. 67.

2. *Dictionnaire interarmees Francaise/Roumanian/Anglais de Relations Internationales et Strategiques.* Documente ONU. București, Editura UNAp, 2004, p. 146.

3. *Culegere de termeni, concepte și noțiuni de referință din domeniile politicii militare, securității naționale și apărării armate.* Ministerul Apărării Naționale. București, Editura Militară, 2000, p. 30.

4. *Dictionnaire de la Langue Francaise.* Paris, Editura Alpha, 1995, p. 147.

5. *Surse de instabilitate.* UNAp, CSSAS. București, Editura UNAp, 2004, p.7.

6. Alexandrescu, Grigore. *Modele posibile ale noului război, în Impact Strategic*, nr. 1-2, 2003, p. 135-139.

7. *Terorismul contemporan – factor de risc la adresa securității și apărării naționale în condițiile statutului României de membru NATO.* București, Editura UNAp, 2004.

8. Irimia Ion. *Aspecte ale insecurității naționale.* București, Buletinul AISM, 2002, p. 105.

9. Neill, William. *The rise of the West.* Chicago, University of Chicago Press, 1982, p. 74.

10. Cifu Iulian. *Lungul drum de la dialog la cooperare, în Ocasional Papers*. Casa NATO, nr. 2, 2003, p. 34.

11. *European Community Environment Legislation*, vol. 3, *Chemicals, Industrial Risks and Biotechnology.* Luxemburrg, Office for Official Publications of E.C., 1992, p. 37.

12. Roceanu Ion, Buga Iulian. *Amenințări, riscuri și vulnerabilități la adresa informațiilor din sistemele de comunicații și informatice.* în *Revista Forțelor Terestre,* nr. 5-6, 2003, p. 42.

13. Philips Michael, *Researchers Warn AIDS Poses Threat to International Security.* Wall Street Journal, 19.06.2004.

14. Rădulescu George, Costache Bogdan. *Suntem bucuroşi să colaborăm cu România ca aliați.* București, Curierul Național, nr. 4017, 14.05.2004.

DILEMA REPUBLICII MOLDOVA: ADERAREA LA NATO SAU MENȚINEREA STATUTULUI DE NEUTRALITATE

Gheorghe RICIU*[1]*,
***Svetlana CEBOTARI*[2]**

The North Atlantic Treaty Organization is a military – political structure of major importance, the existence of which represents an effective way of cooperation of the states in security issues. For the Republic of Moldova, NATO is a possibility of cooperation and collaboration, a solution for some problems and a direction for further development.

In this article is analyzing the Moldova's dilemma: to maintain the neutrality in accordance with the Constitution of the country, that determines an exclusively defense military policy or to become a member of NATO, that like shows the international practice, would give to our state a lot of advantages and opportunities in the process of integration in European Union.

Existența unui stat se caracterizează prin intensitatea și eficiența implicării sale în activitatea desfășurată pe arena internațională. Implicarea statelor se realizează în funcție de puterea de influență și forța pe care o dețin. De obicei, statele mici și cele în curs de dezvoltare se orientează exclusiv spre intensificarea cooperării pe plan regional, căutându-și adepți cu care să creeze alianțe. Statele mari și influente sunt factorii care determină întreaga existență a societății internaționale. Organizația Tratatului Atlanticului de Nord reprezintă o structură politico-militară, existența căreia rezidă în colaborarea eficientă a statelor în domeniul securității. În activitatea acestei organizații, cu statut de membru, sunt implicate atât state mici ca dimensiune și influență pe plan internațional, ca Letonia, Estonia, Luxemburg, dar și mari puteri economice precum Germania, Statele Unite ale Americii, Canada. Astfel, NATO reprezintă o platformă modernă de interacțiune a statelor naționale în vederea discuției, dezbaterii și luării de decizii comune privind subiectele politico-militare.

Pentru Republica Moldova, NATO reprezintă o posibilitate de cooperare, o soluție a unor probleme majore, dar și o direcție de dezvoltare ulterioară. Constituția Republicii Moldova prevede statutul de neutralitate a țării (art. 11), ceea ce determină o politică militară exclusiv de apărare. De asemenea, statutul de neutralitate presupune și imposibilitatea de a deveni membru al unei organizații militare, așa cum este NATO. Cu toate acestea, actualitatea internațională ne arată că aderarea la această organizație ar

---

[1] *Gheorghe RICIU, Catedra de relații internaționale, Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova.*

[2] *Svetlana CEBOTARI, doctor în politologie, conf. univ., cercetător științific, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*

oferi statului Republica Moldova un șir de avantaje și posibilități, ca de exemplu integrarea europeană a țării. Cu atât mai mult că politica externa a Republicii Moldova are ca direcție primordială integrarea în Uniunea Europeană, iar experiența ultimilor ani ne demonstrează că obținerea calității de membru al NATO ar facilita considerabil acceptarea statului în cadrul structurilor Uniunii Europene.

Oleg Serebrian, în unul din articolele sale, menționează faptul că principala caracteristică geostrategică a Republicii Moldova constă în poziția-tampon a acesteia între grupările politico-militare NATO și alianța militară a CSI. Chiar dacă rivalitatea dintre aceste două blocuri militare nu este una declarată, este evident că ele se află într-o stare de antagonism latent [9]. Aceasta ne caracterizează totalmente situația în care se află Moldova. O porțiune teritorială cuprinsă de lupta de expansiune a două mari puteri, SUA și Rusia, prin structurile NATO și CSI. Astfel, în această situație, acceptarea stării de neutralitate a fost o idee optimă și reală de existență și afirmare a Republicii Moldova ca stat independent.

Pentru desfășurarea ideilor referitoare la calea optimă de existență și dezvoltare a statului nostru, ar fi cazul să analizăm semnificația conceptului de neutralitate. Astfel, termenul de neutralitate provine din latinescul ”neuter”, ceea ce semnifică *nici unul, nici celălalt*, definit în literatura de specialitate, dar și în practica internațională, ca situația statelor care pe timp de război nu iau parte la luptă, ci continuă să întrețină relații pașnice cu toate statele, inclusiv cu beligeranții.

Neutralitatea este fondată pe suveranitatea statelor, orice stat suveran are dreptul de a rămâne neutru într-un război între alte state, cel puțin dacă el nu este legat printr-un angajament convențional contrar. Neutralitatea cuprinde în conceptul său două idei: abținerea și imparțialitate [1]. Neutralitatea reprezintă o politică echidistantă a unui stat în raport cu alte părți beligerante, aflate în conflict, iar în caz de pace, în raport cu blocurile militare. Totodată, există neutralitate permanent, care poate fi autoasumată de către un stat sau impusă prin intermediul unui acord internațional. Părțile beligerante, inclusiv cetățenii acestora, sunt private de dreptul dea viola integritatea teritorială a statelor neutre, iar acestea, la rândul lor, trebuie să rămână imparțiale, să nu acorde ajutor în mod direct sau indirect vreuneia dintre părțile beligerante [2]. Prin noțiunea de neutralitate la fel se subînțelege statutul internațional prin care un stat e pus la adăpost de o eventuală invazie în cazul schimbului angajării formale de a rămâne în afara oricărui conflict. Sau, prin neutralitate mai poate fi subînțeleasă poziția nepărtinitoare ocupată de statele terțe în relațiile cu alte state beligerante sau recunoscute a fi beligerante, adică acea poziție care dă naștere la drepturi și obligații în relațiile statelor [3].

Republica Moldova obține independența la începutul anilor 1990, odată cu destrămarea Uniunii Sovietice. Perioada nemijlocit următoare se caracterizează prin legiferarea și organizarea formei noului stat. În acest context, autoritățile de la Chișinău proclamă neutralitatea permanentă a statului nou format, specificând aceasta în Constituția Republicii Moldova (art.9) – Legea Supremă a statului [4]. Această decizie poate fi explicată prin poziția geostrategică pe care o ocupă Moldova aflată la intersecția intereselor marilor puteri, între Est și Vest, dar și prin instabilitatea în determinarea unei

orientari bine definite a politicii externe. Astfel, în menținerea relațiilor de bună cooperare cu Federația Rusă, dar și în vederea păstrării posibilităților de cooperare cu Uniunea Europeană și statele ei membre, proclamarea neutralității permanente a fost un pas bine-venit și necesar pentru existența și dezvoltarea statului Republica Moldova.

Ulterior, statutul de neutralitate a fost reconfirmat în Concepția securități naționale a Republicii Moldova [8] și în Doctrina militară [7]. Conform acestor acte oficiale, Republica Moldova pledează pentru o politică de neagresivitate și nu consideră niciun stat drept dușmanul său. Drept obiectiv primordial al existenței statale este asigurarea securității militare a poporului și a statului, prevenirea războaielor și a conflictelor armate prin mijloacele dreptului internațional. În acest sens, Republica Moldova se va antrena în efectuarea unui șir de măsuri, cum ar fi:

La nivel global, va participa la activitatea comunității mondiale în vederea prevenirii războaielor și conflictelor armate și soluționării pașnice a problemelor litigioase. În acest context va participa la crearea condițiilor, care, în cazul unui pericol militar extern, va asigura realizarea dreptului republicii la asistența organizațiilor internaționale, va participa activ la edificarea sistemului internațional de securitate colectivă.

La nivel regional, Republica Moldova va stabili relații prietenești bilaterale și multilaterale cu statele din regiune care vor asigura un nivel înalt de încredere reciprocă și deschidere în domeniul militar, precum și ajutor reciproc în cazul periclitării securității colective.

La nivel național, va crea un potențial militar suficient pentru asigurarea securității militare a statului [3.p.68]. În acest scop, autoritățile de la Chișinău trebuie să utilizeze toate pârghiile create, dar și să participe la formarea noilor oportunități de dezvoltare existențială a statului.

În pofida statutul de neutralitate, până în prezent, Republica Moldova a desfășurat un parteneriat de succes cu NATO. Aceasta ne-o demonstrează implicarea activă a țării în implementarea proiectelor reciproc avantajoase. În cadrul primei reuniuni a Consiliului de Cooperare Nord-Atlantic din 20 decembrie 1992 de la Bruxelles, țara noastră a devenit membru al CCNA, iar la 16 martie 1994 aderă la programul "Parteneriatul pentru Pace", fiind a 12-a țară care se implică în acest program [3.p.71]. Aceste implicări au demonstrat deschiderea Chișinăului spre cooperarea cu NATO, fapt care a oferit Moldovei posibilitatea de a dezvolta un șir de proiecte comune, de a se implica în exerciții de antrenare, dea dezvolta reforme democratice. Astfel, Republica Moldova a beneficiat de suport pentru eliminarea a 325 tone de melanj, evitând declanșarea unei catastrofe ecologice de proporții. În plus, prin intermediul aceluiași program, Republica Moldova a avut posibilitatea să distrugă cca 300 tone de muniții și 12 000 mine anti-personal, reușind astfel să reducă riscul sporirii traficului de armament și alte amenințări la adresa securității naționale. La fel, au fost colectate și ambalate în total 3245 tone de substanțe chimice periculoase, reușindu-se până în prezent distrugerea a 2000 t, dintre care 1125 t au fost transportate în Franța, una din țările membre NATO, pentru a fi distruse în siguranță.

La 6 iulie 2006 este semnat Planul individual de acțiuni de parteneriat Republica Moldova – NATO, ceea ce constituie o

nouă posibilitate de a ne alătura eforturilor internaționale privind crearea unui sistem comun de securitate în spațiul euroatlantic și consolidarea stabilității în lume. Aceasta deschide ușa spre o nouă etapă în relațiile dintre părți, oferind pe lîngă posibilitatea existenței unui dialog direct privind problemele existente și o bază legislativă consecventă care să reglementeze cooperările. În perioada următoare, relațiile de colaborare dintre Moldova și NATO se orientează spre asigurarea unei securități naționale dar și instaurarea unui regim de stabilitate regională. Consolidarea securității naționale totodată rămâne a fi principala temă de discuție dintre părți.

Securitatea națională a Republicii Moldova este supusă constant amenințărilor, riscurilor și vulnerabilităților, ele fiind alimentate de mai mulți factori, precum:

1. Republica Moldova este tratată de Federația Rusă ca un spațiu al zonei sale de influență și interes geopolitic. Rusia dispune de mai multe pârghii de presiune și intimidare, pe care le utilizează periodic;

2. Tergiversarea soluționării definitive a conflictului din zona de est a Republicii Moldova, ceea ce constituie impediment esențial în libertatea de acțiuni și în realizarea intereselor naționale ale Republicii Moldova;

3. Dependența unilaterală de o sigură sursă de aprovizionare cu agenți energetici, care periodic marchează nu numai activitățile de politică externă a Republicii Moldova, dar și nivelul de trai al oamenilor prin amplificarea nemulțumirilor, sărăciei și incertitudinii;

4. Orientarea spre pieţele tradiționale de desfacere a mărfurilor și produselor din Republica Moldova face economia națională sensibilă la fluctuațiile și concurența neloială mai ales din partea Rusiei [6].

În acest context, găsirea noilor soluții de asigurare a securității naționale pentru consolidarea independenței și integrității teritoriale a țării devine un imperativ ale timpului, iar cooperarea Republicii Moldova cu NATO trebuie privită ca pozitivă. Această relație vine să ofere sprijin autorităților de la Chișinău și să diminueze capacitatea de influență a Federației Ruse.

Un alt domeniul al cooperării dintre NATO și Republica Moldova este promovarea reformelor democratice, asigurarea respectării drepturilor fundamentale ale omului și securității populației. Rolul cooperării internaționale în vederea promovării reformelor democratice la etapa contemporană este în continuă ascensiune în condițiile procesului de globalizare și sporirii interdependenței statelor lumii. Anume procesul de globalizare și interdependența statelor lumii duc la profunde transformări structurale ale realităților naționale și internaționale, fiind pasibile a impune un nou tip de ordine internațională, în cadrul căreia dimensiunile, parametrii și factorii determinanți ai proceselor de democratizare necesită o reevaluare bazată pe luarea în considerare a rolului factorilor externi care, de regulă, au fost neglijați în cadrul studiilor tranzitologice clasice. Cooperarea dintre Republica Moldova și Alianța Nord-Atlantică constituie, de asemenea, unul din acei factori externi care au urmărit susținerea procesului de reformare a societății moldave și care se înscrie perfect în tipul de factori capabili a influența procesul general de democratizare a țării noastre [5. p.98].

IPAP Moldova – NATO actualizat prevede acțiuni de eficientizare a acestuia, care au ca obiectiv: revizuirea rolurilor și responsabilităților Consiliului Suprem de Securitate; optimizarea rolului Legislati-

vului în supravegherea activităților în domeniul securității și apărării prin sporirea implicării comisiilor parlamentare de resort; intensificarea procesului de instruire a parlamentarilor și funcționarilor Aparatului Parlamentului în domeniul supravegherii sectorului de securitate și apărare; asigurarea unui raport adecvat între numărul de civili și personalul militar care activează în cadrul Ministerului Apărării, Ministerului Afacerilor Interne și Serviciului Grăniceri; asigurarea reprezentării personalului civil la toate nivelurile structurilor de apărare și instruirea corespunzătoare a acestuia; includerea și consultarea societății civile în procesul de elaborare a politicilor; întreprinderea măsurilor necesare pentru facilitarea accesului massmediei și publicului la informațiile din domeniile de apărare și securitate etc.

Sprijinul acordat de către NATO Republicii Moldova în vederea dezvoltării instituționale contribuie la consolidarea instituțiilor statului, funcționarea eficientă a acestora și, în cele din urmă, la sporirea legitimității instituțiilor. În acest sens, o astfel de evoluție este în corelație cu procesele de democratizare menționate de D. Rustow. Totodată, trebuie de subliniat că susținerea procesului de dezvoltare a unui mecanism eficient de realizare a controlului democratic în domeniul apărării și securității poate fi considerată ca susținere directă a procesului de dezvoltare democratică a țării [5.p.102].

Relația dintre Republica Moldova și NATO deseori mai este privită ca o etapă preliminară a aderării statului nostru la Uniunea Europeană, or din punct de vedere politic, niciun stat post-sovietic comunist din Europa Centrală nu a aderat la uniune fără a trece mai întâi prin procesul de aderare la NATO. Cu toate acestea, teoretic vorbind, aderarea la UE nu presupune automat și necesitatea aderării la NATO. În Uniunea Europeană există mai multe state neutre, precum Irlanda, Austria, Suedia, Elveția, care cu success s-au integrat în structurile organizaționale ale uniunii și conlucrează împreună cu statele membre NATO în vederea atingerei obiectivelor principale ale UE.

Dilema privind aderarea Republicii Moldova la NATO sau păstrarea statutului de neutralitate permanentă va fi prezentă atâta timp, până când autoritățile de la Chișinău nu vor determina un vector permanent de orientare a politicii externe a statului. La moment, dependența de resursele naturale ale Federației Ruse, dar și nesoluționarea conflictului trasnistrean, statutul de neutralitate permanent reprezintă o necesitate pentru statul moldav. Acest statut special, permite statului nostru să mențină un echilibru în relațiile cu Vestul și Estul. Acesta permite antrenarea statului în realizarea reformelor, consolidarea societății, dar și a democrației, cooperării bilaterale și multilaterale. Autoritățile de la Chișinău totuși ar trebui să demonstreze o consecutivitate în acțiunile întreprinse, în încercările de explotare a șanselor și posibilităților oferite de statutul de neutralitate, în vederea promovării intereselor naționale ale Republicii Moldova.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Banu L., Roxana O., Ionescu I. Neutralitatea statelor și dreptul internațional. http://www.rsdr.ro/Art-6-3-2009.pdf (accesat: 20 martie 2013).

2. Berbeca V. Argumente în favoarea aderării Republicii Moldova la NATO // Studii internaționale. Viziuni din Moldova. Chișinău, 2007, nr. 3 (4). p. 60.

3. Cebotari S., Saca V. Republica Moldova între statutul de neutralitate și aderare la NATO // Studii internaționale. Viziuni din Moldova. Chișinău, 2007, nr. 3 (4). p. 65.

4. Constituția Republicii Moldova din 27 iulie 1994.

5. Grosu V. Promovarea valorilor democratice în contextul cooperării Republica Moldova – NATO // Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice. Chișinău, 2010, nr. 3 (154). p. 98.

6. Juc V. Oportunități și alternative de consolidare a securității naționale a Republicii Moldova // Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice. Chișinău, 2010, nr. 3 (154). p. 12.

7. Hotărârea Parlamentului nr. 482-XIII privind Doctrina militară a Republicii Moldova din 6 iunie 1995, publicată: 14 iulie 1995 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 38.

8. Legea Republicii Moldova nr. 112-XVI privind aprobarea Concepției securității naționale a Republicii Moldova din 22 mai 2008, publicată: 3 iunie 2008 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 97-98/357.

9. Serebrian O. Perspectivele geostrategice ale Republicii Moldova // Studii internaționale. Viziuni din Moldova. Chișinău, 2007, nr. 3 (4). p. 41.

TEHNICĂ ȘI TEHNOLOGII MILITARE

ПРОТИВОСТОЯНИЕ В ИНФОРМАЦИОННОЙ СФЕРЕ

Сергей ОХРИМЕНКО[1]
Агоп САРКИСЯН[2]
Григорий БОРТЭ[3]

This paper analyzes some of the most crucial aspects of the shadow information economics, suggests a definition, analyzes information threats, and attack vectors on the example of malware lifecycle. The paper also describes the most recent trends of information security threats: cyberweapons, hacktivism, and social engineering.

Значимость исследования теневой информационной экономики демонстрируется тем фактом, что на данный момент этот сегмент теневой экономики менее всего изучен, и ему, по нашему мнению, уделяется недостаточное количество внимания, даже несмотря на его значимость для исследователей в области экономики и информационных технологий.

На данный момент не существует четко определенных рамок, ограничивающих теневую экономику, а также не существует однозначного мнения по поводу определения самой теневой экономики.

По нашему мнению, под теневой информационной экономикой следует понимать всю индивидуальную и коллективную деятельность, являющуюся незаконной, связанную с проектированием, разработкой, распространением, поддержкой и использованием компонент информационных и коммуникационных технологий, скрываемую от общества. То есть, теневая информационная экономика– это все незаконные и скрываемые продукты и услуги, использующие и основывающиеся на информационных технологиях. В качестве наиболее важных экономических элементов данной сферы мы выделяем следующие: незаконные экономические взаимоотношения, незаконную деятельность, связанную с производством, распространением и использованием запрещенных продуктов и услуг.

Из вышесказанного следует вывод, что причиной существования «классической» теневой экономики и теневой информационной экономики являются такие условия, при которых может существовать выгода от сокрытия определенной деятельности, либо отдельных её элементов, а также может быть выгодна незаконная и противоправная

---

[1] Сергей ОХРИМЕНКО, доктор хабилитат экономических наук, профессор университар, Лаборатория информационной безопасности Молдавской экономической академии.
[2] Агоп САРКИСЯН, доктор экономики, конференциар, Экономическая Академия (Свиштов, Болгария).
[3] Григорий БОРТЭ, аспирант Молдавской Экономической Академии, Национальный Банк Республики Молдова.

деятельность. Другой важной причиной существования теневой информационной экономики может выступать неспособность экономической системы государства регулировать распределение ресурсов таким образом, чтобы поддерживать достаточно высокий уровень жизни населения. Из этого утверждения можно сделать вывод, что явление теневой экономики, а также её раздела, коим является теневая информационная экономика, наиболее присуще экономически развивающимся странам, нежели уже развитыми.

Далее мы предложим определения для используемых в статье понятий. Под эксплойтом мы понимаем готовый программный код, использующий определенную уязвимость в программном обеспечении. Угрозой в информационной безопасности принято считать опасность использования уязвимости с целью обхода защиты и причинения ущерба. Злоупотреблением в информационных технологиях называется неправомерное использование определенных информационных или вычислительных ресурсов.

Предпримем попытку проанализировать основные угрозы, исходящие из киберпространства, а также возможные векторы атак на примере наиболее яркого представителя теневой информационной экономики – вредоносных программ. Для этого, рассмотрим жизненный цикл вредоносного программного обеспечения с точки зрения злоумышленника.

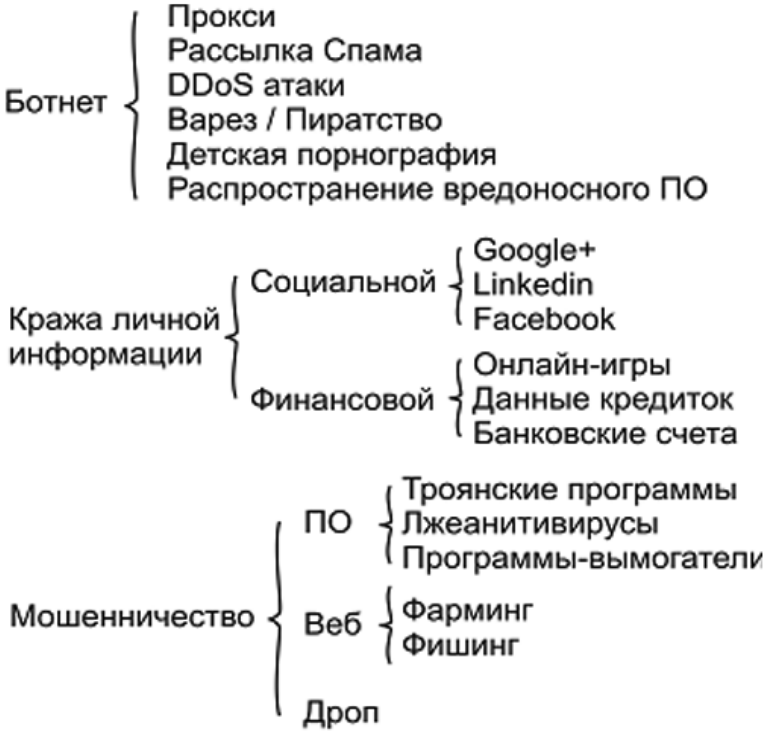

Рисунок 1. Структура теневых информационных доходов

Анализ рынка – первая стадия жизненного цикла вредоносного программного обеспечения. В данном случае мы предполагаем, что злоумышленник либо одинаково знаком с несколькими программными продуктами, либо тот продукт, с которым он знаком, более других перестал приносить достаточную прибыль. Исследование рынка может предоставить сведения о том, насколько сложно будет найти в наиболее распространенных программных продуктах уязвимости, а также насколько подобные уязвимости ценны, насколько выгодной может быть покупка определенных уязвимостей с целью их дальнейшей перепродажи или использования. Если же злоумышленник знаком с определенным программным продуктом достаточно хорошо, а также его устраивает прибыль, приносимая поиском уязвимостей в данном продукте и их использование, то, скорее всего, он продолжит эксплуатирование данного продукта. Кроме того, исследование рынка может предоставить информацию о компаниях, занимающихся подобным поиском, о возможностях трудоустройства в них.

Анализ программного обеспечения – второй этап жизненного цикла вредоносного программного обеспечения. На данном этапе проводится подробный анализ программного или аппаратного продукта, выбранного на предыдущем этапе. По нашему мнению, возможно выделить два типа исследователей. Первый – добропорядочные исследователи, например, работники отдела контроля качества, работники компании, разрабатывающей продукты, используемые для защиты конечного пользователя от злоумышленников (например, антивирусное программное обеспечение, брандмауэры, сканеры уязвимостей, инструменты по удалению вредоносного программного обеспечения). Также, к данной группе могут относиться исследователи-энтузиасты, которые затем продают найденные уязвимости компаниям-производителям программных продуктов, однако мы считаем важным заметить, что данный тип исследователей более характерен для ранних этапов развития информационных технологий, на современном этапе исследователи стремятся объединяться в группы, так как подобные структуры работают эффективней исследователей-одиночек. Второй тип исследователей – злонамеренные. Данная группа исследователей похожа на предыдущую, отличаются лишь преследуемые цели. Первая категория стремится заработать деньги, защищая конечно пользователя от злоумышленников в то время, как вторая злоумышленникам стремится помочь. Мы также считаем нужным отметить, что границу между этими категориями не всегда возможно провести однозначно. Часто уязвимости могут продаваться той стороне, которая предложит наиболее выгодное вознаграждение.

Разработка вредоносного программного обеспечения – на данной стадии найденные уязвимости реализуются в конечный, готовый, вредоносный программный продукт. Важно отметить, что не все уязвимости, возможно, сразу реализовать в готовый продукт, некоторые комбинируются с другими, некоторые просто откладываются. Другим важным моментом является то, что злоумышленники не всегда стремятся реализовать уязвимость быстро, а также не всегда охотно используют несколько уязвимостей в одном продукте.

Распространение вредоносного программного обеспечения – на данном этапе вредоносное программное обеспечение заражает устройства, на которые оно нацелено. Среди наиболее распространенных путей распространения вредоносного программного обеспечения мы хотели бы выделить следующие:

Веб-эксплойты – данная категория одновременно является уязвимостью сама по себе, а также может служить методом для распространения вредоносного программного обеспечения, например, посредством браузеров. Злоумышленники могут воровать персональные данные, создавать прокси и ботнеты. Данный тип уязвимостей не является новым, однако продолжает быть актуальным, особенно учитывая уровень доступности сети Интернет и распространение облачных технологий.

Троянские программы – вид злонамеренного программного обеспечения, маскирующийся под полезные программы. Мы считаем, что к данной категории относятся и лжеантивирусы, ведь они имитируют деятельность, которую не выполняют, при этом вымогая у пользователя деньги. Подобные программы могут загружать на компьютер жертвы другое вредоносное программное обеспечение, использовать его в качестве прокси, для рассылки спама, а также, в качестве зомби для ботнета.

Мобильные устройства – бурный рост мобильных технологий, значительное увеличение вычислительных мощностей, скорости доступа к сети Интернет, а также их распространенность среди населения не могли остаться незамеченными злоумышленниками. Вредоносные программы, предназначенные для мобильных устройств, часто воруют персональные данные владельцев, отправляют дорогостоящие короткие сообщения, совершают звонки на заграничные номера. Помимо этого, не исключены стандартные вредоносные сценарии: прокси, рассылка спама, ботнеты и т.д.

Социальные сети – данный способ распространения вредоносного программного обеспечения в последнее время становится менее эффективным в связи с тем, что разработчики социальных сетей стремятся защищать своих пользователей, однако всё ещё используется, основываясь на чрезмерной доверчивости пользователей, а также на их неосведомленности.

Клиенты обмена мгновенными сообщениями – очень напоминает предыдущий способ, с тем небольшим отличием, что в качестве платформы для отправки сообщений выступает не социальная сеть, а клиент обмена мгновенными сообщениями.

Фишинг – попытка выдать вредоносный сайт за сайт крупной и известной компании, которой пользователь доверяет. Сайт обычно предлагает пользователю ввести свои данные, логин, пароль, возможно, данные кредитных карт, потом выдает ошибку и просит повторить попытку позже.

Локальная сеть – один из самых старых способов распространения вредоносного программного обеспечения, всё ещё остается эффективным, как показала недавняя эпидемия вируса Conficker/Kido. Этот метод в определенной степени пересекается с веб-эксплойтами однако, его отличие заключается в том, что он использует

уязвимости в операционных системах, сетевых протоколах, устройствах, сетевых службах и сервисах, а не уязвимости браузеров. Важно отметить, что этот метод может быть использован во вредоносном программном обеспечении наряду с другими методами заражения.

Мобильные устройства хранения информации – когда-то, в самом начале были дискеты, сейчас эту функцию выполняют устройства, использующие флеш-память. Этот метод устаревает в связи с тем, что люди все меньше и меньше пользуются подобными устройствами, им на смену приходят услуги облачного хранения информации. Кроме того, этот метод распространения был эффективен в связи с наличием в некоторых операционных системах такой возможности, как автозапуск, от которой сейчас всё больше и больше отказываются из соображений безопасности.

Использование вредоносного программного обеспечения для получения «теневой» прибыли. Или, другими словами, монетизация уязвимости. Наибольшего внимания заслуживают следующие сценарии:

Сдача в аренду бот-сетей – в том числе и для дальнейшей рассылки спама, проведения DDoS-атак и прочего. Данный тип монетизации требует достаточно много усилий в связи с необходимостью координировать работу большого количества зараженной вычислительной техники, оставаясь при этом незамеченным. Мы хотим заметить, что меры, предпринимающиеся на данный момент для борьбы с ботнетами, являются малоэффективными в связи с тем, что даже несмотря на то, что удаётся прекратить функционирование одной бот-сети, часто злоумышленники остаются безнаказанными, и вскоре замещают потерянные ресурсы резервными. В связи с этим, по нашему мнению, необходимо уделять значительно большее внимание исследованию криминальных структур, стоящих за подобными нарушениями и злоупотреблениями, их бизнес моделям, условиям и критериям формирования спроса и предложения на теневом информационном рынке, появлению и выбыванию участников.

Рассылка спама – не является чем-либо новым, и, пожалуй, со спамом столкнулся каждый обладатель электронной почты. Помимо предложений покупки определенного товара, а также упоминавшегося выше фишинга, пользователи могут получать и другие мошеннические предложения, например, так называемые «нигерийские» письма, выманивающие деньги у жертвы взамен на обещание ещё больших денег.

Кража и неправомерное использование личной информации – например, данные кредитных карт, регистрационные данные социальных сетей, клиентов мгновенного обмена сообщениями.

Прокси – злоумышленники часто скрываются за хорошо отлаженными и достаточно длинными цепочками прокси-серверов, что значительно затрудняет выявление их местоположения. Подобным образом осуществляется управление бот-сетями.

Выведение устройств из строя. Взамен на возврат работоспособности, злоумышленники обычно вымогают деньги, требуют отправить короткие сообщения на определенный номер и т.д.

«Отмывание» денег, то есть легализация доходов, полученных в сфере теневой информационной экономики. Важно отметить несколько особенностей отмывания денег в среде, связанной с информационными технологиями. К таковым относятся нематериальная среда и нематериальный характер большинства товаров и услуг, благоприятные условия для модификации и фальсификации информации, сложность отслеживания операций. Другой важной особенностью является то, что в информационной среде могут «отмываться» и доходы полученные за её пределами. Среди наиболее значимых путей легализации теневых доходов следует выделить следующие:

Дроп – в данном сценарии злоумышленник покупает в онлайн-магазинах товары, отправляя их посредникам («дропам»), которые затем переправляют товар непосредственно злоумышленникам. Данный метод зачастую обусловлен тем, что злоумышленник не расположен выдавать свой реальный физический адрес, и даже город. Кроме того, многие магазины отказываются отправлять товары за пределы определенных стран. Третьим важным фактором может выступать значительная разница в стоимости определенного товара в разных странах.

Оффшор – данный метод стар, его корни произрастают из «классической» теневой экономики. Его природа и характер комплексны, тяжело провести четкую границу меду тем, где в данном случае заканчивается «классическая» теневая экономика и начинается её информационная часть. В общем случае, данный метод подразумевает проведение суммы денег через несколько банковских счетов таким образом, чтобы это перемещение почти невозможно было отследить. Счета, и даже целые банки, участвующие в подобных операциях, обычно существуют короткий промежуток времени, а затем бесследно исчезают.

Электронные деньги – нематериальный характер данного вида расчетов, а также сложность отслеживания операций, способствуют возможностям разного рода фальсификаций. Другой особенностью данного метода отмывания денег является относительная простота его разворачивания и ликвидации.

Азартные игры в сети Интернет – данный метод во многом похож на предыдущий: его легко развернуть и ликвидировать, тяжело отследить транзакции, происхождение и источник денег.

Наконец, на седьмой, финальной стадии, доходы распределяются между участниками процесса и жизненный цикл может запускаться заново.

Теперь рассмотрим жизненный цикл уязвимости с несколько иной стороны – со стороны жертвы вредоносного программного обеспечения. Мы видим в данном случае два возможных основных сценария, определяющихся тем, кто раньше заполучает данные об уязвимости: злоумышленники или же производитель программного обеспечения. В первом случае, вредоносное программное обеспечение, скорее всего, увидит свет раньше патча, исправляющего используемую уязвимость, а значит, если защитное программное обеспечение на компьютере не будет достаточным для предотвращения за-

ражения, подобная ситуация может обернуться серьезной эпидемией. Примером подобного сценария может служить Stuxnet. Во втором случае, патч становится доступным раньше того момента, когда злоумышленник выпустит «на свободу» вредоносное программное обеспечение, использующее уязвимость. Казалось бы, в данном случае эпидемии не должно быть, однако, как показал на своём примере вирус Conficker, наличие патча не гарантирует его быстрое внедрение. С одной стороны, крупные корпорации не могут позволить себе мгновенное внедрение пачта в производство, не подвергнув его предварительному тестированию. С другой стороны, рядовой пользователь часто склонен просто игнорировать доступные патчи, как из-за того, что не до конца понимает, какие преимущества это может ему дать, так и из-за того, что пользуется пиратскими копиями программного обеспечения, не получающими обновления.

В связи с упоминанием выше вируса Stuxnet, мы считаем очень важным обратить внимание на аналогичные вирусы, у которых, по мнению экспертов, похожее происхождение: DuQu и Flame. В связи именно с этими вредоносными программами в последнее время часто упоминается такой термин как «кибероружие». Под этим понятием подразумевается программное обеспечение, разработанное на государственном уровне, призванное нанести ущерб определенным стратегически важным системам и ресурсам другого государства. Характерными особенностями подобных программ выступают узкая специализация и направленность, использование большого количества уязвимостей нулевого дня, глубокая проработка программного кода, происхождение которого, как и инструментарий, использованный для его создания, остаются неизвестными, не поддаваясь идентификации.

Ещё одной важной угрозой, которую мы считаем нужной упомянуть, является социальная инженерия. Под социальной инженерией следует понимать неправомерное получение доступа к определенным ресурсам (в частности, информационным) посредством использования уязвимостей человеческой психологии. Например, злоумышленник может по телефону выдать себя за представителя отдела информационных технологий и попросить пользователя продиктовать ему пароль, изменить какие-либо настройки, или совершить любые другие действия, последствия которых пользователь не предвидит или представляет себе иначе. В данном случае можно сказать, что осуществляется атака на человеческий фактор.

В последнее время всё чаще обращает на себя внимание такое движение как хактивизм, обозначающее, в широком смысле, демонстрацию своего мнения по поводу политических событий при помощи информационных технологий. Например, при помощи DDoS атак на определенные вебсайты в сети Интернет, дефейсингом веб-сайтов, тайпсквоттинга и прочих. Чаще всего хактивисты выступают в защиту определенных политических идей, свободы слова, прав человека, однако, за подобными благими, на первый взгляд, намерениями может скрываться и стремление к наживе и заработку, используя хактивизм как

прикрытие, ведь неработоспособность сайта одной компании может служить весомым аргументом в рекламной кампании другой.

Мы считаем важным отметить, что большинство угроз, присущих гражданскому сектору, успешно переносятся и в военную область. Возможно, в данном случае гражданский сектор (вычислительные системы и сети, технологии обработки и хранения данных) выступает лишь как полигон для испытаний. Вероятно, самые передовые технологии кибернетических атак не применяются, оставаясь своеобразным «козырем».

Сейчас происходит переход к комбинированному применению передовых достижений в системах боевого управления, связи, вычислительной техники, разведки и наблюдения, высокоточного оружия большой дальности, беспилотных и роботизированных средств вооруженной борьбы. Началась революция в военном деле, главной целью которой стала повсеместная информатизация и автоматизация процессов вооруженной борьбы. Специалисты по кибербезопасности высказывают опасения, что не за горами времена, когда информационные ресурсы, бизнес и средства массовой информации будут полностью находиться в мировой сети и управляться компьютерами. В данном случае нет необходимости проводить военные операции по захвату территорий – для победы достаточно контролировать эти процессы.

В настоящее время есть достаточное количество примеров утечки информации и несанкционированного воздействия на информационную среду.

В данной работе было предложено определение теневой информационной экономики на примере жизненного цикла уязвимости, был продемонстрирован ряд проблем, характерных для данного сегмента, а также природа сложностей, возникающих при противодействии информационному сегменту теневой экономики. Был продемонстрирован ряд наиболее значимых, по нашему мнению, угроз и векторов атак, а также была обоснована неэффективность некоторых из предпринимаемых мер борьбы с данными нарушениями и злоупотреблениями.

БИБЛИОГРАФИЯ:

1. Boehme Rainer, *Vulnerability Markets. What is the economic value of a zero-day exploit*? http://events.ccc.de/congress/2005/fahrplan/attachments/542-Boehme2005_22C3_VulnerabilityMarkets.pdf

2. Chiesa Raoul, *Cybercrime & underground economy: operating and business model*, *Flare Network*. http://www.flarenetwork.org/report/enquiries/article/cybercrime_and_underground_economy_operating_and_business_model.htm

3. Chiesa Raoul, *Cybercrime: reasons, evolution of the players and an analysis of their modus operandi*. *Bright* http://flarenetwork.org/report/enquiries/article/cybercrime_reasons_evolution_of_the_players_and_an_analysis_of_their_modus_operandi.htm

4. Curry Sam and Williams Amrit, *The Economics of Cybercrime and the "Law of Malware Probability"*. *RSA*. http://www.rsa.com/blog/pdfs/economics_cybercrime.pdf

5. Greenberg Andy, *Meet The Hackers Who Sell Spies The Tools To Crack Your PC (And*

Get Paid Six-Figure Fees). Forbes. March 21, 2012. http://www.forbes.com/sites/andygreenberg/2012/03/21/meet-the-hackers-who-sell-spies-the-tools-to-crack-your-pc-and-get-paid-six-figure-fees/

6. Greenberg Andy, *Shopping For Zero-Days: A Price List For Hackers' Secret Software Exploits*. *Forbes.* March 23, 2012. http://www.forbes.com/sites/andygreenberg/2012/03/23/shopping-for-zero-days-an-price-list-for-hackers-secret-software-exploits/

7. Ohrimenco Serghei, Hârbu Eduard, Bortă Grigorii, Sclifos Constantin, Solonenco Oleg, Levandovsky Vlad, Storoj Oxana, Pavlova Lilia. *Information security in SMB. Management and Production Engineering.* Bielsko-Biala : 2012.pp 203-220.

8. Richardson Robert J, *Monitoring Sale Transactions for Illegal Activity*. *IIMA online.* 2006. http://www.iima.org/CIIMA/13%20CIIMA%206-1%20105-114%20Richardson.pdf

9. Sarkisyan Agop, Ohrimenco Sergey, *Training Higher Education Degrees Specialists in the Field of Information Security*. *Laboratory of Information Security.* Proceedings of ITSN-2010. International Conference on Information Technologies, Systems and Networks 2010. Chisinau, 25-26 February 2010, p.159-166.

10. Valentino-Devries, Jennifer Sonne, Paul and Malas Nour, *U.S. Firm Acknowledges Syria Uses Its Gear to Block Web*. *The Wall Street Journal.* October 29, 2011. http://online.wsj.com/article/SB10001424052970203687504577001911398596328.html

11. Zorz Zeljka, *How much does a 0-day vulnerability cost*? *Help Net Security.* March 26, 2012. http://www.net-security.org/secworld.php?id=12652. http://security.ase.md/materials/publications/index.html?artNr=15

ȘTIINȚĂ, PSIHILOGIE ȘI EDUCAȚIE MILITARĂ

ASPECTE ALE IMPLEMENTĂRII CONTROLULUI CIVIL DEMOCRATIC ASUPRA SFEREI MILITARE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Vitalie MARINUȚĂ[1]

Political and economic reforms constitute a priority to ensure the welfare of society and stability of the country. Development of democracy is a key issue not only for the integration of Moldova into the European structures, but also in ensuring an adequate level of protection of society and the state from contemporary threats.

În contextul asigurării bunăstării societății și a stabilității în țară, reformele economice și politice constituie probleme ce trebuie soluționate în mod prioritar. Dezvoltarea democrației constituie un aspect-cheie nu numai în procesul de integrare a Republicii Moldova în structurile europene, ci și în asigurarea unui nivel adecvat de protecție a societății și a statului împotriva amenințărilor de azi.

Moștenind de la Uniunea Sovietică o parte semnificativă a unei mașinării militare, Republica Moldova s-a văzut nevoită să soluționeze nu doar problema cu privire la transformarea cantitativă a resurselor umane în organism militar național, ci și problema democratizării unui domeniu până acum ermetic. În condițiile de dezvoltare a democrației într-un stat cu un trecut totalitar, problema cu privire la necesitatea de a asigura securitatea societății și a cetățeanului a devenit una prioritară, deoarece, anterior, stereotipurile guvernării nu permiteau o percepere adecvată a unor astfel de concepte cum sunt „securitatea națională", „controlul civil democratic".

În condițiile absenței pe o perioadă îndelungată a unei viziuni unitare în ceea ce privește dezvoltarea statului, implementarea reformelor economice, degradarea armatei și politizarea sferei militare (inclusiv a organelor de drept) au devenit cauzele ce au dus la aprofundarea tendințelor de înstrăinare a populației de stat, percepute ca un mecanism inapt să-l protejeze. Pentru soluționarea acestor probleme este necesară implementarea unor forme de tranziție ce țin de controlul civil democratic.

Operațiile de pace în care structurile militare sunt angajate reflectă cel mai bine ralațiile militar-nonmilitar (sau civil-militare). Acestea includ o gamă de acțiuni, reflectate prin diplomația preventivă, stabilirea păcii (*peacemaking*), fortificarea păcii (*peaceenforcement*), menținerea păcii (*peacekeeping*) și reconstrucția păcii (*peacebuilding*), ele reprezentând dimensiuni ale consolidării stării de securitate nu doar militară, ci și nonmilitară [1, p. 24-

[1] *Vitalie MARINUȚĂ, general de brigadă (r), Ministrul Apărării al Republicii Moldova.*

25]. Republica Moldova şi-a asumat angajamentul de a instaura un astfel de control asupra structurilor de forţă, fapt consemnat printr-o serie de acte internaţionale. Astfel, cooperarea dintre NATO şi partenerii săi este multidimensională şi reciproc avantajoasă. Cu susţinerea NATO, în republică au fost realizate până în prezent numeroase proiecte, care s-au dovedit a fi deosebit de importante pentru securitatea cetăţenilor noştri. Astfel, în perioada 17-21 octombrie 2011, un grup de militari ai Armatei Naţionale au participat la cursul privind conducerea activităţilor civil-militare în cadrul NATO la nivel tactic, desfăşurat în cadrul Centrului de perfecţionare continuă al Academiei Militare a Forţelor Armate „Alexandru cel Bun". Obiectivul principal al activităţii a fost familiarizarea participanţilor cu principiile cooperării civil-militare, metodele de conlucrare între FA şi autorităţile publice, rolul organizaţiilor internaţionale în teatrele de operaţii, dar şi alţi factori în procesul de cooperare civil-militară [2]. Prevederile *Codului deontologic* ce vizează aspectele politico-militare ale securităţii menţionează că „…statele participante percep controlul politico- democrat asupra FA şi structurilor militarizate …drept un element indispensabil securităţii şi apărării…" [3, p. 7-8].

Exemplul Republicii Turcia, care este stat candidat oficial la aderarea la UE, cu o structură specifică a puterii de stat, ne arată că stabilirea relaţiilor civil-militare echilibrate reprezintă un aspect fundamental în problema democraţiei pentru integrarea europeană. Dificultatea de a soluţiona această problemă în Turcia se datorează poziţiei tradiţionale a militarilor şi rolului lor în procesul de luare a deciziilor politice. În scopul îndeplinirii condiţiilor pentru aderarea la UE, autorităţile turceşti au înlăturat reprezentanţii armatei dintr-un şir de instituţii ale puterii de stat, care efectuează controlul asupra învăţământului superior, televiziunii şi radioului, iar Consiliul pentru Securitate al Republicii Turcia (deciziile căruia anterior erau obligatorii de a fi executate de către Guvern) a fost reorganizat într-o structură consultativă, administrată, pentru prima dată în istoria ţării, de o persoană civilă [4, p. 3].

În pofida existenţei unei baze normative ce reglementează activitatea sferei militare în statul care a ales un curs de dezvoltare democratică, asigurarea controlului civil democratic rămâne în continuare pe agenda privind crearea şi formarea societăţii civile în Republica Moldova.

Potrivit *Hotărârii Parlamentului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Concepţiei securităţii naţionale a Republicii Moldova şi la formarea Consiliului coordonator pentru elaborarea proiectelor de legi şi altor acte normative care vor reglementa construcţia, pregătirea şi folosirea Forţelor Armate* nr. 445 din 29.06.1995, controlul civil democratic este determinat de către unul dintre principiile de bază de asigurare a securităţii naţionale, prin crearea şi perfecţionarea cadrului juridic şi a mecanismului de elaborare a politicii, de exercitare a controlului asupra adoptării şi executării deciziilor în problemele asigurării securităţii naţionale [5]. Din acest motiv, implementarea controlului civil democratic asupra organismului militar şi a organelor de drept trebuie să fie una din direcţiile de bază ale politicii de stat din Republica Moldova în domeniul militar, pornind, mai întâi de toate, de la necesităţile republicii – asigurarea durabilă a dezvoltării democratice a statului şi societăţii.

Dezideratele prioritare în vederea implementării reformei de tranziție a controlului civil democratic asupra sferei militare a Republicii Moldova sunt îmbunătățirea mecanismului de elaborare a politicii militare, de adoptare și executare a deciziilor politico-militare, asigurarea respectării angajamentelor internaționale ale statului.

În acest scop este necesară perfecționarea strategiei securității naționale și a elementelor acesteia – strategia (concepția) securității militare a Republicii Moldova, o serie de acte în domeniul reformei organismului militar cu participarea membrilor Parlamentului și a reprezentanților centrelor de cercetare. Următoarea etapă de prelucrare a proiectelor trebuie să fie dezbaterile publice. Comunitatea civilă trebuie să-și simtă utilitatea și posibilitatea de a participa la formarea politicii de stat, în special în domeniul securității naționale. De asemenea, trebuie adoptată asigurarea financiară a programelor în cauză.

Pentru implementarea ulterioară a mecanismelor eficiente de administrare a domeniului militar, consolidarea acestuia într-un sistem unic, în primul rând, trebuie revăzută distribuirea competențelor între structurile prezidențiale și guvernamentale. Intensificarea eforturilor de a coordona și monitoriza activitățile autorităților executive în domeniul apărării și securității naționale este, de asemenea, o direcție prioritară. Comisiile de stat urmează să se implice eficient în procesul de reformare radicală și creare a unei organizații optime militare, în eliminarea structurilor duble, îmbunătățirea relațiilor dintre organele responsabile în condițiile unei noi realități a situației internaționale contemporane.

Luând în considerare rezultatele pozitive obținute în urma revizuirii și creării bazei juridice în domeniul apărării și securității naționale, este rezonabilă analizarea posibilității de unificare a terminologiei din domeniu. Aceasta se datorează faptului că un șir de documente nu conțin conceptul unificat de „organism militar al statului". Conceptul respectiv este înlocuit prin termenul FA ale Republicii Moldova, elaborat în conformitate cu legislația în vigoare a țării.

În *Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Concepției reformei militare* [6] se utilizează sintagma *organism militar,* care include tot ansamblul de elemente instituționale în vederea îndeplinirii sarcinilor ce vizează apărarea intereselor statului de amenințări interne și externe.

În contextul sporirii eficacității calității de administrare a sferei militare, o soluție ar constitui adoptarea deciziei privind crearea unui institut al funcționarilor civili în vederea pregătirii pentru desemnarea în posturile de conducere a specialiștilor civili și funcționari lor de stat (cu un nivel de pregătire corespunzător). În acest scop poate fi creată o rezervă de cadre (bază de date) a funcționarilor de stat.

Divizarea funcțiilor politice (șefi de departamente), de patronaj (asistenții acestora) și administrative de asemenea poate contribui la responsabilizarea funcționarilor de stat. În vederea realizării principiului de neutralitate din punct de vedere politic, se stabilește o limită în ceea ce privește participarea în activitatea politică, deoarece aceasta provoacă încălcarea legislației (mai ales în perioada electorală). Măsurile în cauză vor spori nivelul de protecție a funcționarilor de stat, de asemenea, îi poate împiedica de a comite orice imixtiune în afacerile oricărei forțe politice sau puteri politice.

O altă măsură de implementare a controlului civil democratic este consolidarea mecanismelor parlamentare de control în domeniul elaborării politicii militare, de elaborare și executare a bugetului de apărare; monitorizarea continuă a organismului militar ș.a., de aceea deosebit de importantă este punerea în practică a prevederilor actului legislativ cu privire la controlul civil democratic asupra sferei militare de stat.

Un rol important în crearea relațiilor civil-militare echilibrate în Republica Moldova revine activității organelor de justiție. Sarcina acestora este de a monitoriza respectarea legislației și reacționarea corespunzătoare în cazul încălcării acesteia în cadrul elementelor organismului militar și în cadrul structurilor de forță responsabile. Prin introducerea instituției Comisarului pentru Protecția Drepturilor Omului în domeniul apărării drepturilor militarilor, se va crea posibilitatea de a apela direct comisarul, iar organele judiciare ar obține o imagine obiectivă a situației din cadrul organismului militar pentru a reacționa într-un mod corespunzător.

Organele de justiție urmează să-și aducă contribuție (diviziunile responsabile de activitatea educativă) la sporirea nivelului de informare a efectivului organismului militar în vederea respectării normelor dreptului internațional umanitar, a funcțiilor și principiilor de activitate a sferei militare într-un stat democrat.

Implementarea măsurilor ce au scopul de a spori prestigiul serviciului militar, educarea militar-patriotică și asigurarea transparenței activității elementelor organismului militar pot fi asigurate prin elaborarea și adoptarea de către ministerele și departamentele de resort ale Republicii Moldova a regulamentelor corespunzătoare.

În scopul asigurării unui nivel adecvat de colaborare și mediatizare a informației ce vizează starea de desfășurare a reformei militare este necesar de a organiza seminare informative în cadrul Academiei Militare a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun", pentru reprezentanții mass-media (specializați în domeniul securității și apărării), unde să fie invitați lectori autohtoni și străini, specialiști cu experiență de administrare în structurile de forță.

Caracterul multilateral al pericolelor moderne la adresa securității naționale necesită crearea unui sistem eficace de neutralizare a acestora. Scopul formării unui asemenea sistem este asigurarea protecției societății moldovenești, iar una din sarcinile prioritare este participarea nemijlocită a societății la procesul respectiv. Controlul civil democratic creează condițiile necesare pentru reformarea organismului militar într-un instrument eficace pentru protecția statului, transparența proceselor de adoptare a deciziilor politice, susținerea politicii de stat de către cetățeni, valorificarea eficientă a resurselor disponibile ș.a.

O parte a măsurilor prevăzute în cadrul etapei de tranziție a controlului civil democratic trebuie să fie concentrate asupra revederii abordării modului de funcționare a FA ale Republicii Moldova și a politicii de cadre de stat. Politica de cadre este distructivă prin perceperea psihologică a ofițerilor și a perspectivelor acestora, ceea ce constituie unul din aspectele sensibile ale FA ale Republicii Moldova.

În acest context sunt deosebit de actuale problemele ce vizează restabilirea sitemului de pregătire a efectivului de ofițeri, îmbunătățirea calității de pregătire profesională în cadrul Academiei Militare a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun", elaborarea și punerea în aplicare a

programelor, implementarea mecanismului de combatere a fenomenului de protecționism, practicilor de recomandare, desfășurarea concursurilor reale, aplicarea unui sistem obiectiv de apreciere a aptitudinilor și capacităților.

În afară de aceasta, Ministrul Educației, în colaborare cu alte ministere de resort și Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun", urmează să elaboreze cursuri și programe de cercetare ce vizează relațiile civil-militare, securitatea internațională, conflictologia, polemologia, securitologia, geopolitica etc.

Implementarea formei de tranziție a controlului civil democratic, prin intermediul statului și al societății, va fi direcționată spre crearea relațiilor militare echilibrate. Prin asigurarea acestui mecansim se va ține cont de „uniformizarea" nivelului de implicare a tuturor subiecților asigurării securității naționale în elaborarea politicii de stat în domeniul respectiv, care se reflectă pozitiv asupra creării și funcționării mecanismelor de control prin folosirea judicioasă a resurselor respective, respectarea drepturilor și libertăților cetățenilor în uniformă militară ș.a.m.d.

Este imperativă necesitatea de a întreprinde măsuri în vederea consolidării societății civile, implementării practicii de implicare a centrelor și organizațiilor de cercetare în realizarea expertizei civile independente a aspectelor ce țin de apărarea și securitatea națională. În condițiile absenței elementului de securitate, democrația trece printr-o stare de instabilitate, iar transgresarea etapelor reale de formare a acesteia poate genera anarhia sau autoritarismul. Numai în condițiile asigurării securității este posibilă dezvoltarea unei democrații (condiție obligatorie, dar insuficientă). Din acest motiv este actuală asigurarea stabilității și securității, care vor deveni baza de dezvoltare a structurilor democratice.

Prin urmare, principalele direcții de implementare a formei de tranziție a controlului civil democratic asupra sferei militare includ: voința politică a legiuitorilor statului în vederea demarării acțiunilor de formare a unui sistem de securitate națională sigur, care s-ar extrapola în funcție de acțiunile șefilor ministerelor și departamentelor de resort; elaborarea unei strategii complexe (concepții) de reformare a sferei militare; preluarea experienței specialiștilor din alte țări; implicarea unui set de experți în domeniu din țari, a reprezentanților structuilor analitice neguvernamentale, a comunității civile, mass-media la toate etapele procesului de reformare. Acțiunile menționate vor consolida încrederea dintre stat și societate, se vor crea anumite mecanisme reale de asigurare a securității cetățenilor și dezvoltării armonioase a statului, se va asigura protecția și securitatea națională a Republicii Moldova.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Constantin Moștoflei, Alexandra Sarcinschi, *Militar-nonmilitar în securitatea națională Dilema armatei*, București, Editura Universității Naionale de Apărare, 2004, p. 24-25.

2. Curs de instruire în relații civil-militare // http://www.army.md/?lng=2&action=show&cat=122&obj=907 (accesat: 04.04.2012).

3. *Кодекс поведения, касающийся военно-политических аспектов безопасности. Принят на Форуме СБСЕ по сотрудничеству в области безопасности в Будапеште 3 декабря 1994 года (документ СБСЕ DOC.FSC/1/95).* Отдельное издание СБСЕ. Серия «Программа немедленных действий», № 7, 1994, с. 7-8.

4. US Gen. Abizaid Holds Talks on Iraq Polls, PKK, în *Turkish Daily News*, № 14714. 2005, p. 3.

5. *Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Concepției securității naționale a Republicii Moldova și la formarea Consiliului coordonator pentru elaborarea proiectelor de legi și altor acte normative care vor reglementa construcția, pregătirea și folosirea Forțelor Armate nr. 445 din 29.06.1995*, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.35/399, 29.06.1995.

6. *Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Concepției reformei militare nr.1315-XV din 26.07.2002*, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 117-119/975, 15.08.2002.

CLIMATUL PSIHOSOCIAL ŞI COEZIUNEA ÎN DINAMICA COLECTIVULUI MILITAR

Uliana STATI[1]

The experts in organizational psychosociology consider the moral and psychological climate to be the key phenomenon in understanding the dynamics of social groups, especially on the background of internal and external, objective and subjective factors..

Interdependența oamenilor este tot atât de veche ca și oamenii, aceștia nu se manifestă izolat, ci intră în relații, se asociază, colaborează, acționează în colectiv. La această realitate complexă se referă două concepte fundamentale în psihologie și sociologie – climatul psihosocial și coeziunea [5, p.118].

Climatul psihosocial este produsul confruntării așteptărilor subiective ale angajaților cu condițiile obiective ale locului de muncă, reacția membrilor la mediul din instituție – o atitudine colectivă a grupului dat față de totalitatea mediului profesional, determinată de interacțiunea factorilor obiectivi și subiectivi (tehnico-materiali, sociali, psihologici) care acționează la locul de muncă.

O definiție cu un caracter extensiv o prezintă Tr. Herseni, care, apreciind că atât la nivel microsociologic, cât și macrosociologic întâlnim un anumit climat psihosocial, consideră că acesta reprezintă o „… rezultantă, pe planul conștiinței colective, foarte complexă a tuturor activităților interumane, de la sistemul de selecție, încadrare, promovare, supraveghere, control și sancționare, până la stilul de muncă, grija pentru oameni, respectul față de aspirațiile lor, gradul de moralitate, de politețe și bunăvoință a oamenilor, al modului în care s-au deprins să se poarte unii cu alții”[5, p.119].

Climatul psihosocial este considerat de către majoritatea specialiștilor ca un fenomen cheie în înțelegerea dinamicii grupurilor sociale. Trebuie subliniat caracterul sintetic al climatului, în sensul că reprezintă o rezultantă a unui ansamblu de factori interni și externi, obiectivi și subiectivi.

Sintetizând accepțiunile existente în literatura de specialitate, putem defini climatul psihosocial ca fiind o „stare psihică colectivă ”, o dispoziție psihică relativ stabilizată și generalizată la nivelul membrilor unui grup (nivelul pregătirii profesionale a membrilor colectivului, nivelul retribuției oamenilor, competența profesională, stilul de conducere și factorii ce țin de caracteristicile colectivului: coeziunea, sintalitatea (personalitatea grupului), relațiile dintre membrii grupului, starea de spirit, moralitatea grupului, modalitatea de manifestare a opiniei colective, motivația, idealuri, aspirații, condițiile de muncă [5, p.120].

În psihosociologia organizațională, climatul psihosocial este definit ca fiind o calitate general durabilă a mediului intern

[1] *Uliana STATI, doctor în biologie, conf.univ., loc. maj. Centrul perfecționare continuă, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”.*

al unui colectiv, resimțit de membrii săi și care le influențează opiniile, atitudinile și comportamentele, „…stare mintală și emoțional-atitudinală care domină, cronic ori temporar, în rândul membrilor unei organizații și care exercită acțiunea, cu precădere, asupra ființelor umane, cum ar fi în: învățământ, armată, instituții de sănătate publică, organizații publice, colective sportive ș.a.

În cadrul colectivelor militare apar o multitudine de particularități ce le diferențiază de colectivități sociale. Principial, sistemul de norme și valori promovat în armată capătă nuanțe, interpretări, evaluări și efecte în funcție de specificul instituției militare. Pentru a asigura o evoluție pozitivă a climatului psihosocial, se impune ca militarii să înțeleagă semnificația normelor și principiilor vieții ostășești, rațiunea exigenței, necesitatea unității de acțiune, a coeziunii și solidarității, a executării cu maximă operativitate și de calitate a oricărei misiuni, valoarea deosebită pe care o reprezintă ordinea și disciplina pentru capacitatea de luptă a armatei.

Dată fiind specificitatea instituției militare, cu cât activitatea este mai complexă, mai dificilă, obstacolele care trebuie depășite mai mari, instrucția mai aspră, viața mai austeră, cu atât mai mult este nevoie de afecțiune, de înțelegere deplină și conlucrare activă, de un climat care să genereze angajarea conștientă, motivată, valorificarea tuturor energiilor, capacităților individuale, colective.

În această perspectivă, climatul psihosocial trebuie considerat ca o dimensiune intrinsecă sau ca un indicator de bază atât al calității vieții oricărui colectiv ostășesc – factor important în asigurarea unei evoluții pozitive a grupului, prin efectele pe care le exercită constant asupra stării de spirit, moralului, conduitei și rezultatelor în muncă.

Experiența din unități și comandamente arată că un climat psihosocial favorabil desfășurării unei activități eficiente nu se obține prin măsuri formale de tip administrativ, ci prin intervenții directe la nivelul colectivelor militare, care să meargă până la acțiuni de schimbare a motivației, atitudinilor și comportamentelor. În colectivitățile militare sunt semnificative următoarele valori: respectul față de munca subordonaților, înțelegerea și rezolvarea corectă a problemelor de muncă și de viață ale oamenilor: principialitatea, obiectivitatea în aprecierea rezultatelor activității fiecărui militar, corectitudinea în notările de serviciu și în promovarea cadrelor, fermitatea și intransigența față de orice persoană care manifestă conduite nonetice, prejudecăți și mentalități negative, respectul pentru valoare, pentru competență, organizarea riguroasă a activității, repartiția echitabilă a sarcinilor, controlul și îndrumarea competente în procesul îndeplinirii sarcinilor, analiza exigentă a stadiului îndeplinirii activităților.

Comandantul, pentru a crea și menține coeziunea colectivului pe care-l conduce, pentru a consolida climatul de muncă, trebuie să cunoască modul în care evoluează colectivul (cum se structurează relațiile neoficiale, numărul și natura raporturilor dintre subgrupurile informale), stadiul atins în formarea coeziunii (crește, stagnează sau este în regres).

În colectivele unde se realizează o stabilitate mai mare a membrilor și a celor ce conduc se constată indicele de coeziune mai mare.

Coeziunea reprezintă o proprietate fundamentală a grupurilor sociale, exprimând raporturile de solidaritate și unitate dintre membrii acestora, raporturi în virtutea cărora grupurile funcționează ca unități coerente, relativ de sine stătătoare.

În diferite accepțiuni ale conceptului se evidențiază următoarele elemente psihosociale ce definesc coeziunea: sentimentul apartenenței la grup, spiritul de solidaritate și conlucrare, cooperarea, predominanța relațiilor interpersonale preferențiale, apropierea, până la identificare, a structurii organizaționale formale cu cea informală, opinia colectivă puternic conturată, principială și promptă [5, p.121].

Cercetările psihosociale experimentale au arătat că în grupurile coezive există o proporție mai mare de reacții active decât în grupurile noncoezive.

Procesul de formare a coeziunii grupului și, implicit, cel de transformare a lui în colectiv are la bază următoarele premise:

a) atracția interpersonală;
b) comunitatea de scopuri;
c) interdependența rolurilor;
d) sentimentul apartenenței la colectiv.

Ca și climatul psihosocial coeziunea nu poate fi măsurată direct, ci indirect și presupune executarea unor operațiuni intermediare [5, p.133].

În primul rând, trebuie să se stabilească indicatorii coeziunii observabili și măsurabili. Pentru măsurarea coeziunii unui colectiv format din militari prin contract pot fi reținuți următorii indicatori:

1) rezultatele obținute în pregătirea de luptă;
2) starea disciplinară;
3) preocuparea fiecărui militar pentru rezultatele subunității;
4) intensitatea și natura raporturilor dintre militari;
5) raporturile dintre șefi și subordonați;
6) gradul de cooperare pentru ajutorarea între militari;
7) conținutul și modalitățile de manifestare a opiniei colective;
8) promptitudinea și gradul de angajare a membrilor grupului la îndeplinirea unor sarcini, misiuni colective;
9) preocuparea fiecărui militar pentru prestigiul și autoritatea subunității sale, contribuția personală la menținerea, promovarea lor.

În al doilea rând, se stabilește modalitatea de măsurare pentru fiecare indicator, „unitatea de măsură".

În al treilea rând, se alege modalitatea de culegere a datelor, informațiilor.

Principalele procedee de culegere a datelor referitoare la indicatorii coeziunii sunt: observarea, convorbirea, analiza rezultatelor grupului, ancheta pe bază de chestionar, test sociometric.

Pe lângă mecanismul formării și funcționării coeziunii, comandantul trebuie să cunoască și modul în care poate fi măsurat gradul de coeziune a subunității, pentru a ști în orice moment pe ce forță colectivă contează și ce are de făcut pentru dezvoltarea sau menținerea ei.

Prin metodele menționate se pot desprinde concluzii privind nivelul de coeziune al grupului și direcțiile de acțiune în vederea sporirii gradului de coeziune a colectivului, obținând: grup disociat, grup cu relații tensionale, grup cu disensiuni, grup cu început de dezorganizare, grup cu forțe contradictorii, grup cu început de coeziune, grup cu coeziune slabă, grup cu coeziune moderată, grup cu coeziune puternică, grup pe deplin coeziv.

Analizele acțiunilor oamenilor în luptă menționează mereu coeziunea drept cel mai important multiplicator de forțe. Militarii care s-au atașat de camarazii și de conducătorii lor vor acționa cel mai eficient. În luptă, când soarta tuturor depinde de comportamentul fiecăruia, încrederea și respectul reciproc reprezintă temelia succesului. Dezvoltarea coeziunii la o unitate operativă poate constitui cea mai importantă misiune a unui comandant, dar și cel mai dificil de înfăptuit. Coeziunea

nu este ceva palpabil. Nu există un plan de instruire în vederea misiunii în care să fie prevăzute aspectele dificile legate de coeziune [4, p.41].

Convingerea militarului că șefii și camarazii săi sâut interesați de soarta sa și că vor face oricând totul pentru el îi întărește dorința de a lupta pentru protejarea colegilor săi. Această legătură reprezintă baza coeziunii necesare pe câmpul de luptă.

Comandanții au datoria de a dezvolta rezistența psihică și fizică a subordonaților, dar este posibil ca aceștia să nu fie siguri de metodele prin care să își poată manifesta grija față de oameni.

Experiența de luptă, precum și studiile efectuate scot în evidență mai multe metode de dezvoltare a coeziunii. S-a constatat că există trei elemente importante pentru reușita acestui deziderat: stabilirea unui standard clar de integritate, scrisorile adresate părinților și scrisorile de recomandare [4, p.41].

Ideea fundamentală promovată de teoreticienii resurselor umane este că organizația nu reprezintă pur și simplu o variabilă independentă ce poate fi manipulată în scopul schimbării comportamentului (interpretat ca variabilă dependentă), ci, mai degrabă, ea trebuie înțeleasă ca reprezentând contextul în care se produce comportamentul. Altfel spus, organizația influențează comportamentul uman în aceeași măsură în care modelează procesele organizaționale. Ca atare, organizația poate fi privită atât ca variabilă independentă, cât și ca variabilă dependentă.

Ceea ce orientează și configurează în fapt modul de proiectare a activităților de muncă, comunicarea și interacțiunea dintre grupurile de muncă, modul de luare a deciziilor, în particular, și rolul conducătorilor, în general, este tocmai interacțiunea dintre oameni și organizație. Accentuarea acestei interacțiuni și, mai ales, focalizarea atenției pe căutarea modalităților prin care organizațiile ar putea permite și încuraja creșterea și dezvoltarea psihosocială a oamenilor reprezintă, de altfel, varianta modernă a aplicării științelor comportamentale în analiza organizațiilor și a comportamentului organizațional [6, p.23].

Una din cerințele principale la locul de muncă este existența unui personal prietenos. Dar, din păcate, studiile ne arată că aproximativ 70% din persoanele care lucrează în echipă resimt pe propria piele o formă sau alta de agresiune din partea colegilor sau șefilor. Cea mai des întâlnită este cea din partea colegilor, tipurile acestei forme de agresiune luând diverse forme în funcție de sex, funcția ocupată la locul de muncă, domeniul de funcționare al organizației și statutul colegilor. De cele mai dese ori despre agresiunea în colectiv vorbesc femeile, cu înaintarea în vârstă procentul acestor femei este în creștere, cel mai probabil, cele mai tinere femei reacționează mai ușor la diversele manifestări ale agresivității în serviciu și mai repede iartă și uită de ele. Cu mărirea salariului crește de asemenea și numărul de dușmani. În colectivele mixte și în cele de bărbați la acestea se mai adaugă și hărțuirea sexuală. În cazul bărbaților ei suferă de următoarele forme de agresivitate: abuzul verbal, agresiuni fizice, atmosfera tensionată, iritabilitatea față de colegi. Reducerea nivelului de venituri la bărbați duce la scăderea stimei față de sine, îi face mult mai agresivi și mai puțin toleranți față de grijile altora.

Printre comportamentele negative relevante pentru ambele sexe sunt intrigile, boicotul, calomnia, minciuna, mici trucuri, presiunile psihologice, insulte, amenințări, agresiuni fizice sau psihologice.

Organizația Internațională a Muncii (OIM) precizează chiar că agresivitatea este una din problemele majore semnalate la locul de muncă în ultimii ani [6, p.24].

Violența poate avea și conotații rasiale sau sexuale. Astfel de comportamente reprezintă un ansamblu de putere.

Persoanele care au un comportament agresiv sunt, de regulă, nesigure, nu foarte sociabile și fără capacități empatice deosebite. Ei supun persoanele-țintă la critici nejustificate, culpabilizându-le pentru orice eroare, le ignoră sau le apreciază foarte strict, apare sentiment de teamă, frică, depresie.

Studiile arată că persoanele supuse unor comportamente agresive/distructive își petrec până la jumătate din timpul de muncă apărându-se, încercând să caute susținere, analizând situația, încercând să facă față stresului și demotivării. Familiile și persoanele apropiate vor fi la rândul lor și ele afectate, deoarece persoanele agresate tind să manifeste deformări de comportament datorate anxietății și frustrării resimțite la locul de muncă [6, p.26].

Persoanele cu un comportament agresiv „otrăvesc" atmosfera de la locul de muncă prin manifestarea comportamentului necivilizat. Există trei tipuri principale de agresiune la serviciu: ostilitatea, obstrucționismul, agresiunea directă. Actele specifice de violență nu pot fi previzibile în schimb, situațiile probabile în care se produce violența pot fi previzibile.

Agresiunea la locul de muncă are un impact negativ psihologic, emoțional, economic. Aceste evenimente cauzează anxietate, agresiune, scade productivitatea, calitatea muncii și serviciilor prestate. Agresivitatea angajaților se răsfrânge într-o manieră negativă asupra climatului organizațional, devine o problemă majoră. Conducerea susține că este o problemă internă.

Importanța existenței unui climat organizațional pozitiv, nonviolent, nonconflictual, nonagresiv constă în faptul că acesta poate influența creșterea randamentului și a satisfacției în muncă a angajaților, fidelitatea și menținerea lor în organizație, ceea ce înseamnă, de fapt, realizarea scopului fundamental al unei organizații. Evidențiind impactul defectuos al agresivității angajaților asupra climatului organizațional, putem recomanda ca angajații cu nivel crescut de agresivitate să participe la un program de anihilare a agresivității lor, iar drept rezultat, să fie optimizat și climatul organizațional.

Pentru realizarea scopului și obiectivelor propuse am utilizat următoarele tehnici de cercetare: tehnica de studiere a climatului organizațional: chestionarul „Climatul organizațional"(40 întrebări); indicatori ai climatului organizațional (nivelul I-13 întrebări, nivelul II-17 întrebări); tehnica de examinare a climatului psihologic în colectiv și a relațiilor interpersonale (traducere și adaptare – L. Savca).

Conform rezultatelor prelucrate, 100% din eșantion au apreciat climatul moral-psihologic ca fiind favorabil, în colectiv este interesant și plăcut de lucrat.

În proporție de 90 la sută subiecții participanți la cercetare cunosc și înțeleg obiectivele subdiviziunii în care activează și ating obiectivele în mod constant. În aceeași ordine de idei, 80 la sută din subiecți se simt motivați, stimulați în activitatea pe care o realizează.

În urma interpretării și studierii indicatorilor nivelelor I, II în colectivul de muncă sunt apreciate relațiile interpersonale bazate pe încredere și ajutorul reciproc. Este vizibilă o conlucrare activă a personalului cu superiorii, ce se reflectă în gradul înalt de integrare, coeziune, adaptare a efectivului militarilor prin contract la viața și activitatea serviciului militar.

Efectivul supus activităților psihodiagnostice în baza itemilor de evaluare a plasat „climatul organizațional" în cadranul „climatului funcțional".

Un climat psihosocial favorabil desfășurării unei activități eficiente nu se obține numai prin mijloace, măsuri formale, de tip administrativ, ci și prin intervenții directe la nivelul colectivelor militare, care să meargă până la acțiuni de schimbare a motivației, atitudinilor și comportamentelor.

Sintetizând accepțiunile existente în literatura de specialitate, climatul organizațional poate fi descris prin componentele:

- afective (trăirile, temerile, sentimentele);
- cognitive (credințele, opiniile, zvonurile);
- comportamentale (implicare, lentoare, absenteism, proteste) ale unui colectiv.

Climatul organizațional într-un grup militar are valoare atunci când „comandantul își circumscrie comportamentul pe următoarele coordonate: organizează temeinic munca subordonaților pe bază de obiective clar formulate și corect repartizate; manifestă încredere în subordonați, informându-i asupra problemelor care îi interesează; consultă oamenii și ține seama de propunerile viabile; manifestă solicitudine față de doleanțele îndreptățite ale subordonaților; este principial în acordarea recompenselor și pedepselor; își asumă răspunderea pentru ordinele date; promovează subordonații corespunzător aptitudinilor și rezultatelor obținute.

În contextul vieții militare moderne, pline de dinamism, când ne confruntăm cu un flux de solicitări din ce în ce mai diversificate și sporite, se face imperios necesară calibrarea sarcinilor, obiectivelor la potențialul uman. Având în vedere că acest potențial se poate obiectiva în activitatea individului, sunt necesare anumite condiții pentru ca acesta să se poată manifesta optim, știut fiind faptul că în organizația militară indivizii funcționează în grupuri, pentru buna funcționare a acestora, este necesară armonizarea indivizilor într-un spirit unitar, astfel încât, fiecare individ, prin sentimentul apartenenței la grup, să-și pună în valoare toate resursele de care dispune. În modelarea acestor grupuri spre unitate și solidaritate intervine nemijlocit prezența liderului care, prin paleta sa comportamentală, armonizează sau dezorganizează viața colectivului militar.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. CRISTEA D. *Structurile psihosociale ale grupului și eficienței acțiunii*. București, Editura Academiei Române, 1984, p.192.

2. HERSENI T. *Psihosociologia organizării întreprinderilor industriale*. București, Editura Academiei Române, 1969, p. 227.

3. *Dicționar de psihologie socială*. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1981, p.18.

4. MEREUȚĂ Gh. *Formarea și dezvoltarea morală și psihologică a militarilor.* În: *Revista Militară*, nr.2 (6), 2011, p. 36.

5. CIOLOCA I. *Psihosociologie și pedagogie militară. Culegere de teme*. București, Editura militară, 1992, p. 308.

6. VÎRLAN M., NOURENCO O. *Influența agresivității angajaților asupra climatului organizațional.* În: *Psihologie*. Revistă științifico-practică. nr. 3/2012, p. 96.

PRACTICI MANUPULATIVE DE INFLUENȚARE PSIHOLOGICĂ

Valeriu BULAT[1]

This study aims to emphasize the importance of means of psychological influence in creating and jolting the psychosocial climate of any organization - manipulation.

Besides the theoretical assumptions, the following research proposes: 1) Concrete manipulative practical techniques through a group can be influenced, but also the possibility of an action, of an intervention on a group, taking into account its internal organization to improve its psychosocial environment; 2) basic rules to avoid the displeasure of being manipulated; 3) identification technique of manipulating person behavior.

Putem afirma că activitatea de influențare a unui om (sau grup de oameni) vizează, în ultimă instanță, producerea unor comportamente. Este lesne de observat că viața noastră este puternic populată cu acțiuni de influențare, pe care le declanșăm sau le receptăm[2].

În ultimul deceniu, sentimentele, de neîncredere sau chiar de teamă ale cetățenilor față de sistemul de difuzare a informațiilor a crescut îngrijorător.

Astăzi, grație dezvoltării mijloacelor de informare în masă, a capacităților noilor tehnologii informaționale de comunicare, aflate în plină evoluție – Internetul, – informația se răspândește și este recepționată mai rapid ca oricând pe întreaga planetă.

Așteptarea, asimilarea și utilizarea ei au devenit la fel de inevitabile precum satisfacerea celorlalte trebuințe umane – biofiziologice și psihosociale[3].

În contextul acestei teme, ne interesează mijloacele de influențare psihologică care ar viza obținerea unor comportamente dezirabile social. Avem în vedere, în principal, două tipuri importante de activități sociale, în care se exercită aceste influențe: conducere și educare.

Încercăm să furnizăm informații și să determinăm achiziționarea de competențe psihosociale care să permită studentului actual – viitor ofițer, sau subofițer; să-și mărească eficacitatea proprilor acțiuni de influențare organizată a oamenilor din subordine. Și pentru că trăim într-o lume a influențelor, poate că achiziționarea acestor cunoștințe și abilități ne va face mai atenți și mai puțin vulnerabili la influențele incorecte și chiar ostile, ne va mări discernământul în producerea acestor influențe și ne va ajuta să „navigăm" mai siguri prin apele nu întotdeauna foarte limpezi ale socialului.

Încă înainte de prezentarea acestei teme, s-ar putea naște, legitim, cel puțin

---

[1] *Valeriu BULAT, căpitan magistru în psihologie, lector, Catedra științe umaniste și limbi străine, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*

[2] Sîntem, cu sau fără voia noastră, în roluri de actori sau spectatori, în mijlocul unui păienjeniș de influențe, spontane sau latente, corecte sau incerte, conștiente sau nu, mai bine sau mai stângaci construite.

[3] Psihologul american A. Maslov în anii '30 ai sec. XX a elaborat teoria trebuințelor sistematizându-le în două categorii mari *trebuințe primare* (fiziologice, de securitate, de iubire și afiliere, stimă de sine) și *trebuințe secundare* (cognitive, estetice, de autorealizare).

o întrebare: de ce ne interesează studierea practicilor manipulative ? Foarte pe scurt, răspunsul la acestă întrebare poate fi formulat astfel: pentru că acest produs psihic are un rol esențial în determinarea comportamentului uman.

Nimeni nu neagă însă comunicării de masă funcția sa indispensabilă în democrație – informația rămâne esențială pentru bunul mers al societății, iar două din condițiile esențiale ale unei democrații sunt:

• existența unei rețele valabile de comunicație;

• un maximum de informație liberă. Totuși decalajele ce se generează între marele colective ca urmare a dificultății de producere a informațiilor, de asimilare socială și a posibilității deschise de cercetare teoretică în domeniu [3, p. 268] sporesc dificultățile de comunicare și conlucrare atât în interiorul colectivelor, cât și între ele.

Pe de altă parte, folosirea insistentă a noilor teorii, tehnologii și materiale accesibile în scopuri agresive este ilustrată de graba cu care noile posibilități de comunicare prin structuri mediatice sunt folosite pentru: a domina, a impune anumite imagini sociale, pentru a direcționa gândirea și atitudinile oamenilor.

Se consideră din ce în ce mai mult că ceea ce nu trece prin structurile mediatice nu mai are decât o influență neglijabilă asupra evoluției societății; acest fapt generează la diverși practicieni și specialiști tentația manipulării structurilor mediatice.

Tehnologiile de manipulare a conștiinței colective și opiniei publice sunt răspândite din cele mai vechi timpuri. Manipilare, din latină – *manipulus*, înseamnă *dibăcia de a sustrage atenția, pentru a ascunde doritul.*

Manipularea este definită de Ștefan Buzărnescu drept *acțiune de a determina un actor social (persoană, grup, colectivitate) să gândească și să acționeze într-un mod compatibil cu interesele inițiatorului, iar nu cu interesele sale, prin utilizarea unor tehnici de persuasiune*[4] *care distorsionează intenționat adevărul, lăsând însă impresia libertății de gândire și de decizie* [1, p. 182].

Alți autori menționează: „a) manipularea este o acțiune asupra conștiinței unui individ sau grup, în scopul atingerii unui scop, propus de manipulator; b) manipularea este o formă a aplicării puterii, prin care cel ce o posedă influențează asupra societății; c) manipularea este o acțiune psihologică, prin care manipulatorul inoculează în psihicul oamenilor, idei, dorințe, relații, atitudini și fixări, care nu coincid cu cele de moment la persoana manipulată; d) manipularea este o acțiune psihologică, care este direcționată asupra schimbării viziunilor și acțiunilor persoanei manipulate, astfel ca acest lucru să rămână neobservat.

Toate aceste noțiuni, în pofida diferențelor, dezvăluie esența manipulărilor.

Societățile contemporane își construiesc baza socială anume pe aceste tehnologii [4, p. 201-202].

Spre deosebire de influență[5], prin manipulare nu se urmărește înțelegerea mai corectă și mai profundă a situației, ci inocularea unei înțelegeri convenabile, recurgându-se atât la inducerea în eroare cu argumente falsificate, cât și la recurgerea pârghiilor irațională. Intențiile reale ale celui care transmite mesajul rămân insesizabile destinatarului acestuia.

---

[4] Care urmărește sau are darul să convingă pe cineva să creadă, să gândească sau să facă un anumit lucru.
[5] Tipul convingerii raționale.

Diversificarea permanentă a surselor de întocmire și difuzare a mesajelor a dus la o practică manipulativă care are la bază coduri precise, dar identificabile numai de „profesioniști”[6] și total inaccesibile celor neinițiați [9, p. 211–212].

Unul din scopurile fundamentale ale comunicării este *de a transmite o informație pentru a obține o stabilitate sau modificare de comportament individual sau de grup* [8]. Dacă un emițător dorește să schimbe atitudinea altei persoane, el va trebui să identifice factorii procesului de comunicare care pot produce această schimbare.

Mesajul care își propune să provoace o schimbare de atitudine la receptor se numește mesaj persuasiv.

Zilnic oamenii sunt bombardați cu multe mesaje persuasive.

Cercetările desfășurate asupra acestui subiect arată că reacția la mesaj depinde adesea de caracteristicile persoanei care încearcă să convingă, fără a avea vreo legătură cu valoarea mesajului. În acest sens, există trei caracteristici de care s-au interesat psihologii[7]:

• credibilitatea comunicatorului;

• calitățile fizice și „șarmul” comunicatorului;

• intențiile observate la el [2, p. 273].

Despre premisele teoretice ale manipulării menționează autorii R. V. Joule și J. L. Beauvois în *Tratat de manipulare*. În psihologia socială experimentală se pot întâlni numeroase experimente în care cercetătorii determină oamenii, sub un pretext sau altul, să se comporte în mod diferit de cum s-ar fi comportat spontan[8]. Astfel, s-a demonstrat că, după luarea deciziei (justificate sau nu) oamenii au tendința să o mențină (efectul de perseverare al unei decizii) [5, p. 171]. Această descoperire a stat la baza formulării teoriei angajamentului. Kiesler definește angajamentul drept „o legătură care există între individ și actele sale”, cu următoarele consecințe:

• numai actele noastre ne angajează; nu ne simțim angajați de ideile sau sentimentele noastre, ci de conduitele noastre efective;

• putem fi angajați în moduri diferite în actele noastre, aceasta fiind o variabilă dependentă de context. Astfel, putem avea persoane foarte angajate (decizie liberă), slab angajate (decizie forțată), sau altele care nu sunt deloc angajate (dacă se spune un lucru sub amenințarea armei, acest lucru nu este angajant) [7].

Pe baza acestei teorii, autorii prezintă trei tehnici eficiente de manipulare cotidiană: amorsarea, piciorul–în–uşă, uşa–în–nas [6, p. 126–128].

• *Amorsarea* constă în a determina subiectul să ia o decizie (fie pomenindu-i de anumite avantaje fictive, fie ascunzându-i anumite inconveniențe). Dacă subiectul a luat deja decizia[9], acesta are tendința să nu mai revină asupra ei atunci când cunoaște avantajele și inconvenientele reale ale produsului.

• *Piciorul–în–uşă.*

Pentru a determina pe cineva să cedeze ceva semnificativ, mai întâi, pui piciorul în prag, ca uşa să rămână întredeschisă. Ceri de la subiect[10] ceva nesemnificativ, dar

[6] Consilieri în domeniul comunicării.

[7] În zilele noastre, nu numai oameni special pregătiți pentru a guverna acced la posturi politice. Actori, poeți, dar chiar și o actriță și fotomodel cum ar fi italianca Monica Bellucci pot fi numiți în diferite funcții administrative.

[8] Din punct de vedere psihologic, posibilitatea manipulării apare ca o consecință a activității decizionale.

de aceeași natură și greu de realizat. Abia după aceasta, formulăm cererea reală, avută în vedere de la început.

Statisticile arată că rata de acceptabilitate pentru cererea majoră este de 52% cu pregătire și de doar 22% fără pregătire. Lucrul pe care i-l cerem inițial este un fleac, persoana este măgulită că am apelat la ea pentru ceva atât de mic și mulțumită că a putut să ajute, deși nu a depus niciun efort. După solicitarea inițială, trebuie să mai lăsăm un pic de timp, în funcție de context, și apoi venim cu cererea propriu-zisă, care presupune de data aceasta un efort destul de mare din partea persoanei care este subiectul manipulării.

Tehnica este folosită de agenții de vânzări care reușesc să vândă mai întâi un produs ieftin, apoi plasează în brațele cumpărătorului ceva mult mai scump, din aceeași gamă. Studiile au arătat că cei care acceptă prima solicitare, spre deosebire de cei care nu acceptă, sunt mai predispuși să accepte solicitarea costisitoare.

• *Ușa–în–nas* – această nouă tehnică se bazează pe un principiu exact opus celui descris mai sus. În acest caz cererea inițială constă într-un serviciu extrem de costisitor, nu într-unul simplu, după cum ne-am aștepta. Prima dată i se cere subiectului un serviciu foarte mare (pe care știm cu siguranță că ni-l va refuza), după care îi cerem un al doilea serviciu (mai mic în comparație cu primul). Determinant în reușita acestei tehnici nu este faptul că cererea inițială a fost refuzată, ci faptul că a fost considerată exagerată[11].

Dacă ne gândim un pic, regula e perfect aplicabilă în viața de zi cu zi: facem asta cu familia noastră, cu prietenii noștri și cu șefii noștri. De exemplu; cerem un salariu foarte mare la angajare, ca să ajungem la cel care știm că e corect.Tehnica ușii închise în nas este foarte eficientă în negocieri și, de altfel, este una din cele mai aplicate. Chiar și cei mai nepricepuți dintre noi știu că trebuie să pornească de la o sumă mai mare decât cea reală atunci când vor să vândă ceva [10, p. 57].

Manipularea este posibilă când ne aflăm sub influența anumitor **emoții puternice;** exemple elocvente sunt principiile Sun Tzu: *dacă are izbucniri de furie – poate fi păcălit; dacă este prea sensibil în privința Eu-lui său și onoarei – poate fi calomniat; dacă are suflet milos – poate fi necăjit* [4, p. 206].

Manipularea este posibilă atunci când ne sunt specifice anumite **trăsături individuale**: lăcomia, intelectul scăzut, frica și alte slăbiciuni omenești [4, p. 206].

Pentru a ne convinge că nu suntem supuși manipulării, în procesul comunicării trebuie să ținem cont de următoarele reguli:

1. Descifrăm micromișcările mimicii, gesturilor: *omul ce încearcă să manipuleze, este conștient de acest fapt și el fixează aceasta prin micromișcări ale ochilor, buzelor, mâinilor, mimicii.*

2. Verificăm conținutul verbal al comunicării cu micromișcările mimicii omului: *la necesitate îl rugăm să repete, precum că nu ne-a fost suficient de clar (ex., interogatoriile).*

Dacă este nevoie de analizat o situație concretă în mod analitic, se aplică *tehhnica verificatorului după Paul Ekman* [11, c. 263], *din 38 puncte* (anexa nr.1).

---

[9] Subiectul trebuie să aibă libertate totală de decizie.
[10] Aceasta beneficiază de libertatea de a alege.
[11] În literatura științifică se întâlnesc situații când o cerere insuficient de costisitoare este respinsă fără să ducă la un efect al tehnicii manipulatife de tipul „Ușă – în – nas".

Marc Twen remarca: „Nici o dată nu spuneți adevărul oamenilor care nu merită". Sloganul dat vine să ne demonstreze încă o dată complexitatea manipulării ca fenomen psihosocial și inevitabila doză de prudență sub formă de arsenal al tehnicilor și metodelor preventive împotriva manipulării; tehnici necesar a fi stăpânite, pentru a evita manipularea programată a conștiinței spre direcții de gândire și acțiune dezorganizatoare, antisociale și autodistructive de conduită militară și civilă, care ar putea duce cu sine războaie psihologice de proporții, comparativ cu ceea ce a cunoscut istoria mondială până în prezent.

Succesul acțiunilor de prevenire și protecție manipulativă depinde de realismul și oportunitatea măsurilor întreprinse, care trebuie să aibă în vedere acțiuni cu efecte reale sau probabile, cunoașterea permanentă a trebuințelor reale de informare veridică, consolidarea credibilității surselor și mesajelor proprii, posibilitatea verificării de către destinatari a faptelor și exemplelor utilizate în așa tip de acțiuni.

Din această perspectivă, protecția împotriva manipulării trebuie să fie complexă, vizând întreaga gamă de acțiuni posibile apte să reducă la maximum penetrabilitatea și efectele manipulării psihologice ostile.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Buzărnescu Ș. *Sociologia opiniei publice.* București, SNSPA, Facultatea de Comunicare și Relații Publice, 2008.

2. Crișan C., Danciu L. *Manipularea opiniei publice prin televiziune*. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2000.

3. Cucu Gh. *Educația și mass – media*. București: Editura Licorna, 2000.

4. Dudulea G., Frunzeti T. *Coordonate ale psihologiei militare aplicate.* București, Editura Universității Naționele de Apărare „Carol I", 2009.

5. Joule K.V., Beauvois J.L. *Petit traîté de manipulation à l'usage des honnêtes gens.* Grenoble, Presses Universitaires de Grenoble, 1997.

6. Joule K.V., Beauvois, J.L. *Mic tratat de manipulare*. Oradea,Editura Antet, 1999.

7. Kiesler Ch. *Teoria angajamentului.* http://catalog.bnrm.md. (accesat 01.24.2013).

8. Vlasceanu L., Zamfir C. *Dicționar de sociologie.* Bucureşti, Editura Babel, 1998. http://catalog.bnrm.md. (vizitat 01.28.2013).

9. Lull J. *Mass-media – comunicare. Manipularea prin informație*. Bucureşti, Editura Dacia, 1999.

10. Muchelli A., *Tehnici de manipulare.* Iaşi, Editura Polirom, 2002.

11. Экман П. *Психология лжи. Обмани меня, если сможешь*. Издательство, Питер, 2009.

Anexa nr.1

Lista completă de întrebări ale verificatorului

	Este dificil de determinat, dacă...	*E ușor de determinat, dacă...*
I. Întrebările ce țin de fals		
1. Are oare posibilitate persoana ce minte să prevadă sau să fie pregatită pentru situații în care va fi nevoită să mintă ?	DA: răspunsul era deja pregătit	NU
2. Este îndeajuns doar tăcerea pentru o minciună ?	DA	NU
3. Simte oare persoana care minte în acest moment anumite emoții ?	DA	DA, mai ales dacă: 1) trebuie să fie camuflate sau controlate emoțiile negative, așa ca supărarea, frica sau iritarea; 2) nu este posibil de a exterioriza nicio formă de emoție și nu există posibilitatea de a o camufla cu altă emoție.
4. Va fi oare iertată persoana care a mințit la momentul când va recunoaște minciuna ?	NU (intensifică dorința de a minte cu mai mare iscusință)	DA (sunt șanse de a fi recunoscut)
5. Sunt dispuse remunerări sau este drastică pedeapsa?	Șansele sunt identice (remunerările posibilile pot stimula frica de a fi depistat, și invers, poate fi un imbold pentru a minți și mai iscusit)	
6.Va fi pedeapsa drastică în cazul depistării ei ?	NU (frica de a fi depistat scade, poate duce și la pierderea precauției)	DA (frica de a fi depistat crește; dar frica în cazul învinuirilor pe nedrept poate avea urmări în ceea ce privește credibilitatea)
7. Va fi pedeapsa drastică nu numai pentru înșelăciune, ci și pentru scopurile, spre care tindea persoana care a mințit ?	NU	DA (frica de a fi depistat se intensifică, persoana poate chiar refuza născocirea)
8. Este oare minciuna binevoitoare și nu aduce niciun venit?	NU (dacă cel ce minte este sigur ce spune, practic nu are remușcări)	NU (remușcările se accentuează)
9. Are încredere jertfa înșelătorului și nu suspectează nimic?	DA	NU
10. Anterior, a reușit înșelătorul să inducă în eroare persoana-jertfă?	DA (scade frica de a fi depistat, iar în cazul, în care jertfa poate suporta dureri, este binevenită)	NU
11. Cel ce minte și persoana-jertfă împărtășesc aceleași valori ?	NU (remușcările slăbesc)	DA (remușcările se intensifică)
12. Este sancționată, minciuna ?	DA (remușcările slăbesc)	NU (remușcările se intensifică)
13. Minciuna este anonimă ?	DA (remușcările slăbesc)	NU
14. Se cunosc personal înșelătorul și jertfa între dânșii ?	NU	DA (verificatorului îi este mai ușor să nu comită greșeli datorită diferențelor de comportament)
15. Este nevoit verificatorul să-și controleze suspiciunule și emoțiile față de înșelător ?	DA (verificatorul poate să se concentreze asupra controlului emoțiilor sale și să piardă din atenția sa față de comportamentul înșelătorului)	NU
16. Dispune oare verificatorul de informația confidențială, ce este cunoscută doar persoanei vinovate ?	NU	DA (poate fi utilizat testul pentru a depista cunoștințele înșelătorului sau bănuitul poate fi interogat)

17. Sunt prezente persoane care își dau seama sau cunosc faptul că e o minciună ?	NU	DA (poate fi mulțumit de efectul de fals, frica de a fi depistat sau poate avea remușcări)
18. Verificatorul și înșelătorul sunt de aceeași origine culturală, națională, posedă aceeași limbă ?	NU (sunt mai multe erori în interpretarea simptomelor de fals)	DA (sunt mai puține greșeli în interpretarea simtomelor înșelăciunii)
II. Întrebări ce țin de persoana celui care minte		
19. Are experiență înșelătorul ?	DA (mai ales în situația când are în spate o experiență asemanatoare în înșelarea cuiva)	NU
20. Este iscusit înșelătorul, este deștept sau are fantezie bogată ?	DA	NU
21. Are o memorie bună înșelătorul?	DA	NU
22. Dispune oare cel ce minte de abilitatea de a vorbi frumos și convingător ?	DA	NU
23. Utilizează mușchii "credibil" (corespunzător) înșelătorul pentru a produce efecte verbale ?	DA (este mai ușor să ascunzi sau să-ți schimbi expresia feței)	NU
24. Este oare înșelătorul un profesionist, ce poate utiliza cunoștințe după metoda lui Stanislavski ?	DA	NU
25. Crede oare cel ce minte în falsul său ?	DA	NU
26. Este oare înșelătorul psihopat sau este predispus spre fals ereditar ?	DA	NU
27. Este predispus înșelătorul spre înfricoșare, autoînvinuire, sau resentimente pentru falsitate ?	NU	DA
28. Îi este rușine înșelătorului pentru ceea ce vrea să ascundă ?	Șansele sunt identice (cu toate că comportamentul sfidător periclitează recunoașterea, simptomele sfidătoare pot trăda neadevărul)	
29. Poate persoanei suspecte să-i fie frică, rușine sau să aibă remușcări chiar în cazul nevinovăției complete ?	DA (interpretarea exteriorizării emoțiilor este imposibilă)	NU (exteriorizarea acestor emoții confirmă falsul)
III. Întrebări ce țin de verificator		
30. Are oare verificatorul reputația unei persoane care cu greu poate fi mințită ?	NU (mai ales dacă persoana a mai reușit să-l inducă în eroare)	DA (se intensifică frica de a fi depistat sau mulțumirea de sine în caz că a reușit)
31. Are oare verificatorul reputația unei persoane care nu are prea multă încredere în alții?	Șansele sunt identice (o astfel de reputație poate slăbi mustrările de conștiință, pe de altă parte poate stimula frica de dezamăgire)	
32. Are oare verificatorul reputația unei persoane cinstite ?	Nu (persoana ce minte este mai puțin predispusă spre remușcări)	Da (remușcările se intensifică)
33. Este oare verificatorul o persoană ce se străduie să nu provoace situații problematice și are o părere pozitivă despre oameni?	DA (cel mai probabil că nu va observa simptomele neadevărului și este dispus pentru a comite greșeli)	NU
34. Dispune oare verificatorul de calități deosebite în interpretarea specificului de comportament ?	NU	DA
35. Are oare verificatul suspiciuni față de persoana ce minte ?	NU	DA (în pofida faptului că verificatorul este predispus să comită greșeli)

36. Va avea oare verificatorul un interes de venit dacă nu va depista falsul ?	DA (el conştient sau inconştient va ignora simptomele falsului)	NU
37. Are posibilitatea verificatorul de a avea dubii cu privire la confirmarea sau infirmarea falsului ?	Sansele sunt identice (este posibil ca falsul să fie credibil şi adevărul să pară fals)	
38. Este oare verificatorul arogant ?	NU	DA (persoana ce minte poate fi depistată, dar sunt riscuri că poate fi invinuită şi o persoană nevinovată)

PEDAGOGIA MILITARĂ ÎNTRE EXERCIȚIU, FORMARE ȘI EDUCARE

Natalia ALBU[1]

The article refers to educational process in the military institutions at this stage. In fact, the contemporary educational process aims at the development of personality according to the requirements of the educational ideal, which tends to change attitudes and behaviors. Although the military institution has a specific background and military ethics, its educational system is subject to transformation dictated by both international and national changes. In this context, the author believes that due to certain distinct values, such as the discipline, the military educational institutions can adapt to transformations of the contemporary educational system.

Tema în cauză reprezintă o problemă sensibilă, care se referă direct la procesul și sistemul de învățământ în cadrul unei instituții militare. De fapt, discuțiile cu privire la problematica procesului de învățământ sunt prezente în cadrul oricărei instituții de învățământ superior.

În expunerea noastră pornim de la faptul că procesul de învățământ este un ansamblu de acțiuni exercitate în mod conștient și sistematic de către educatori asupra educaților într-un cadru instituțional organizat, în vederea formării personalității acestora în concordanță cu cerințele idealului educațional. La rândul său, este bine cunoscut că educația este un tip particular de acțiune umană, o intervenție sau direcționare, o categorie fundamentală a pedagogiei. Platon definea educația ca fiind *arta de a forma bunele deprinderi sau de a dezvolta aptitudinile native pentru virtute ale acelora care dispun de ele.* Respectiv, dacă activitatea educațională este dinamică și flexibilă în același timp, atunci educația stimulează idealul ființei umane exprimat prin „a fi și a deveni". Pornind de la aceste exprimări idealiste, sistemul educativ contemporan are ca obiectiv nu doar să implanteze valori morale și culturale, dar și să schimbe atitudini, comportamente, mentalități. Acest lucru nu este ușor de realizat, căci depinde de stat sau instituția care are propria cultură și chiar valori distinctive. De aceea în cadrul comunicării date educația va fi abordată ca o cultură ce reiese din caracterul instituției militare.

Instituția militară, ca orice organizație, reprezintă un sistem cultural orientat spre anumite scopuri. Cultura și rațiunea internă a acesteia o plasează în rândul organizațiilor ierarhice. Specializarea acesteia constă în folosirea amenințării și a violenței colective, concentrându-se asupra „macro-violenței intersociale" sau pe „puterea hard"[13, p. 51]. În cadrul culturii militare, războiul, conflictele armate sunt cele care determină valorile centrale, convingerile și reperele.

Conducerea operațiilor militare, indiferent de amploarea și natura acestora,

---

[1] *Natalia ALBU, doctor în ştiinţe politice, conferenţiar universitar, Catedra Ştiinţe Umanistice şi Limbi Străine, Academia Militară a Forţelor Armate „Alexandru cel Bun".*

reprezintă măsura eficienței culturii militare atât în timp de război, cât și în timp de pace. Structura și cultura organizației, în toate detaliile sale sunt imprimate de capacitatea de aplicare masivă a forței și de riscul macro-violenței. Organizația militară este, probabil, singura organizație gata să riște autodistrugerea și să pună viața membrilor săi în pericol pentru realizarea obiectivelor organizației [13, p. 52]. În consecință, pregătirea și instruirea iau în calcul multe incertitudini, bazate pe o gândire specifică.

Samuel P. Huntington (1927-2008), fondatorul teoriei moderne a relațiilor civil-militare, în lucrarea sa „The Soldier and the State", vorbește despre gândirea militarilor, asociată cu o gândire disciplinară, rigidă, logică și științifică, dar nu este neapărat flexibilă, tolerantă, emoțională și intuitivă" [5, p. 60]. Aceste elemente, considerăm, pot contribui enorm la dezvoltarea unui sistem educațional militar adecvat. Cu atât mai mult, instituția militară dispune de un cadru *specific de desfășurare* (caracterul unic al activității/loc de muncă, nevoile colective asupra individului...) și *de etică militară*. Deși „etica militară e realistă și conservatoare", spunea autorul Huntington, actualmente ea este uneori nejustificată prin: un conservatorism justificat, dar, uneori, exagerat (sindromul datoriei „pentru a venera cenușa, decât să respecte flacără"), o repetiție de metode care cer adaptarea la forme noi de luptă, sociabilitate/relații dintre cultura umană și timp (prioritatea *exercițiilor*[2]). Toate acestea, conform studiilor sociologice militare [9, 8, 4, 7], au un impact dublu asupra eficienței forțelor armate în general: o educație mai mult sau mai puțin inadaptată la o mulțime de aspecte și dimensiuni, care cultivă sentimentul de timp pierdut și evidențiază raportul cost-eficacitate, care poate varia; o cultură prea diferențiată în raport cu populația sa, care antrenează în anumite momente un dezgust mai mult sau mai puțin față de problemele militare, mai mult chiar, un sentiment redus de *apartenență* la instituția militară, care, prin urmare, are un impact asupra atractivității serviciului militar.

În acest cadru, considerăm că punerea în discuție a valorilor militare sau a culturii acestora în scopul promovării învățământului militar adecvat nu încetează a fi actuală atât la nivel național, cât și internațional.

De fapt, și cei mai mulți membri ai organizațiilor militare moderne au convingerea de a fi diferiți de restul societății. Cultura specifică forțelor armate, sistemul lor de valori și poziția lor de izolare relativă în cadrul societății duce ca urmare la percepția contribuției sale ca ceva distinct. Mai ales, misiunile soldaților accentuiază impresia unei diferențe de restul comunității naționale. Faptul că militarii sunt eventual obligați să elimine viața sau să o sacrifice pentru realizarea obiectivelor militare și politice care le sunt conferite contribuie ca urmare la manifestarea sentimentului de a face parte dintr-o clasă aparte, eventual superioară, în raport cu populația civilă.

---

[2] Acțiune fizică sau intelectuală, făcută sistematic și repetat, în scopul dobândirii sau perfecționării unor deprinderi sau îndemânări. Instruire a militarilor pentru mânuirea armelor și executarea acțiunilor de luptă. Activitate desfășurată sistematic cu scopul formării sau perfecționării anumitor deprinderii. 2) Instruire a militarilor în vederea însușirii artei militare. 3) Ansamblu de acțiuni sau mișcări pentru dobândirea sau dezvoltarea îndemânării, cunoștințelor etc. într-un anumit domeniu.

Sentimentul că militarii sunt percepuți de a fi diferiți de restul societății este, de fapt, legat de identitatea de grup social pe care militarii o constituie. Diferența este în elementele care le permit identificarea. În acest cadru, cultura particular-specifică militarilor pare extrem de importantă. Puterea cu care acest grup se impune individului și grupurilor care compun această instituție depinde de coeziune în ansamblu. Sistemul de valori pe care le promovează au în special o componentă pe care nu o putem neglija în difuzarea sentimentului de apartenență.

Studiile cu privire la „etosul" militar au de fapt o importanță reală. Ele constituie câmpul unde problemele respective au o reală pertinență sau relevanță, în același timp, pentru instituția militară, însă în măsură egală și pentru societate. Ca urmare, pentru a înțelege logica comportamentală în cadrul organizațiilor militare, este important de a se interesa de sistemul de valori pe care îl deține.

O principală caracteristică a culturii militare este dată de prioritatea certă a colectivității. Individul își supune personalitatea nevoilor și intereselor grupului și trebuie să dobândească convingerea că, dacă situația o cere, trebuie să-și sacrifice libertatea și chiar viața pentru un scop colectiv.

Sacrificiul de sine, *solidaritatea*, *coeziunea*, *disciplina* fac parte din educația și pregătirea pe care le primesc militarii. *Disciplina* care uniformizează comportamentul servește drept instrument de control care reduce riscul unor acțiuni haotice cu efect negativ asupra colectivității, iar în cazul unor situații complexe, și riscante pentru minimizarea confuziei și a consecințelor dezintegrative ale luptei prin impunerea ordinii cu un repertoriu de acțiuni model [1].

Membrii forțelor armate, care în cazarme sau garnizoane trăiesc într-un sistem separat de lumea civilă, sunt tratați într-o manieră totalitară. Ei sunt supuși unei socializări specifice, orientate spre un etos profesional și un înalt spirit de corp și disciplină [10, p. 238]. Disciplina semnifică faptul că membrii organizației pot fi obligați să lase pe planul doi interesele lor individuale în favoarea scopului colectiv.

Cultura militară, deși foarte birocratică, are puternice trăsături comunitare și chiar autoritariste. Diferența de valori dintre societate și armată, care determină diferențierea dintre cultura militară și cultura societății, poate fi observată și din analiza modului de abordare, în cadrul celor două entități, a itemilor prezentați în tabelul nr. 1 [12, p. 163].

Tabelul nr. 1. Diferența de valori dintre societate și armată

Valori democratice	**Valori militare**
Individ	Grup
Liberalism și idealism	Ierarhie
Oganizare pe orizontală	Conservatorism și realism
Pluralism, libertate de exprimare	Supunere, comandă și control
Deschidere	Secretizare
Control asupra armatei	Autonomie pentru armată
Schimbare	Stabilitate

Cultura militară nu este ceva constant și identic de-a lungul timpului, ci se află într-o continuă schimbare, trebuind să se adapteze atât schimbării culturale a societății parentale, cât și modului schimbător de desfășurare a războiului. Cu toate acestea, valorile militare, precum disciplina, rămân constante și importante.

Pentru a scoate în evidență avantajul disciplinei în asigurarea sistemului de învățământ militar în comparație de cel civil, menționăm două înțelesuri ale cuvântului *disciplină,* oferite încă de romani: se vorbea de *disciplină*, în același timp, ca normă/regulă de funcționare și ca un cadru de comportament exigent, dar, de asemenea, *disciplina* era privită ca parte componentă a artei militare[3]. Inițierea legionarilor în semnificația profundă a disciplinei era obligatorie, căci romanii credeau că un soldat luptă bine și are un moral puternic atunci când știe și înțelege ceea *ce face* și *de ce face*. În plus, pentru romani era important ca legionarul să înțeleagă în ce măsură se încadrează și justifică acțiunea sa individuală într-un cadru mai larg de tactici / strategii. Adică legionarul nu exercită mecanic niște acțiuni militare, dar deține și un bagaj de cunoștințe necesare de a lua decizii.

În acest conext, intervin cu întrebarea: în ce măsură modul de a educa, instrui și motiva în cadrul sistemului actual de învățământ militar este atât de adaptat la o societate care s-a schimbat? Și aici, problema nu este că armata trebuie să renunțe la ceea ce este, însă mai curând dacă este gata să abordeze lucrurile așa cum sunt. Pe de o parte, recrutarea, motivarea, instruirea, dezvoltarea și păstrarea unui bun militar necesită încă un amestec de conservatorism și de adaptare conjuncturală. Pe de altă parte, deși sistemul educativ contemporan se implementează prin strategii educative axate pe valori și abilități de acomodare cu mediul, totuși indivizii/ studenții nu asimilează valorile în ritmul și efectul necesar, datorită factorilor instituționali, sociali, psihologici și fiziologici. Ca urmare, persistă atitudinea sau abordarea unde aptitudinile și capacitățile unei persoane de a asimila cantități mari de cunoștințe nu aduc niciun rod societății.

De aceea, pe lângă practicile educative învățate de părinți, comportamentul față de școală, practicile sociale asimilate din instituțiile școlare, în vârful triunghiului obiectivelor educaționale din cadrul instituțiilor de învățământ superior să fie plasate deja alte procese: *atitudinea* și *capacitățile*.

De fapt, pe pagina-web a Academiei Militare a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun", este menționată apartenența instituției la un sistem educativ „competent" care se exprimă prin misiunea fundamentală a Academiei Militare de a oferi studii superioare militare de calitate, prin îmbinarea educației, cercetării și inovației generației tinere care contribuie la edificarea unei societăți și economii durabile bazate pe cunoaștere și formarea personalității studentului de tip creativ și critic [14]. Apartenența instituției la un sistem educativ competent este incontestabilă, însă cadrul de problemă se referă mai curând la modalitățile de realizare a misiunii.

---

[3] De regulă, *arta militară* este denumită ca „domeniu specializat al organizării și conducerii luptei armate", incluzând două laturi principale: a) latura teoretică (teoria artei militare), care studiază și generalizează experiența luptei armate, în vederea elaborării principiilor, procedeelor, metodelor și regulilor de pregătire și ducere a acțiunilor militare; b) latura practică, care se referă la pregatirea și ducerea acțiunilor de luptă în timp de război.

Cum am menționat anterior, instituția militară, datorită anumitor valori distinctive precum *disciplina*, se poate adapta la transformările actuale în cadrul sitemului educațional contemporan. Este normal ca instituția militară să nu fie deschisă schimbărilor rapide. Așa cum este adesea cazul în care gestionarea unei schimbări într-o instituție, opiniile și politicile se pot adapta cu ușurință la o situație nouă, dar *cultura*, *atitudinile* și *punerea în aplicare*, în general, necesită mai mult timp și pași de urmat. Însă divergențele apar în cazul în care se trage o linie între *educație* și *formare profesională*, sau *formare* și *exercițiu*. În acest context, Judith Stiehm, reprezentantul U.S. Army War College, în cadrul studiului său identifică următoarea problemă: „Nu există nicio îndoială că misiunea militară trebuie să fie pregătită. La ce anume ea trebuie să fie pregătită, rămâne un mister"[11, p.6]. Astfel, prima provocare cu care se confruntă o instituție militară în cadrul său educativ este de a ști cum să *cultive*, să *dezvolte* și să *evalueze* bunul simț și maturitatea studenților militari în exercitarea adecvată a funcțiilor lor ulterioare, precum cea de ofițer.

Ni se pare relevant aici de a prelua practica opoziției metaforice dintre Atena și Sparta, care a fost întotdeauna o caracteristică a educației militare profesionale [6, pp. 16-17]. Această opoziție s-a estompat, în oarecare măsură, pe la sfârșitul Războiului Rece. În tabelul nr. 2 este prezentată o listă a componentelor acestor două abordări „clasice" de educație militară:

Tabelul nr. 2. Sparta și Atena: caracteristica valorilor

Valori spartaniene	**Valori ateniene**
Austeritate şi glorie personală	Cunoaştere şi cultura superioară
Disciplină şi uitarea de sine	Gândire novatoare şi critică
Ştiinţe şi tehnologii	Filosofie şi istorie
Patriotism şi onoare	Sensibilitate la alte culturi
Eroism personal	Politici ce depăşesc eroismul[4]

Departe de a fi exhaustivă, această listă urmărește mai degrabă să dea o idee despre cei doi poli, care stabilesc o gamă de rezultate în formarea profesională și educația militară profesională. De regulă, instituțiile de învățământ militar se ghidează reieșind din totalitatea acestor două abordări. În acelaşi timp, o opoziție comparabilă există și în cadrul școlilor de drept, teologie și medicină, cuprinse între *uniformitatea colectivă* și *diversitatea individuală*, care pot provoca erori în luarea deciziilor politice. În, ofițerii, în activitatea lor militară, trec, de regulă, de

[4] Atena nu se opunea serviciului militar, dar, în gândirea ateniană, cel mai nobil gest civic a unui cetățean atenian era să fie soldat. Sparta, în revanşă, impunea serviciul militar.

la valorile spartaniene[5] la valori ateniene la finele dezvoltării lor profesionale. Acesta este motivul necesității de a găsi un adevărat echilibru între cele două extreme ale învățământului militar profesionist, ce poate deveni o obligație națională care actualmente trece peste preferințele interne ale profesiei de militar.

Aceste două abordări sunt importante, căci caracterizează sistemul educativ contemporan, şi anume: abordarea spa-rtaniană învață de a stăpâni ceea ce este *cunoscut*; iar atenienii oferă instrumente pentru a face față *necunoscutului*. Respectiv, primii se referă la *formare*[6], iar ceilalți la *educație*. Putem explicita în avantajul acestei afirmații, citându-l pe secretarul american al apărării, Donald Rumsfeld, care în celebrul său joc de cuvinte aupra *cunoscutului* şi *necunoscutului* dorea să zică că, în actualul mediu de securitate, cel mai mare pericol provine din necunoscut (drept exemplu, a se vedea tabelul nr. 3).

Tabelul nr. 3. Pregătirea adecvată față de viitoarele pericole

Viitor	Exemple posibile	Pregătirea profesională
Cunoaşterea cunoscutului	Inamicul tradițional caută să invadeze sau să rănească prin mijloace militare (India împotriva Pakistanului sau reacția obişnuită a Israelului față de vecinii săi arabi)	Spartaniană
Necunoaşterea cunoscutului	Descurajarea unui dușman cunoscut sau a unui stat cu un potențial de arme de distrugere în masă (incertitudinile de echilibrul terorii ca rezultat al Războiului Rece, sau intervenţia în Irak)	Spartaniană şi ateniană
Necunoaşterea necunoscutului	Ordinea internațională distorsionată de dezastrele naturale, de încălcări ale drepturilor umanitare într-o țară, de statele eşuate sau grupurile ostile, uneori susținute de statele revizioniste, care pot fi capabile să utilizeze mijloace cu efecte de masă sau arme de distrugere în masă	Ateniană

Aceste riscuri, de fapt, determină necesitatea pregătirii adecvate, la nivel de exerciții, formare şi educare a militarilor.

Având în vedere aceste incertitudini şi ambiguități, merită atenție modalitatea originală a lui Burridge Brian, general al forțelor aeriene şi seful contingentului britanic angajat în războiul din Irak în 2003,

[5] Valori spartaniene întâlnim şi la membrii Al-Qaïeda şi la kamikadze din Bagdad.

[6] Acțiunea de *a (se) forma* şi rezultatul ei; formație. Pregătire, instruire, educare; creare. Operație de confecționare şi de asamblare a părților constitutive şi a miezurilor care alcătuiesc o formă.

de a explica importanța abordării adecvate a învățământului militar contemporan în contextul noilor riscuri și provocări.

Utilizând muzica pentru a explica punctul său de vedere, el arată că problema rezidă în modalitatea de acțiune: forțele militare moderne trebuie să se adapteze la cerințele de *jazz* și să abandoneze preferința lor pentru *clasic*. Iată cum dezvoltă el argumentul său:

• Partițiile orchestrale, de multe ori scrise cu mult timp în urmă, proiectează activitatea fiecărui muzician în funcție *de ce* trebuie să interpreteze și *când* trebuie să interpreteze în cadrul unei structuri orchestrale bine stabilite. Dirijorul/șeful orchestrei determină ritmul/tempoul și face evidentă creativitatea. Repetițiile (un fel de exerciții militare) asigură ca ansamblul de muzicieni să execute perfect.

• Jazzul, în revanșă, este foarte diferit. Se joacă fără a urma o partiție. Toți muzicieni se adaptează la o temă centrală. Nu se dă niciodată același concert, și o singură piesă este interpretată diferit de fiecare dată. Structura grupului poate varia la fiecare spectacol: cu excepția șefului de orchestră.Tempoul variază. Cheia succesului este capacitatea de a improviza și nu a repeta[2].

Pentru Burridge, capacitatea forțelor militare rezidă în adaptarea la condițiile schimbătoare ale mediului internațional, care este o condiție prealabilă pentru punerea în aplicare într-un context militar, o strategie generală la nivel național și internațional, utilizarea eficientă a informației, adoptarea unei abordări bazate pe efecte, enunțarea hotărârilor perspicace cu privire la legalitatea, evaluarea riscurilor și capacitatea de a acționa la momentul potrivit. Referindu-se la campaniile militare de tip *jazz*, care poartă anumite riscuri, totuși el le privește ca alternativă, de exemplu în cadrul campaniilor din Kosovo. În general, Burridge consideră că schimbările strategice determină necesitatea de a se axa pe creativitate în educarea militarului. Deoarece idealurile spartane care promovează stăpânirea universală contribuie ca ofițerii de luptă să suporte pe plan profesional impactul riscurilort politice și militare care se manifestă atât la nivel național, cât și internațional.

Concluzii. Indiferent de scenariile educative menționate, fie abordarea de tip Sparta și Atena, fie Burridge, considerăm că minimizarea importanței educației profesionale militare nu este în interesul niciunui stat. Astăzi, nu mai este convingător să susținem faptul că experiența de teren compensează enorm lipsa unei educații militare profesionale. Corelarea acestor abordări va permite de a evita următoarele eventualități:

• scăderea în calitate a consultanței militare oferite liderilor politici. O reducere constantă a eficienței militare în raport cu cea a funcționarilor Ministerului Apărării. Un decalaj între talentul și competențele Ministerului Afacerilor Externe ale unui stat și ale instituțiilor responsabile de apărarea statului.

• comparația, mai puțin măgulitoare, cu corpul de ofițeri ai altor state din toate punctele de vedere. Mai puține oportunități de reprezentare națională în poziții cheie în străinătate, de exemplu în cadrul comandamentului ONU sau în cadrul altor parteneriate la care Republica Moldova este parte, în special în cazul în care experiența operațională este limitată.

• izolarea crescândă a forțelor militare în societate. Oportunități limitate de a îmbunătăți imaginea publică a forțelor armate. Transformarea mai degrabă într-

un serviciu a unui grup de presiune, decât într-o resursă națională[7]. O scădere a normelor de recrutare a noilor ofițeri.

• frustrarea ofițerilor cu adevărat competenți, manifestată printr-o tendință de o pensionare anticipată pentru o carieră mai satisfăcătoare. Demotivarea ofițerilor de carieră interesați în furnizarea educației militare adecvate.

Republica Moldova nu poate să-și permită aceste riscuri. Deși, se pare că pentru o putere medie sau mică, fără aspirații de a întreprinde acțiuni militare în străinătate, aceste riscuri nu pot fi grave. Totuși riscurile și amenințările în contextul globalizării, care sunt greu de gestionat, precum și nereglementarea conflictului de pe malul stâng al Nistrului determină necesitatea unei educații și formări militare profesionale asigurate de Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun". Această educație și formare profesională ar trebui, la rândul lor, să reflecte altceva decât cerințele imediate la care studenții militari sunt supuși la finalizarea programului lor de studiu. Obiectivul Academiei Militare a Forțelor Armate rezidă în profesionalizarea continuă a corpului de ofițeri ca un întreg, dar și în îmbunătățirea și îmbogățirea potențialului lor intelectual pentru a maximiza opțiunile de securitate, inclusiv capacitatea de a convinge politicienii și liderii țării în necesitatea reevaluării resurselor bugetare pentru apărare.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Burk J. *Military Culture*. In: Encyclopedia of violence, peace and conflict, Lester Kurtz (ed.). San Diego: Academica Press, 1999, pp. 447-462.

2. Burridge B. *The Principles and Practice of Military Intervention in the Post-Modern World*. In St George's House Annual Review 2003-2004, pp. 8-13.

3. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ediția a II-a. Academia română. București: Univers enciclopedic, 1996.

4. Gresle F. *La „société militaire". Son devenir à la lumière de la professionnalisation*. In: *Revue française de sociologie*, nr. 44, vol. 4, 2003, pp. 777-798.

5. Huntington S. P. *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations*. Harvard University Press, 1957.

6. Lovell John P. Neither Athens nor Sparta? The American Service Academies in Transition. Bloomington: Indiana University Press, 1979, pp. 16-17.

7. Sava I. N., Zulean M., Tibil G. Armata și societatea. Editura Info-Team, 1998.

8. Schweisguth E. *L'institution militaire et son système de valeurs*. In: *Revue française de sociologie*, 19 (3), 1978. pp. 373-390.

9. Serfati C. *Le militaire, une categorie nécessaire à l'analyse du monde de développent du capitalisme contemporain*. In: *Actes du Forum de la régulation*, Paris, 11-12 octobre, 2001. http://webu2.upmf-grenoble.fr/regulation/Forum/Forum_2001/Forum.pdf (accesat la 11.02.2013).

10. Soeters J., Winslow D., Weibull A. *Military Culture*. In: *Handbook of the Sociology of the Military*. Giuseppe Caforio (ed.). New York, Boston, London: Kluwer Academic/ Plenum Publishers, 2002, pp. 237-254.

[7] Aceasta este o problemă tradițională abordată de mai mulți autori din perspectiva relațiilor civil-militare.

11. Stiehm Judith H. The U.S. Army War College: Military Education in a Democracy. Philadelphia: Temple University Press, 2002, p. 6.

12. Udrea F. *Depășirea diferențelor culturale în operațiile de gestionare a crizelor și conflictelor*. În: *Univers Strategic*. Revistă Universitară Română de Studii de Securitate, nr. 4/2010. Editor: Institutul de Studii de Securitate, Universitatea Creştină „Dmitrie Cantemir", pp. 161-172.

13. Zulean M., Bădoi D., Bădescu A. *Opțiunile politice ale militarilor în termen din România post-comunistă.* În: *Univers Strategic*. Revistă Universitară Română de Studii de Securitate, nr. 4/2010. Editor: Institutul de Studii de Securitate, Universitatea Creştină „Dmitrie Cantemir", pp. 51-52.

14. http://www.academy.army.md/

SEMNIFICAȚIA ORIENTĂRILOR VALORICE ÎN GRUPUL MILITAR

Ludmila VASILACHI[1]

„Ideea valorii este foarte relativă, căci fiecare o măsoară după interesul său."

Mihai Eminescu

The value system of the military personnel is dominantly oriented to openness, modernity and change, and is an important resource of the renewal process, both, of the military organization and society as a whole.

Military education is a specific area of society members' education, a distinct system through its functions and objectives, through its contribution to the formation of defenders of the independence and sovereignty of the Republic of Moldova. The main significance of education in the MAAF remains to be that of training and complex modeling of the future officer-competitive specialist, well- trained able to cope with difficult situations they will face in both, professional and social environment.

Fiind întrebat marele pedagog și chirurg N.I. Pirogov cine ar dori să devină feciorul dlui, a răspuns ferm „Om!". Într-adevăr instituțiile de învățământ superioare formează pedagogi, medici, ingineri, militari etc. și fiecare din aceste profesii deja presupune formarea omului. Cât de mult ne dorim noi, cei ce facem parte din sistemul educațional, ca toți discipolii noștri să fie Oameni.

Omul ca ființă conștientă de sine și de semenii săi interpretează pe parcursul vieții o mulțime de roluri: copil, coleg, prieten, părinte, profesor, comandant, manager etc. În esență, oricărui rol îi sunt asociate norme morale prin care se indică ce trebuie să se facă sau să nu se facă, cum trebuie sau cât de responsabil pentru ca manifestările lui să fie apreciate ca bune sau mai puțin bune.

E greu de găsit o problemă mai actuală a educației sociale decât formarea generației tinere pentru utilizarea valorii de bază a societății democratice – *libertatea omului*.

La determinarea conținuturilor educației este foarte importantă alegerea sistemului de valori. Sistemul are întotdeauna un caracter ierarhic, în vârful acestuia fiind situată valoarea supremă – OMUL [6, p. 63].

Sistemul de valori al cadrelor militare este în mod dominant orientat către deschidere, modernitate și schimbare și constituie o resursă importantă a procesului de înnoire atât a organizației militare, cât și a societății în întregime.

Astfel, sistemul de valori care orientează atitudinea militarilor față de muncă îl constituie: disciplina, spiritul de responsabilitate, cinstea, demnitatea, onoarea, loialitatea față de instituția militară, preocuparea pentru perfecționare, exemplul personal [2, p. 124-133].

---

[1] *Ludmila VASILACHI, lector superior, Catedra Științe Umanistice și Limbi Străine, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*

Sistemul valoric dat corespunde unei etici profesionale bazate pe respectul și asumarea normelor, orientarea către grup și valorizarea ridicată a comportamentelor de statut și sunt apropiate de modelele normative ale managementului organizațional predate în învățământul militar. Practic acest sistem valoric este unul ideologic și influențează profund nivelul așteptărilor pe care profesorii le proiectează și pe care sunt chemați să le gestioneze în practicile organizaționale din domeniul militar.

Educația militară este un domeniu specific de educație al membrilor societății, un sistem distinct prin funcțiile și obiectivele sale, prin contribuția pe care o aduce la formarea apărătorilor independenței și suveranității Republicii Moldova.

Cunoaștem cu toții că mediul militar educațional este deosebit de restul activității educaționale, astfel putem menționa caracteristicile speciale ale sistemului militar, cum ar fi: limitarea libertății de acțiune în folosul instituției, spiritul de lucru mai des în echipă, solicitări

profesionale cu caracter de noutate, relații interumane bazate exclusiv pe ierarhizare și spiritul de întrajutorare, statuturi și roluri reglementate espres, cod propriu de comportamente diferit de cel civil prin rigurozitate, sistem de comunicare și valori morale specifice, activități cu înalt grad de solicitare fizică și psihică, asumare de risc, regim de viață și de muncă strict dirijat și controlat, participarea la misiuni cu înalt grad de risc și pericol pentru viață, studierea complexității tehnicii militare și a armamentului.

Aceste caracteristici reprezintă un sistem de valori specific educației în învățământul militar.

Un bun profesionist militar va avea următoarele trăsături esențiale ce pot deveni modele valorice: rezistență fizică, mobilitate psihică înaltă, reacție promptă, aptitudini și deprinderi militare, o bună orientare în spațiu, memorie audiovizuală dezvoltată, corectitudine în luarea deciziilor și asumarea riscurilor, capacitatea de rezolvare a unor probleme atipice, capacitatea de creație, autocontrol și stăpânire de sine, spirit de disciplină și de ordine etc.[3, p.171].

Prin urmare, *mediul militar educațional* se bazează pe un sistem formalizat, operează cu seturi specifice de sancțiuni, iar performanțele membrilor organizației militare sunt dependente de prestigiul liderilor săi.

Pornind de la elementele care definesc procesul educațional militar, menționăm următoarele:

- nevoia armatei de competențe care să permită cooperarea și comunicarea cu autoritățile civile, organizațiile internaționale și nonguvernamentale, conlucrarea cu populațiile civile din zonele de acțiune;
- organizațiile militare au nevoie de ofițeri care să fie capabili să gândească și să acționeze autonom în limita regulilor și legilor internaționale;
- armata nu mai poate garanta ofițerilor o carieră de lungă durată, ci, mai degrabă, majoritatea ofițerilor vor fi forțați să părăsească organizația la mijlocul carierei lor, fiind apoi obligați să își continue activitatea profesională în viața civilă și să își găsească un loc de muncă pe piața muncii;
- actualizarea unor lecții ca urmare a exercițiilor multinaționale și participării la misiuni în afara hotarelor țării.

Putem menționa că sistemul orientărilor valorice în grupul militar este influențat de factori diferiți și componențe:

I. Orientări valorice militare şi de atitudini, ca şi stil de comportament, de valori morale, cât şi de "onoare militară", responsabilitate pentru ţară, manifestată în ritualuri şi tradiţii militare ca imbold de formare iniţială şi de serviciu în procesul educaţional militar. Acest deyiderate conduc la ideia că:

• actualmente continuă tradiţia familiei în serviciul militar;

• se implică în continuare în tradiţiile militare ale armatei în strictă conformitate cu onoarea şi demnitatea militară de ofiţer;

• dezvoltă sentimentul sporit de implicare personală şi responsabilitate pentru soarta şi securitatea ţării;

• impune respectarea disciplinei personale si militare de viaţă;

• creează dorinţa de a se afla în sânul colectivului de militari, de a se instrui în *camaraderie militară*.

II. Grupul de orientări valorice profesionale militare ce contribuie la formarea atitudinilor militare specifice studenţilor din instituţiile militare sunt:

• calitatea însuşirii cunoştinţelor din domeniul militar;

• dorinţa de a lucra într-o specialitate militară preferată;

• dorinţa de a deţine toate tipurile de arme de calibru mic;

• dorinţa de a învăţa să lucreze în sisteme complexe moderne de arme şi sisteme de control automatizate;

• dorinţa de a stăpâni abilităţile de conducere a echipamentului militar;

• nevoia de autoorganizare profesională;

• dorinţa de a face o bună carieră în sistemul militar;

• dorinţa de a dobândi competenţe profesionale inedite;

• dorinţa de perfecţiune fizică (achiziţie de competenţe în artele marţiale).

III. Grupul de dezvoltare cognitivă a orientărilor valorice ale cursanţilor ce promovează formarea unor stări ca:

• dorinţa de dezvoltare creativă şi posibilitatea de a face o paralelă cu viaţa civilă (psihologie, pedagogie, etc).

• dorinţa de a se testa, în condiţii de viaţă dificile şi specifice activităţi profesionale;

• dorinţa de a vedea viaţa în diferite regiuni ale lumii;

• dorinta şi capacitatea de a dobândi cunoştinţe de bază privind o gamă largă de discipline, de la exacte (matematică, fizică), la cele umaniste (sociologie, psihologie, filosofie);

• dorinţa de a comunica cu persoane interesante, cu vastă experienţă în serviciu antrenate în diferite situaţii dificile.

IV. Orientări valorice şi atitudini de grup specific mercantil tipului şi poziţiei socio-active în societate:

• dorinţa de a dobândi în timpul serviciului în forţele armate abilităţi şi cunoştinţe necesare pentru viaţa de zi cu zi;

• obţinerea de beneficii şi avantaje specifice pentru viaţa în timpul serviciului militar;

• lupta pentru autonomia financiară şi independenţa personală;

• obţinerea educaţiei gratuite orientate spre prestigiul diplomei de licenţă;

• dorinta de a face o carieră militară, pentru a atinge un anumit statut în societate.

V. Orientări valorice şi atitudini de grup spre obţinerea unui trai decent:

• indiferent de criza economică se respectă garanţia remuneraii;

• dorinţa de a oferi un drept financiar familiei sale, inclusiv asigurarea cu spaţiu locativ;

• dorinţa de a trăi demn, având un statut demn în societate.

Din perspectiva sondajelor de opinie, universul valoric al tinerilor militari este influențat de următoarele aspecte semnificative:

a). absența unori valori dominante la nivelul societătii globale, ceea ce se reflectă și în absența polarizării tinerilor în jurul unei scări de valori proprii, care ar avea rolul de a determina un spirit al generației, capabil să definească și să reunească tinerii printr-un ideal comun sau valori și norme comune;

b). scăderea comunicării sociale la nivelul familiei, dintre părinți și tineri, primii dispunând de tot mai puțin timp liber pentru educația copiilor și preferând să critice alegerile valorice ale acestora, în loc să-i responsabilizeze asupra importanței unor opinii înaintea altora sau să le cultive simțul responsabilității și datoriei sociale;

c). menținerea și coexistența unor valori și norme promovate de unele instituții de socializare și control social;

d). creșterea importanței în viața tinerilor a valorilor și normelor grupului sau subculturii cărora aceștia aparțin, ca și a celor de „diferend" între generații;

e). *absența socializării tinerilor* în spiritul unor valori precum „autoafirmarea";

f*). persistența și chiar „insistența" cu care sunt „mediatizate" succesul sau „reușita*" prin orice mijloace (chiar ilicite) ca valori importante ale tranziției, ceea ce face ca tinerii, angoasați de inacceptarea lor în lumea adulților, să încerce să fie cei mai buni în toate, nereușita sau insuccesul reprezentând potențiale surse pentru sentimente de frustrare și marginalizare socială;

În concluzie, referindu-ne la semnificația majoră a educației în AMFA rămâne a fi cea de instruire și modelare complexă a viitorului ofițer – specialist competitiv bine instruit, capabil să facă față situațiilor dificile cu care se vor confrunta atât în plan profesional, cât și cel social.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Arădăvoice Gh., *Comandantul și arta de a conduce*. București, Editura Sylvi, București, 2000.

2. Claudiu N., *Valorile militare – resurse ale procesului de integrare în NATO*, în *Sosiologie Românească*, București, 2001, p. 124-133.

3. Dumitru E., *Valori ale educației militare azi*, în: *Spațiul sud-est european în contextul globalizării*. Sesiunea de comunicări științifice cu participare internațională. Strategii XXI, 12-13 aprilie 2007, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", 2007, p. 164-177.

4. *Perspectiva axiologică asupra educației în schimbare*,V. Pâslaru, T. Callo, N. Silistraru,etc. Coord.: M. Hadîrca.Chișinău, Acad. de Științe a Moldovei, Inst. de Științe ale Educației, Print-Caro,20011

5. Petre A., *Filosofia valorii*, Iași, Editura Polirom, 1997.

6. Silistraru N., *Valori ale educației moderne*. Chișinău, Institutul de Științe ale Educației, 2006

IMPACTUL EDUCAȚIEI ASUPRA INTELECTULUI SOCIAL ÎN CONTEXTUL DEZVOLTĂRII PERSONALITĂȚII

***Viorica LEANCĂ*[1]**

Man is able to perceive the surrounding world and himself, being satisfied with everyday knowledge, based on common sense, without trying to learn the essence of things. This is sufficient to overcome the problems and put trust in the sustainable development. Educational process is an imperative in shaping the personality. It requires a constant augmentation of the social intellect, thus establishing a fair society in humanist terms.

Mileniul al III-lea ne invită la o grabnică maturizare intelectuală. Transformarea radicală a bazei conceptuale a științelor socioumanistice a dus la elaborarea unei noi paradigme a progresului social, promovată de dezvoltarea intelectului colectiv [1]. Recunoașterea importanței intelectului social în dezvoltarea actuală se deosebește de ideile tradiționale ale intelectualismului referitoare doar la unele pături speciale. Omenirea a atins hotarul unde existența intelectuală, sferele cognitive ale sistemelor sociale determină, în principiu, existența materială, chiar supraviețuirea omenirii. Cu alte cuvinte, intelectul social constituie capacitatea societății „de a înțelege", „de a percepe", adică de a folosi constructiv cunoștințele pe care le posedă, pentru a anihila entropia remanentă și suplimentar din ea.

Evident, intelectul social, mai cu seamă, variația sa intensă are un rol deosebit în soluționarea problemelor actuale și schimbarea calitativă a societății. Pornind de la faptul că el reprezintă facultatea sociumului de a însuși, crea și utiliza rațional cunoștințele, trebuie luat în considerație că funcționarea sa adecvată depinde mult și de prezența bunului simț. Cauza globală a intelectualizării o găsim în necesitatea sporirii nivelului de înțelepciune a omenirii în întregime.

Concepția primordială a existenței omului, ce se dezvoltă în filosofia contemporană și în psihologie, ne permite să analizăm, din punct de vedere științific, toate manifestările sale: atât pozitive, cât și negative (criminalitatea, războaiele ș.a.). Actualele probleme globale sunt consecințele activității umane prin care se depășesc hotarele rațiunii și moralității. Numai omul poate să rezolve aceste probleme, acționând rațional, creând realitatea socială care-i va asigura supraviețuirea și-l va conduce la o dezvoltare durabilă [2].

Informatizarea a apărut ca rezultat al sporirii informației științifice, a intelectului, în genere, în asigurarea progresului social. Ea reprezintă un proces de activitate sistemică orientată spre însușirea resurselor informaționale în scopul intelectualizării societății. Toate acestea duc la constituirea sociumului informațional, care este legat de formarea structurilor și mecanismelor intelectului social, a cărui esență este determinată de conexiunile informaționale.

Progresul intelectualizării societății și recunoașterea importanței intelectului social în dezvoltarea durabilă ne orientează spre concepții novatoare ale dezvoltării.

---

[1] *Viorica LEANCĂ, doctor în filosofie, conf. univ., Catedra de științe umanistice și limbi străine, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*

Acest progres a determinat schimbări rapide în toate domeniile de activitate, schimbări la care omul a trebuit să se adapteze prin educație. Munca intelectuală se perfecționează pemanent, reieșind din nivelul intelectual al individului în particular și al societății în general.

Primele încercări de a pătrunde în tainele gândirii, în vederea explicării capacităților de comportament direcțional și complex ale omului au fost întreprinse de gânditorii Greciei antice: intelectul era conceput ca nous (nóvs – minte). Filosoful Anaxagora (500–428 î.Hr.) a fost, probabil, printre primii oameni de știință care au introdus în uz noțiunea de "minte". Eminentul filosof Platon (428–384 î.Hr.), cugetând asupra legăturii dintre sentimente și minte, susținea că de capacitatea de sesizare sunt legate calitățile senzoriale ale lucrurilor, iar de capacitatea de a gândi – depind ideile, aflate în afara acestei capacități, purtând denumirea de „eidose". Discipolul său, marele gânditor antic Aristotel (384–322 î.Hr.), fiind mai mult materialist (contrar învățătorului său Platon), conform opiniei că omul are suflet (căruia îi revin patru funcții: nutritivă - caracteristică plantelor, senzorială, motrică - caracteristică animalelor și rațională - caracteristică omului), considera că posibilitatea de contact dintre organele senzoriale și lumea înconjurătoare e asigurată prin intermediul reprezentării (așa-numitei fantezii).

Un adept al teoriei lui Aristotel despre cele patru funcții ale sufletului a fost medicul din Roma antică, Galenus, care a adăugat cea de-a cincea funcție: capacitate, inteligență.

Contrar ideilor expuse mai sus, precum și ale unor filosofi moderni (Descartes, Lokcke), potrivit cărora capacitățile intelectuale sunt înnăscute, în sec. al XVIII-lea, Helvetius (1715–1771) considera că ele se dobândesc ca urmare a influenței condițiilor externe asupra personalității. „Observând câtă putere are asupra noastră natura și educația, mi-am dat seama că educația face din noi ceea ce suntem" [3]. Astfel, în epoca modernă se proliferează importanța factorului social în formărea personalității.

Individul este modelat de idealurile societății, iar acțiunea pe care societatea o exercită asupra membrilor săi este educația. Ea există numai în societate și se desfășoară doar după structura și necesitățile acesteia. Fiecare persoană trebuie să găsească o cale cât mai bună și mai potrivită puterilor și aptitudinilor sale. Activitatea educațională este dinamică și flexibilă în același timp, iar educația stimulează idealul ființei umane exprimat prin „a fi și a deveni". Émile Durkheim considera că „fiecare societate își face un anumit ideal despre om, despre ceea ce trebuie să fie el, atât din punct de vedere intelectual, cât și fizic și moral; acest ideal este, într-o oarecare măsură, același pentru toți cetățenii, dar de la un punct oarecare el se diferențiază după mediile particulare pe care orice societate le cuprinde în sânul ei."[4]. Educația diferă în timp nu numai după societate, ci chiar în cadrul aceleiași societăți, după grupurile sociale mai mici, după natura și rolul lor.

Ființa umană are trăsături complexe și ierarhizate. Pentru a înțelege omul și a-l putea educa, este necesar a lua în considerație nu numai date din biologie și psihologie, dar și de ordin sociologic și cultural. Psihologii și pedagogii, oamenii de știință în general, au încercat încă din cele mai vechi timpuri să pună bazele unei științe a creării deprinderilor, a metodelor științifice, o știință a însușirii cât mai temeinice a cunoașterii. Căci, așa cum spunea Aristotel, „trei lucruri sunt necesare pentru educație: talentul, exercițiul, o metodă de studiu." [5]. Știința de a învăța cu toate aspectele pe care le presupune, dar în special tehnica informării cu procesele de căutare și regăsire, ca și informatizarea și intelec-

tualizarea ocupă în prezent o poziție esențială în cadrul educației. În procesul de evoluție a unei personalități apte de a se perfecționa pe toată durata existenței, însușirea metodelor și tehnicilor de muncă intelectuală este esențială. Karl Steinbuch a analizat profilul studentului și trăsăturile de bază ale personalității acestuia. Pentru a fi pregătit să învețe toată viața și să desfășoare activități creatoare sunt necesare câteva elemente, dintre care menționăm: pregătirea necesară și capacitatea de a învăța în mod constant; capacitatea de a gândi logic, analitic, critic și structurat; capacitatea de a gândi operațional;c apacitatea de a-și propune scopuri și de a opta; capacitatea de a coopera; capacitatea de a persevera; capacitatea de concentrare și de precizie etc. [6].

În perioada studiilor universitare se poate vorbi atât despre desăvârșirea personalității, cât și despre dezvoltarea potențialului creator al studenților. Pentru a gândi sistematic și eficient, pentru a folosi noul, pentru a fi creativ este necesar un efort susținut și constant. Acest efort trebuie să continue și să fie amplificat pe parcursul întregii vieți.

De asemenea, Marin Stoica menționează că dezvoltarea și inovarea socială, prin formarea omului ca personalitate, creator de valori materiale și spirituale, se obține prin educație [7]. Rolul hotărâtor în formarea, cultivarea și valorificarea disponibilităților creatoare ale individului revine, așadar, educației. Instituțiile de învățământ trebuie să aibă în centrul preocupărilor formarea și dezvoltarea armonioasă a personalității creative, capabilă să se adapteze la condițiile în schimbare ale vieții.

Învățământul superior se caracterizează prin autonomia studiului, prin cooperare, cercetare. Cultivarea proceselor autoeducaționale la studenți este prioritară, dar trebuie remarcat că preocupările autoeducaționale la studenți diferă în funcție de specificul domeniului în care se va specializa.

Spre exemplu, mediul militar este un mediu aparte, care generează structuri psihosociale și educaționale specifice. Pregătirea militară – în sens larg, ca activitate complexă – vizează modelarea personalității militarului, instruirea și educarea lui pentru a desfășura activități pe timp de pace, dar și pe timp de război.

Procesul instructiv-educativ, în cazul studentului militar, este mult mai complex și urmărește cu precădere formarea a patru competențe [8] și anume competența de conducător de oameni și de structuri militare, competența de luptător, competența de educator și cea de cetățean. Cele patru competențe sunt dezvoltate diferit în funcție de specificul activității desfășurate. Dezvoltarea valorilor cum sunt competența, asumarea responsabilității, inițiativa, simțul datoriei etc. sunt câteva elemente care contribuie la formarea unor adevărați profesioniști.

O calitate de bază în educarea studentului militar o reprezintă spiritul de corp, adică împărtășirea cu colegii a valorilor comune (mândrie, loialitate, încredere în sine, onestitate, demnitate, onoare, disciplină, dăruire de sine, solidaritate etc.), proprii grupului militar de apartenență. Corpul profesional al militarilor reprezintă o unitate socială autonomă, un grup uman cu trăsături distinctive. Tinerii care îmbrățișează cariera militară trebuie să fie caracterizați de voință, determinare, competitivitate, angajare efectivă și afectivă, curiozitate intelectuală și dorință de lucru în echipă. Drumul spre a deveni ofițer e complicat, dar el e în corelație cu cel de formare a personalității.

Ofițerii reprezintă corpul de elită al armatei. Pornind de la selecție și continuând cu formarea în instituții militare de învățământ, experiența acumulată în diferite funcții, toate elementele de planificare a carierei ofițerilor contribuie la formarea

lor ca lideri militari. Durata etapelor de evoluție în carieră și dezvoltare profesională, precum și a stagiului efectiv în gradele de ofițer variază de la un individ la altul, în funcție de performanțele și potențialul de care dă dovadă, experiența dobândită și pregătirea acumulată pe timpul serviciului militar. Ofițerilor le este dedicată conducerea structurilor militare până la cel mai înalt nivel.

„Educația militară are conținuturi specifice pentru fiecare din laturile ei. Toate urmăresc aderarea subiecților la setul de valori ce definesc motivarea, pregătirea profesională în domeniul militar, respectarea legilor păcii și războiului și a dreptului umanitar, precum și promovarea tradițiilor militare ale poporului și respectul față de acestea"[9]. Reieșind din relatările anterioare, concluzionăm că educația ca activitate fundamentală în desăvârșirea umană vede în personalitate forța exponențială a societății, caracteristică epocii. Procesul educativ militar continuă opera formării umane printr-o acțiune sistematic organizată pentru a îmbogăți personalitatea cu noi virtuți și calități. Educața militară pregătește militarul pentru înfruntarea primejdiilor chiar cu sacrificiul suprem.

În concluzie am menționa că avem nevoie de o modelare, desăvârșind interiorul uman, într-o viziune educațională clarvăzătoare. Credem în randamentul educării interiorului uman prin deprinderi, antrenamente și putere de adaptare. Perfecționarea ar fi tocmai orientarea potențialului într-un mod sistematizat, realizare practică pe direcția scopului comun. Atunci se poate susține că modalitatea dinamică de intensificare intelectuală este ajutată de forța educațională. Procesul tinde de la contingență spre universalizare, de la subiectivare la obiectivare, de la conștiința individuală la cea colectivă – proces ce se poate edifica atât într-o societate echitabilă cât și într-o armată bazată pe principii democratice și aparținând întregului popor.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Țîrdea T., Leancă V., *Intelectul social din perspectiva supraviețuirii omenirii*. Chișinău, Centrul Editorial-Poligrafic Medicina, 2008, p.75-88.

2. Урсул А.Д., Романович А.Л., *Безопасность и устойчивое развитие*. Москва, Луч, 2001, с. 127 .

3. Helvețius C., *Despre spirit*, București, Ed. științifică, 1959, p. 365.

4. Durkheim Émile., *Educație și sociologie*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1980, p. 38.

5. Aristotel. Apud: Țapoc, Vasile. *Disertația Științifică. Inițiere în cercetarea științifică și filosofia succesului*. Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, 2000, p. 6.

6. *Metode și tehnici de muncă intelectuală.* București, Editura Didactică și Pedagogică, 1979, p. 52-53.

7. Stoica Marin. *Psihopedagogia personalității*. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1996, p. 58.

8. Macovei Crenguța M., *Relația valori-identitatea de sine în formarea ofițerului modern.* Sinteza tezei de doctorat. București, 2009. *http://www.unibuc.ro/ (accesat: 28.01. 2013).*

9. Ciulic V., *Strategia privind educația militară.* Sinteza tezei de doctorat. București, 2010. *http://www.unap.ro/ro/teze/Vasile%20CIULIC.pdf/* (accesat: 22.01.2013).

ASPECTE PRIVIND DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR LINGVISTICE ÎN CONTEXTUL PEDAGOGIEI MILITARE

***Ana MARIN*[1]**

Les processus d'intégration de la coopération internationale, la mondialisation, l'interdépendance croissante de tous les aspects du pays et des nations conduit à la nécessité d'une coopération dans différents domaines de l'activité humaine. Ne fait pas exception et les affaires militaires. A cet égard, la question se pose de la préparation des spécialistes des Forces Armées nationales de la formation du profil de compétences en langues étrangères.

La pratique pédagogique, dans l'application de cette approche de l'enseignement à l'Académie des Forces Armées suggère qu'il doit contribuer à la formation et le développement de telles mesures nécessaires pour les communications professionnelles des qualités des futurs officiers, que l'initiative et l'indépendance, l'aptitude à travailler avec d'autres sources d'information, d'évaluer et d'appliquer leurs connaissances en conformité la situation professionnelle. Parallèlement à ces capacités, un rôle spécifique joue la qualité de l'étude des langues étrangères. L'étude d'une langue doit être axé aussi sur la formation de leurs compétences dans le domaine de la communication, que sur le développement des capacités d'écriture (créatrices).

Dreptul la educație reprezintă o componentă esențială în contextul funcționării unui sistem democratic. Având în vedere faptul că educația deține statutul unui serviciu public, formarea profesională devine un deziderat de bază al lumii contemporane și se face accesibilă prin multitudinea de specializări oferite de instuțiile universitare, unde studentul va dobândi un „bagaj" de competențe care îi va permite „integrarea" ulterioară în societate. În majoritatea țărilor industrializate, tendința predominantă o constituie cea de formare a tuturor specialiștilor din diverse domenii în cadrul instituțiilor universitare naționale [2, pag. 19].

Formarea unei personalități este asigurată de universitate și include, în general, două aspecte: unul care vizează partea educativ-disciplinară, celălalt – de formare profesională propriu-zisă. Astfel, în prezent, rolul universității este de a crea un sistem coerent, flexibil și axat pe obiective științifice specializate, care să genereze cunoștințe și să permită integrarea funcțională în structurile sociale. Misiunea acesteia este să dezvolte capacități creatoare, să desfășoare activități specifice de cercetare științifică, de valorificare inovatoare a acestei cunoașteri, precum și transferul competențelor dobândite către societate în domenii de specializare concrete [2, pag. 23].

Orientarea modernă a procesului instructiv-educativ din perspectiva actualizării fenomenelor pedagogice care asigură formarea personalității în cadrul unei instituții universitare este comunicarea într-o limbă străină. Studierea unei limbi străine nu doar cu scop de comunicare

[1]*Ana MARIN, plutonier magistru în filologie franceză, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*

cotidiană, ci ca o premisă importantă a formării profesionale de bază este nu numai un deziderat al lumii contemporane, dar a devenit și exigență, și normă a învățământului vocațional superior.

Procesul de integrare a cooperării internaționale, interdependența țărilor și națiunilor sub toate aspectele duce la necesitatea colaborării în diferite domenii ale activității umane. Mondializarea, lărgirea contactelor dintre Republica Moldova și statele europene condiționează o colaborare a specialiștilor în predarea limbilor și stabilește relații comune cu colegii din străinătate. În acest sens, nu face excepție nici domeniul militar național.

Acțiunile și strategiile specifice armatei rezidă în instruirea continuă și formarea unui statut socio-profesional al militarilor în domeniul structurilor de apărare, în măsură să înțeleagă fenomenele politico-militare interne și internaționale, funcționarea mecanismului statului de drept, accentul în acest sens deplasându-se de pe cunoaștere și analiză, pe receptare și acțiune în misiunile Armatei Naționale. Această premisă poate fi atinsă grație schimbului de experiență dintre Armata Națională și armatele statelor europene. Astfel, competențele lingvistice devin un factor important în schimbul de experiență, stagii efectuate la nivel național și internațional. Totodată, studierea unei limbi străine este importantă în cadrul participării la misiunile internaționale, pe timp de pace și război, aspect important pentru dezvoltarea sistemului militar național, care este explorat atât sub aspect tactic, cât și științific.

În conformitate cu misiunile militare, obiectivele educației lingvistice sunt axate nu doar pe evidențierea unui sistem de termeni specifici ariei de specializare, dar și pe dezvoltarea competențelor de comunicare – achiziționarea și asimilarea unui lexic uzual general și aplicarea acestuia în activitatea profesională la un nivel avansat și independent, deoarece, în misiunile pacificatoare, militarii moderni urmează să comunice cu populația din zona de conflict, în vederea acordării ajutorului necesar (asistență medicală, ajutor umanitar internațional, să acționeze întru menținerea ordinii publice și păcii internaționale).

Interesul militarilor pentru studierea unei limbi străine este triplu:

- perfecționarea exprimării orale și scrise în limba străină;
- oportunitatea de specializare ulterioară a ofițerilor și subofițerilor în domeniul militar în țările în care își realizează misiunile pacificatoare;
- furnizarea autorităților NATO a unei aprecieri obiective privind nivelul de cunoștințe în limba franceză (în baza STANAG 6001) de către militarii originari din țările nonfrancofone.

Cadrul Comun de Referință al Limbilor scoate în evidență tendințele comunicării pragmatice, orientate spre „acțiunea care se bazează pe competențe afective, cognitive și comportamentale pe care persoana ce studiază o limbă străină le are deja formate” [1, pag. 46].

Formarea și dezvoltarea competențelor lingvistice presupune procesul de interacțiune între membrii unei comunități. În baza schimbului de informații, gânduri, idei, emoții, competențele lingvistice includ deopotrivă capacitățile de analiză, argumentare, interpretare, producerea mesajelor.

În literatura de specialitate, competența este definită ca „posibilitatea fiecărui emițător al unei limbi străine de a produce, de a recunoaște și de interpreta o infinitate de fraze inedite conform regulilor gramatica-

le ale acestei limbi" [6, pag. 109].

N. Chomsky a propus termenul de *competență lingvistică* pentru a face referință la „cunoștințele intuitive ale regulilor gramaticale, ce stau la baza vorbirii pe care un emițător nativ le are deja formate și care îl fac capabil de a produce și de a recunoaște mesaje corecte". Aceste cunoștințe vizează unitățile, structurile și mecanismul de funcționare a codului limbii: fonologie, morfologie și sintaxă [3, p.. 12-20].

J. P. Cuq consideră că anume competența de comunicare se situează în centrul educației lingvistice. Este o competență cognitivă de tip procedural, care se realizează prin două canale diferite: *înțelegere* și *exprimare*.

Cercetătorul distinge 4 grupuri mari de competență:

- la nivel de înțelegere orală;
- la nivel de înțelegere scrisă;
- la nivel de exprimare orală;
- la nivel de exprimare scrisă.

Conform Cadrului Comun de Referință al Limbilor, competențele lingvistice pot fi clasificate în următoarele categorii:

Competențele de înțelegere – înțelegerea presupune cunoașterea sistemului fonologic sau grafic, textual, valoarea funcțională și semantică a structurilor lingvistice, respectarea regulilor socioculturale ale comunității care vorbește această limbă, inclusiv factori extralingvistici, cum ar fi: gesturile, mimica utilizate de un emițător nativ.

Competențe lingvistice comunicative – competența lingvistică comunicativă însumează:

- competențe lingvistice;
- competențe sociolingvistice;
- competențe pragmatice [1, pag. 86-99].

Comunicarea în una din limbile străine pentru viitorii ofițeri este înțeleasă ca un act de discurs (direct sau indirect prin intermediul mijloacelor tehnice), interacțiunea dintre doi receptori ai actului de discurs din sfera militară profesională, în funcție de următoarele caracteristici: procesul de interacțiune și interculturalitate ale diverselor națiuni; necesitatea deținerii aceluiași sistem de coduri lingvistice și profesionale specifice ariei de specializare.

Dacă obiectivul principal al învățării unei limbi străine este formulat în termenii competenței lingvistice, accentul în acest sens se va deplasa pe metodologia didactică care implică predarea-învățarea formelor lingvistice. La nivel aplicativ, aceste tipuri de competență în materie de învățare a unei limbi străine decurg sub forma unor activități și strategii didactice concrete: (*vezi tabelul pe pag. 102*).

Exercițiile militare aplicative întrunite, conferințele științifice, participările la operațiile internaționale de menținere a păcii, parteneriatul țărilor membre NATO în vederea formării profesionale a militarilor au devenit un fenomen actual și de importanță majoră în activitatea militară actuală. O varietate de forme ale acestei cooperări impune necesitatea dezvoltării și punerii în aplicare a fenomenelor de comunicare într-o limbă străină. Pentru ofițerul modern nu este suficientă pregătirea militară profesională; modelul de formare și achiziționare a limbajului specializat în raportul de comunicare profesională permite să transfere modelul de cunoștințe specifice specializării prin intermediul limbilor străine. Printr-o astfel de abordare se susține caracterul transversal al competențelor de comunicare, combinând fenomenele lingvistice cu elementele specifice ariei de specializare, ceea ce duce la sporirea gradului de inserție a activităților militare în plan internațional.

Tipuri de competenţă	Activităţi propuse
înţelegerea orală (comprehensiune)	- a anunţa genul textului (interviu, povestire, buletin de informaţii, anunţ, scrisoare); - a propune un sistem de termeni şi expresii-cheie extraşi din text pentru a-şi imagina conţinutul textului; - a propune spre ascultare rezumatul textului; - a recunoaşte genul textului; agenda cu notiţe; - -a deduce mesajul, ideea, tema textului propus spre audiere, a recunoaşte simbolurile şi cuvintele-cheie ale textului; - accentul poate fi pus pe conţinutul explicit al textului: a asocia o imagine descrierii sale, gesturilor, mimicii; - a propune un alt titlu, un alt sfârşit pentru textul dat; - a-şi imagina şi a înscena sfârşitul unui dialog sau al unei mici povestioare;
înţelegerea scrisă (lectura)	- a deduce sensul după unele analogii, context, structura cuvintelor, cunoştinţe prealabile dintr-un anumit domeniu; - sunt propuse cuvintele-cheie pentru a deduce subiectul textului; - lucrul cu vocabularul textului (jocuri de cuvinte, sinonimie, antonimie, polisemie, sensuri figurate etc); - întrebări cu răspunsuri multiple: adevărat/fals; Cine? Ce? Când? Unde? Cum? - a recunoaşte genul şi specia literară în care se încadrează textul, a defini subiectul, ideea, tema; - a identifica ideea principală a fiecărui paragraf, frazele-cheie; - a identifica conectorii logici şi cei gramaticali, a sublinia mărcile de coeziune ale textului; - puzzle (a aranja în ordinea cuvenită fraze, cuvinte, idei, paragrafe); - a compara două texte cu acelaşi subiect, dar care aparţin diferitor genuri, specii literare; - a propune un alt titlu textului; a dezvolta un titlu simplu; - a completa un chestionar referitor la subiectul textului; - a-şi exprima propriile idei, gânduri, sentimente, păreri în raport cu titlul, subiectul textului, acţiunile personajelor, finalul textului propus de către autor; - a discuta şi a argumenta diverse interpretări ale mesajului; - a crea texte noi în baza aceleiaşi idei, aceluiaşi mesaj; - a propune sinonime, antonime, omonime, paronime pentru noţiunile şi expresiile cheie din text.
exprimare orală	- a înlocui un cuvânt printr-un termen general, pronume, termen generic, sinonime; - a practica descrierile de interior, fizice, morale, caracteristica personajelor; - a utiliza limbajul nonverbal (gesturi, mimică); - a practica traducerile literare; - a practica dialogul, jocurile de rol, simularea, studiul de caz; - a-şi exprima opinia în raport cu o situaţie concretă; - a interpreta, a produce mesaje noi.

exprimare scrisă	- a defini tematica textului şi a aplica practicile de povestire, rezumare a textului, a face analiza literară a textului, încercări de analiză lingvistică a unei secvenţe din text; încercări de decodare semantică a textului propus: Cine face acţiune? Când are loc acţiunea? Cu ce scop? Unde are loc acţiunea? etc.; - se utilizează conectorii logici, gramaticali, semantici pentru ca expunerile create să nu devină o simplă juxtapunere de idei; - în baza unui chestionar, se propune ca însărcinare scrierea unei autobiogarfii, povestioare cu subiect asemănător, povestioare cu un alt final, jocuri de cuvinte, puzzle etc. - a reciti textul pentru a defini cele trei componente de bază ale textului: introducere, cuprins, încheiere.

Utilizând etapele subsecvente ale aplicării tipurilor de competenţe lingvistice enunţate mai sus, putem corespunde exigenţelor de funcţionare a armatelor moderne. Totodată, aspectul aplicativ ce ţine de competenţele enunţate anterior poate fi obţinut prin valorificarea materialului lingvistic propus în literatura de specialitate, regulamente interne şi nu doar, ce conţin terminologia necesară pentru un domeniu lingvistic specializat militar.

BIBLIOGRAFIE:

1. *Cadre Européen Commun de Référence pour les Langues*. Strasbourg, 2000.
2. Cambier Anne, *Le rôle de l'Université dans la formation des enseignants*, UNESCO,1995.
3. Chomsky N. *Aspects de la théorie syntaxique*, Paris, Seuil, 1971.
4. Courtillon J. *Élaborer un cours de FLE*, Paris, Hachette, 2003.
5. Cuq Jean Pierre, *Dictionnaire de didactique du français langue étrangère et seconde*, Paris, Clé International, 2003.
6. *Dictionnaire didactique de la langue française*, Paris, 1996.
7. Witte A. *Le cours de langues intéractif: outils et méthodes*, Paris, Ellipses, 2002.

ISTORIE ȘI ARTĂ MILITARĂ

POLITICA ŞI STRATEGIA. REPERE ISTORICE

Iurie GÎRNEŢ[1],
Veaceslav GÎRNEŢ[2]

Today, in our society very often are used such terms as policy and strategy. This article is an attempt to describe the role and place of policy and strategy in state leadership.

Termenii de politică și de strategie deseori astăzi îi întâlnim în ziare, la televiziune, prin cărți și pe internet. Multe persoane îi folosesc destul de des în vocabularul lor, în timpul conversațiilor, încercând să explice diferite fenomene, acțiuni, sau chiar să-și demonstreze nivelul intelectual. Mulți dintre noi chiar î-și permit să se numească politicieni sau strategi, neînțelegând ce este aceasta, însă acoperindu-se cu aceste noțiuni încearcă să se prezinte ca oameni de mare valoare.

În societatea noastră aceste fenomene persistă la o scară foarte mare, unde mulți încearcă a utiliza aceste două noțiuni (politică și strategie) în scopuri manipulative. Astăzi noțiunile de politică și strategie se folosesc peste tot în economie, cultură, învățământ, făcându-se devieri grave de la sensul lor inițial.

În continuare aș propune să ne clarificăm care este semnificația acestor două noțiuni, care după părerea noastră, joacă un rol destul de important în destinul fiecărei națiuni.

Politica este știința și practica de guvernare a unui stat; sferă de activitate socială istorică ce cuprinde relațiile, orientările și manifestările care apar între partide, între categorii și grupuri sociale, între popoare în legătură cu promovarea intereselor lor, în lupta pentru putere; orientare, activitate, acțiune a unui partid, a unor grupuri sociale, a puterii de stat în domeniul conducerii politicilor interne și externe; ideologie care reflectă această orientare, activitate, acțiune[3].

Din altă sursă găsim că politică este o totalitate de scopuri și obiective urmărite de clasele și grupurile sociale în lupta pentru interesele lor, precum și metodele și mijloacele cu ajutorul cărora se ating aceste scopuri și obiective[4].

Din definițiile de mai sus se vede clar că într-un stat dimensiunea politică are misiunea de a defini și stabili scopurile și obiectivele statului în vederea promovării și îndeplinirii intereselor naționale ale națiunii. Dimensiunea politică trebuie să răspundă la întrebarea *Ce trebuie de făcut,* pentru prosperitatea statului, a națiunii. Răspunzând la întrebarea dată, componenta politică va stabili scopurile și obiectivele unei națiuni, iar în depen-

---

[1] *Iurie GÎRNEŢ, colonel, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*
[2] *Veaceslav GÎRNEŢ, lector superior, Universitatea de Stat din Cahul.*
[3] Sursa: DEX '98 (1998)
[4] NODEX (2002).

dență de stabilirea lor corectă, va depinde și dezvoltarea națiunii. Scopurile și obiectivele se stabilesc reieșind din interesele naționale ale statului. În istorie sunt multe exemple de state care au reușit numai prin faptul că și-au stabilit corect scopurile și obiectivele politice, urmând ca în urma adoptării strategiilor corespunzătoare să obțină rezultate destul de mari, devenind mari imperii ale timpului. Aceste state au condus firul istoriei pe parcusul unor perioade destul de îndelungate. Ca exemplu : Imperiul lui Alexandru Macedon, Imperiul Roman în perioada antică; Imperiul Franc, Imperiul Bizantin, Imperiul Mongol și altele în perioada Evului Mediu; Imperiul Britanic, Germania, Rusia, SUA în perioadele modernă și contemporană. Aceste state au dispus în perioadele date de o elită politică extraordinară, care a fost capabilă să le conducă și să le ridice pe cele mai înalte trepte ale timpului. Roma la începuturile sale era un stat neînsemnat din peninsula Italiană. Stabilindu-și ca scop controlul peninsulei, Roma a reușit să-l atingă după înfrângerea rivalilor săi din peninsulă în anul 268 î.Hr.. După atingerea scopului dat romanii și-au stabilit un alt scop, de cucerire și de control al spațiului mediteranean, pe care au reușit să-l atingă, în urma a trei războaie punice, peste 118 ani, adică în anul 146 î.Hr., devenind astfel cel mai puternic stat al timpului, un statut pe care la menținut până în anul 476 pentru Imperiul de Apus și 1453 pentru Imperiul Roman de Răsărit. Este un exemplu credibil care ne demonstrează faptul că numai stabilind corect scopurile și obiectivele se poate ajunge la rezultate mari pentru o națiune.

Obiectivele politice sunt niște repere importante care vor duce spre executarea scopurilor politice. Referindu-ne la exemplul Romei, putem spune că obiective politice pot fi – în cazul realizării primului scop: controlul zonei Latium; lichidarea amenințărilor triburilor galice din nordul Italiei. O problemă importantă la această etapă este și faptul de stabilire a priorității obiectivelor în așa fel ca cele mai importate să fie îndeplinite în primul rând. Stabilirea corectă a priorităților este o artă și de aceea în dependență de cum vor fi stabilite va depunde și viitorul țării la o anumită etapă.

Sunt multe exemple în istorie când datorită faptului că nu s-au stabilit corect scopurile și obiectivele politice, nu s-au determinat corect prioritățile, multe națiuni au decăzut sau chiar au dispărut. Ca exemplu poate servi același Imperiu Roman în perioada de decădere, Imperiul Austro-Ungar, Uniunea Sovietică și altele.

Spre deosebire de politică, care dă răspuns la întrebarea *ce trebuie făcut*, strategia dă răspuns la întrebarea *cum trebuie făcut* sau cum trebuie să realizăm obiectivele și scopurile stabilite de către politică. În literatura de specialitate vom găsi că strategia este știinta si arta de angajare a forțelor politice, economice, psihologice și militare ale unei națiuni sau ale unui grup de națiuni de a acorda sprijin maxim pentru politicile adoptate în tip de pace sau de război[5].

O altă definiție spune că strategia este o idee prudentă sau un set de idei pentru utilizarea instrumentelor puterii naționale într-un mod sincronizat și integrat pentru a atinge obiectivele naționale, și / sau obiectivele multinaționale[6].

Deci, se vede că strategia este arta de utilizare a instrumentelor puterii naționale pentru a asigura atingerea obiectivelor stabilite de către politică. Strategia este ca un instrument al politicii pentru realizarea obiectivelor propuse.

Strategia a căpătat astăzi un spectru mult mai larg, fiind utilizată în diferite domenii ale societăţii, însă, totuşi, domeniul de bază al strategiei este planificarea şi conducerea războiului. În cartea strategistului francez Herve Coutau-Begarie „Tratat de strategie militară", strategia este definită ca ştiinţă, ca metodă şi artă. Dacă strategia ca ştiinţă este comună tuturor ţărilor, pentru că constă dintr-un sistem de cunoştinţe, atunci strategia ca metodă şi ca artă sunt specifice fiecărei ţări în parte.

Strategia este influienţată de potenţialul militar, economic, diplomatic şi nu în ultimul rând de potenţialul informaţional al ţării. Strategia este un instrument al politicii naţionale, care, punând la dispoziţia ei instrumentele puterii (diplomaţie, militar, informaţional, economic, financiar), va crea o concepţie strategică sau o strategie naţională pentru dezvoltarea ţării. Un stat fără strategie este un stat mort. Un stat cu o strategie mai puţin reuşită este un stat slab. Un stat fără strategie este un stat dezorientat. Strategia este influienţată puternic de poziţia geografică şi de caracteristicile spaţiului geografic a ţării. De exemplu, astăzi poziţia geografică a Republicii Moldova pune o problemă destul de dificilă strategilor ţării, la care nici până astăzi nu s-a dat un răspuns concis. Această este problema statutului de neutralitate.

După cum scrie Liddel-Hart în cartea sa „Strategia acţiunilor indirecte", strategia ca structură are două mari componente: strategia mare şi strategia militară (mică). Strategia mare se ocupă de problemele conducerii statului. Din structura strategiei anume strategia mare va fi instrumentul politicii. Anume ea va răspunde la întrebarea cum vor fi atinse obiectivele sau misiunile puse în faţa ei de către politică. Strategia mare va avea la dispoziţie toate instrumentele de putere ale statului, iar rezultatul acţiunii va depinde de arta strategului de a utiliza aceste instrumente.

Strategia militară sau strategia mică se ocupă de problemele luptei armate. Ea va fi ca un instrument al strategiei mari, iar pentru atingerea obiectivelor stabilite , va utiliza numai mijloace militare. Ca forţe şi mijloace, strategia militară va utiliza forţele armate ale statului.

Istoria ne prezintă multe exemple când statele care au dispus de strategi buni şi strategii perfecte au devenit state prospere, iar acele care au fost lipsite atât de startegii cât şi de strategi au fost state slabe, iar unele dintre ele au dispărut chiar de pe harta lumii. Au fost state care într-o anumită perioadă a istoriei lor, dispunând de strategii şi strategi buni, au dominat lumea, iar mai apoi datorită lipsei acestora au dispărut de pe harta lumii. Ca exemplu poate servi Imperiul Mongol, care la începuturile sale era un popor sărac, trăind la nivelul comunei primitive. Un popor care deseori era jefuit şi umilit de vecinii săi puternici. La acea perioadă situaţia grea a poporului mongol era datorită lipsei unei strategii, care să indice modalitatea de dezvoltate a naţiunii, cât şi lipsei de oameni capabili care să-i conducă, adică de strategi. Odată cu venirea lui Genghis Khan la putere în 1227 mongolii au facut un salt brusc, ridicându-se de la nivel de popor umilit şi batjocorit la rangul de cel mai mare imperiu din istorie. Genghis Khan, venind la putere în rang de mare han, şi-a stabilit scopuri şi obiective precise, apoi aplicând strategiile corespunzătoare le-a şi realizat. Scopul acţiunii lui Genghis Khan, ca şi al oricărui conducător din acea perioadă, a fost de a deveni stăpânul continentului (lumii), stabilind următoarele obiective: unirea triburilor mongole; nimicirea şi

cucerirea statelor vecine de care depindea poporul mongol; cucerirea Asiei; cucerirea Europei. Pentru realizarea scopului și obiectivelor stabilite, Genghis Khan a adoptat o strategie, unde, folosind chibzuit toate instrumentele puterii, reieșind din situațiile create, a reușit în 20 de ani să-și atingă toate obiectivele stabilite și să creeze cel mai mare imperiu de uscat, care a dominat aproximativ 192 de ani[5]. Strategia mare a lui Genghis Khan era bazată pe folosirea oportună a acelor instrumente de putere ale statului care puneau adversarul într-o situație destul de dificilă, deseori acceptându-i condițiile, nerecurgând la lupta armată. Însă din instrumentele puterii cel mai folosit a fost instrumentul militar, și aici, la nivel de strategie militară, s-a prezentat ca un geniu al epocii, utilizând pentru prima dată strategia războiului fulger, care a fost după aceea reanimată în perioada Războiului II Mondial. Odată cu dispariția lui Genghis Khan a inceput și căderea treptată a Imperiului Mongol, astfel că astăzi Mongolia să devină un simplu stat din Asia, fără mare importanță mondială. Soarta Imperiului Mongol este aproximativ aceeași ca și soarta altor mari imperii, care au avut perioade de inflorire, de decădere și de dispariție. Atunci când strategii acestor imperii au adoptat și utilizat strategii bune, imperiile lor au înflorit, iar atunci când strategiile au început să fie proaste au decăzut și au dispărut.

Un rol important în soarta fiecăriu stat îl joacă și liderii care îl conduc, care trebuie să fie strategi buni sau să dispună de consilieri buni. Atunci când la conducerea statului se află un strateg bun, sau persoane care cunosc strategia țara prosperă. Ca exemplu poate servi Alexandru Macedon pentru Imperiul Macedonean, Ștefan cel Mare pentru Moldova, Frederic cel Mare pentru Prusia și alții. Atunci când liderii statului duc lipsă de strategie, națiunea nu va prospera niciodată. Ca exemplu poate servi Moldova după Ștefan cel Mare, Imperiul Macedonean după domnia lui Alexandru, Imperiul Mongol după Genghis Khan și alții.

Politica și strategia sunt două dimensiuni ale vieții sociale care au o influiență majoră în formarea și dezvoltarea unui stat. Atât politica cât și strategia sunt necesare unei națiuni, fiecare având destinația sa în stat. Este rău atunci când într-un stat există politicieni slabi, incompetenți și strategi puternici. Este rău pentru faptul că politicienii incompetenți nu vor fi capabili să determine precis și clar scopurile și obiectivele necesare pentru ca strategii să le implementeze în practică. Există cazuri când politicienii nu dau ascultare strategilor care le propun căi adecvate pentru realizarea scopurilor și obiectivelor politice, reieșind din resursele existente și mergând pe căi populiste, deseori duc națiunea la dezastru. Drept exemplu poate servi cazul Germaniei în al Doilea Război Mondial, când datorită faptului că Hitler deseori stabilind scopuri și obiective populiste și implicându-se în activitatea celor ce trebuiau să le implementeze, ale strategilor, impunându-și deseori ideile sale, chiar dacă erau greșite, a adus națiunea Germană la un dezastru total.

Nu este bine nici atunci când națiunea dispune de politicieni buni, iar strategii sunt slabi. Cazul dat va duce la aceea că obiecitvele puse de politic nu vor fi realizate

[5] Merriam, *Webster Collegiate Dictionary*, ediția X.

niciodată sau vor fi realizate cu pierderi considerabile. În istorie sunt multe cazuri când planurile strategice greșite au dus nu numai la nerealizarea obiectivelor strategice, dar chiar la un dezastru național.

În fine, un stat nu poate exista nici fără politică și nici fără strategie. Fiecare își are rolul în societate; politicul să decidă și să stabilească scopuri și obiective, strategicul să stabilească calea realizării lor cu cheltuieli și pierderi cât mai puține.

BIBLIOGRAFIE:

1. Mureşan Mircea, Văduvă Gheorghe, *Războiul viitorului-viitorul războiului*, București, Editura U.N.Ap., 2004.
2. Herve Coutau-Begari, *Tratat de strategie*, București, Editura U.N.Ap., 2006.
3. Liddell Hart, *Strategia. Acțiuni indirecte*, București, Editura Militară, 1973.
4. Clausewitz, *Despre război*, București, Editura Militară, 1982.
5. Brzezinski Zbigniew, *Marea tablă de șah,* București, Editura Univers Enciclopedic, 2005.
6. *Lexicon militar,* Chișinău, Editura Saka, 1994.
7. Baylis John, James J. Wirtz, Colin S. Gray, *Strategy*, Editura OXFORD.
8. A. Reade, *Strategic studies*.
9. Văduvă Gheorghe, *Strategia integrală*, București, Editura U.N.Ap., 2003.
10. Bahnareanu Cristian, *Influenta factorului economic in realizarea securitatii***,** București, Editura U.N.Ap. 2009.

ПРОПАГАНДИСТСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ВСТУПЛЕНИЯ И ПРЕБЫВАНИЯ КРАСНОЙ АРМИИ НА ТЕРРИТОРИИ ЮГОСЛАВИИ В ГОДЫ ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ

***Олеся КУЦКАЯ*[1],**

***Сергей ДОРОЖКИН*[2]**

Basic directions of conduct the propagandistic accompaniment of soviet troops, forms of the morally-psychological influence are probed and it's practical application during the battle actions of Red Army in Yugoslavia in the period of Second world war. Attention is accented on the sources of forming the positive relations between the Yugoslavian people and Soviet Union, that created favourable terms for the temporal entry of soviet troops on the territory of Yugoslavia in autumn in 1944.

Совершенствование вопросов информационно-психологического обеспечения миротворческих операций и миссий, в которых участвуют международные подразделения, невозможно без исследования деятельности пропагандистских органов армий, принимавших участие в войнах второй половины прошлого века. Поэтому сегодня чрезвычайно актуальным является вопрос изучения, обобщения и накопления опыта пропагандистского сопровождения своих войск во время боевых действий и в первое послевоенное время. Ценным материалом в такой работе является агитационно-пропагандистская деятельность политорганов Красной Армии на территории европейских государств во время Второй мировой войны. В нашем случае остановимся на боевых действиях в Югославии.

Анализ имеющихся исследований и публикаций свидетельствует, что несмотря на значительные исследования пропагандистского обеспечения боевых действий в годы Второй мировой войны (Д. Волкогонов, Г. Почепцов, Л. Леонтьева) исследователи обходили вопрос пропагандистской работы советских политорганов во время «освободительного похода» по территории европейских государств. И хотя в отдельных публикациях (Н. Волковский, В. Крысько) существуют справочные сведения о деятельности советских органов спецпропаганды на вышеупомянутом театре военных действий, но они, в основном, имеют отношение ко всей иностранной аудитории в Европе. Отдельным источником получения информации, касающейся информационно-психологического воздействия, является советская историческая литература по «освободительной миссии»

[1] *Олеся КУЦКАЯ, подполковник, кандидат исторических наук, доцент кафедры тактики факультета боевого применения войск Академии сухопутных войск, г.Львов, Украина.*
[2] *Сергей ДОРОЖКИН, подполковник, старший преподаватель кафедры тактики факультета боевого применения войск Академии сухопутных войск, г.Львов, Украина.*

Красной Армии в Центральной и Юго-Восточной Европе, но она в основном раскрывает ход боевых действий и является несколько необъективной в силу завуалированности идеологией того времени. Отдельно следует вынести такую базу данных, как всемирная сеть Internet, на страницах которой нередко можно встретить довольно интересные примеры пропагандистской работы в разные исторические периоды. Одновременно они являются достаточно распыленными и несистематизированными и порой не имеют научного обоснования.

Итак, новизна работы вытекает, во-первых, из недостатка постсоветских публикаций, посвященных информационно-психологическому воздействию в целом, и в частности опыта пропагандистской деятельности советских войск во время боевых действий на территории других стран во время Второй мировой войны. Во-вторых, это исследование выделяет из общего количества публикаций распыленный материал и конкретизирует особенность пропагандистской работы политорганов именно на территории Югославии.

В данной научной статье ставится задача проследить и определить особенности ведения пропаганды советским руководством перед и во время вхождения Красной Армии на территорию Югославии осенью 1944 года и очертить формы морально-психологического воздействия на основные аудитории, которые выделяются согласно анализу, проведенному авторами.

Изложение основного материала следует начать с 25 марта 1941 года, когда Югославия под давлением Германии присоединилась к Берлинскому пакту. В ответ на это массовые демонстрации югославского народа под лозунгом «Лучше война, чем пакт!» охватили всю Югославию. Сербский патриарх Гавриил выступил по радио с осуждением пакта с немцами. Утром 27 марта 1941 Белград ликовал. Массовые митинги и демонстрации вспыхнули в югославской столице. На улицы вышли более 100 тысяч человек. Демонстранты били окна в немецких представительствах, жгли флаги со свастикой. Патриотические манифестации состоялись во всех крупных городах страны [1, с.184]. Вследствие военного переворота, который поддержала значительная часть населения, было свергнуто правительство Д. Цветковича, который подписал этот пакт. Королем Югославии стал Петр, сын Александра. Участники митингов требовали от нового правительства разрыва с Германией, принятия неотложных мер по обороне страны, чистки государственных структур от профашистских элементов. И новое правительство выступило с обещанием соблюдения всех несекретных договоренностей с Германией, из предосторожности объявило Белград открытым городом.

Массовые антинемецкие выступления создали благоприятные условия для выхода коммунистической партии из подполья. 5 апреля 1941 года в Москве был подписан Договор о дружбе и ненападении между Югославией и СССР. Стороны брали на себя обязательство уважать независимость, суверенные права и территориальную целостность друг друга. 2-я статья Договора предусматривала, что «в случае нападения со стороны третьего государства, другая сторона договоренности обязуется

придерживаться политики дружественного отношения к ней» [1, с.188]. Таким образом, договор с СССР был лишь моральной поддержкой Югославии – о военной помощи речь не шла.

Стоит заметить, что конец марта знаменуется подписанием Гитлером «Директивы № 025», в которой констатировалось, что «… военный путч в Югославии изменил политическую обстановку на Балканах» [1, с.184]. В соответствии с этим Германия начала бомбардировки Белграда и в течение двух недель оккупировала Югославию. Боевые действия происходили столь стремительно, что немецкие войска уже 13 апреля захватили югославскую столицу, а 17 апреля в Белграде был подписан акт о полной и безоговорочной капитуляции югославской армии.

Распад Югославии начался уже в первые дни гитлеровской агрессии. Итальянские войска оккупировали Черногорию и южную часть Словении. Северная часть Словении отошла к Германии, восточная – Венгрии. Венгрия получила также Воеводину, Болгария – Македонию, Албания – Косово [2, с.264-265].

Но после оккупации и распада Югославии оставались две реальные силы, которые выступали за восстановление единства страны: королевское правительство, бежавшее из страны, и компартия, которая практически чудом сохранила свою организационную структуру на всей территории страны.

Эмигрантское правительство Югославии во главе с генералом Д. Симовичем поддерживалось Англией и США. Своих вооруженных сил и сети подпольных организаций в стране оно не имело. Вся его деятельность по организации сопротивления на первых порах сводилась к передаче через английское радио сообщений, в которых народу Югославии предлагалось «подождать» до лучших времен [1, с.193].

Другой влиятельной силой, которая выступала за единство Югославии, была Коммунистическая партия Югославии (КПЮ). Ее лидером с 1937 года был И. Б. Тито. Развертывание коммунистического партизанского движения в Югославии приходится на лето 1941 года [1, с.193]. А формирование партизанских отрядов начинается в конце мая 1941 года с территории Сербии. Но там партизаны были объединены скорее желанием самозащиты, а не идеологией. Единственной югославской территорией, на которой противостояние фашистам сразу приобрело характер организованного движения стала Словения. 27 апреля 1941 года на подпольном совещании политических и общественных движений Словении было принято решение о создании единой антифашистской организации – Освободительного фронта Словении [1, с.194].

10 апреля в Загребе усташи провозгласили создание Независимого Хорватского Государства (НХГ), в состав которого вошли Хорватия, Босния и Герцеговина. Во главе НХГ формально стал итальянский герцог Сполетти, но реально правил НХГ лидер усташей А. Павелич. Следует отметить, что в 1941 году большинство хорватов поддерживали Независимое Хорватское Государство. Лидер Хорватской крестьянской партии В. Мачек сразу после прихода к власти усташей заявил: «Призываю весь хорватский народ подчиниться новой власти. Призываю ... откровенно сотрудничать с новой властью » [1, с.192].

В это же время, с апреля 1941 года в Сербии, в районе Равной Горы начали организовывать партизанские действия сербские офицеры во главе с Д. Михайловичем, которые именовали себя четниками. Они установили связь с эмигрантским правительством, но избегали любых военных действий против оккупантов. Четники Михайловича стояли на узконациональных великосербских позициях: «… враги – хорваты, мусульмане и коммунисты» [1, с.194]. Четники рассматривались Лондоном как естественные союзники Англии, поскольку Англия считала четническое движение в Сербии органичным продолжением антигитлеровской и британской политики правительства Симоновича [1, с.197], который пришел к власти в результате военного переворота 27 марта 1941 года. Более того, представитель Великобритании капитан Хадсон в октябре 1941 года привез Михайловичу послание, в котором англичане настойчиво ему рекомендовали не допустить, чтобы югославское сопротивление «превратилось в восстание коммунистов в пользу СССР» [1, с.198]. И даже накануне вступления советских войск на территорию Югославии, в то время как Черчилль направил на имя Тито письмо со словами: «Британское правительство не будет в дальнейшем оказывать военной помощи Михайловичу ...», англичане и американцы оказывали военную, материальную и боевую поддержку четникам [1, с.206 - 207].

Итак, вышеупомянутая ситуация, которая сложилась в Югославии и в рамках которой следовало работать советским пропагандистам, была очень сложной. Во-первых, освободительная война народов Югославии против немецко-итальянских оккупантов была одновременно гражданской войной в многонациональной стране, стране с устаревшими межнациональными проблемами. В этом государстве существовали силы, которые не желали возрождения единой Югославии, а те, что выступали за ее единство, имели разный подход к принципам объединения.

Во-вторых, внутриполитическая ситуация в государстве требовала разного подхода и аргументов к каждой «аудитории», среди которых необходимо было вести пропагандистскую работу и агитацию. Для примера укажем, что только в среде югославских народов существовала значительная разница в социальном составе: среди партизан было много городских жителей – рабочих, студентов, ремесленников, в то время как четников и усташей поддерживали преимущественно малообразованные крестьяне и незначительные группы шовинистически настроенных интеллектуалов [1, с.200]. Перелом в настроениях произошел лишь в 1943–1944 годах, когда партизаны превратились в доминирующую силу югославского сопротивления, а четники и особенно усташи скомпрометировали себя.

Прежде чем подробно остановиться на особенностях советской пропагандистской работы с каждой аудиторией, необходимо отметить, что материалы общеполитического характера, направленные на Югославию, разрабатывались в Москве центральным аппаратом Рабоче-Крестьянской Красной Армии по работе среди войск противника под руководством Советского бюро военно-политической пропаганды. Радиопередачи на оккупированные противником территории велись тоже из Москвы, а

также через созданные при седьмых отделах политуправлений 3-го и 2-го фронтов радиоредакций [3, с. 382]. Кроме того существуют сведения, что в 1942 году, когда в Югославии партизаны Тито начали активные действия, СССР построил под Тбилиси радиостанцию, которая называлась «Свободная Югославия» и которая вещала на Югославию [4].

Если говорить про общее содержание информации для югославской аудитории накануне вступления Красной Армии на территорию Югославии, то в советских листовках, газетах и радиопередачах того времени акцентируется внимание в основном на негативных последствиях оккупации страны Германией, а именно: геноциде против сербов; насильственном обращении сербов к католической вере, принудительном выселении сербов; запрету выпуска газет на славянских языках, закрытии школ, осуществляющих образование на славянских языках, незаконных действиях усташей и четников, массовом заключении югославов в лагеря, уничтожении промышленности, инфраструктуры и сельского хозяйства, грабежах музеев, библиотек, университетов, больниц и т.д.

В противовес немецкой политике перед югославами раскрывались цели в войне Советского Союза, особенности жизни в советском государстве, суть социалистических идей, разъяснялась необходимость вступления Красной Армии на территорию Югославии и других государств Европы.

Учитывая общую характеристику мотиваций в советской пропаганде на территории Югославии, предлагаем остановиться на ее специфике в рамках конкретных аудиторных групп.

Наиболее важными для советского военно-политического руководства были представители Коммунистической партии Югославии и их сторонники, поскольку именно партизаны превратились в доминирующую силу югославского сопротивления. Поэтому, собственно, на них и ориентировалась советская пропаганда.

Как известно, в годы Второй мировой войны Советский Союз и Югославия наладили тесные связи, причем СССР рассматривал последнюю не только как собрата по борьбе с гитлеризмом, но и как идейного единомышленника. Еще в июне 1941 года члены Политбюро Центрального Комитета Коммунистической партии Югославии собрались на чрезвычайное заседание в Белграде, в ходе которого было выработано обращение к югославским народам. В нем отмечалось: «Драгоценная кровь героического советского народа проливается не только во имя защиты страны социализма, но и во имя окончательного социалистического и национального освобождения всего трудового человечества. Поэтому это также и наша борьба и мы должны поддержать ее всеми силами ... » [5, с.172].

Явную поддержку большей частью югославского народа просоветской ориентации государства подтверждает и то, что даже союзник СССР Великобритания была обеспокоена растущим влиянием советской идеологии и политики в этом регионе. В меморандуме английского министерства иностранных дел относительно политики СССР на Балканах от 7 июня 1944 года отмечалось, что «... русские стремятся к господствующему присутствию

в Юго-Восточной Европе и используют прокоммунистические движения Югославии, Албании и Греции для достижения этой цели ...» [6].

Впоследствии, принимая во внимание опасения Великобритании, Сталин на первой встрече с титовцами в марте 1944 года посоветовал, что «... партизанам следует скрывать тот факт, что они планируют социалистическую революцию, и прежде всего не пугать этим англичан» [6].

Следует осознать, что в условиях 1942–1943 года, когда на территории СССР происходили самые тяжелые операции, советскому военно-политическому руководству как никогда нужна была поддержка Запада, особенно Национально-освободительной армии Югославии (НОАЮ) – четвертой по численности союзнической армии (после СССР , США и Англии), которая фактически единолично удерживала «второй фронт» в Европе, в разные времена сдерживая от 12 до 15 немецких дивизий [1, с. 212], не считая итальянских, венгерских, болгарских, хорватских соединений и вооруженных националистических формирований.

В рамках освободительного движения Красной Армии советское военно-политическое руководство пыталось поддержать борьбу югославских партизан и тем самым создать выгодные условия для вступления своих войск в Югославию. В этот период советской стороной были приняты все меры, направленные на установление постоянной связи с Национальным комитетом освобождения. В частности, в ответ на просьбу югославской военной миссии советское командование создало базы снабжения НОАЮ, которые начали свою деятельность с мая 1944 года. В декабре была создана госпитальная база [2, с. 283]. В ноябре согласно советско-югославскому договору передана в распоряжение НОАЮ советская авиационная группа [2, с. 284], а в течение февраля–июля на территории СССР сформирован сначала пехотный батальон, а затем на его базе – югославская пехотная бригада. 1 августа 1944 года на территории СССР создано югославский учебный центр для подготовки специалистов всех родов югославских сухопутных войск. С сентября 1944 по март 1945 года в Советском Союзе была сформирована югославская танковая бригада [2, с. 285]. Осенью 1944 года при специальных советских летных заведениях созданы югославские 1-й истребительный авиационный полк и 2-й штурмовой авиационный полк, которые впоследствии были переданы Югославии [2, с. 286]. Создание военных формирований на территории СССР ярко доказывало стремление советского военно-политического руководства помочь государству-побратиму в войне с немецко-фашистскими захватчиками. Военнослужащие из числа вышеупомянутых соединений создавали соответствующий имидж советского государства, несли с собой военные традиции, были живым примером советского воина-освободителя, а, следовательно, пропагандировали СССР как государство и как политического игрока на арене Второй мировой войны.

Наряду с этим целесообразно отметить, что важным агитационным каналом между СССР и югославскими народами были русские, которые находились на территории Югославии (в основном в сербской части). Но отноше-

ние русских эмигрантов к немцам было двояким.

Одни считали, что гитлеровская Германия стремилась уничтожить Россию, другие – что гитлеровская Германия стремится уничтожить только большевизм в России. На этой почве они утверждали, что следует помогать Сталину в обороне России, другие считали, что целесообразно желать России поражения.

Летом 1941 года появляется любопытный документ – обращение к русскому народу и русской эмиграции, подписанный русскими журналистами в Сербии. В нем отмечалось, что начинается «решительный бой нового мирового порядка ... против коммунистической власти ...» [7].

Положение ухудшалось еще и тем, что в Югославии нашли приют белогвардейские офицеры, особенно те, что входили в армию Врангеля. Да и сам король Югославии, который был связан родственными узами с династией Романовых, вызывал подозрение [8].

Другая категория граждан-россиян (настроенных просоветски) активно взялась к распространять агитационные материалы. В своих показаниях пленный Мекинда (18 пехотный полк 6 пехотной дивизии, 03.07 1943 года) отметил: «Находясь в школе, мы несколько раз получали листовки от своих хозяев россиян. К нам они относятся с большим доверием» [9, с. 34]. Другой пленный – Бранко (3 рота 110 пехотного полка 112 пехотной дивизии, 17.06.1943 года) – сообщил: «Когда мы были в Ребрино на учебе, там была врач – русская. Я и мои товарищи попросили ее написать нам пропуск, поскольку думали, что переходить (к русским) необходимо обязательно с пропуском. Женщина-врач написала нам на бумаге «пропуск». Там было написано, что мы – славяне не желаем воевать за немцев ... и переходим к русским » [9, с. 37].

Более того, значительная прослойка русских по происхождению влилась в воинские формирования НОАЮ (Всего за годы Второй мировой войны в Югославии воевали не менее 3 тысяч советских граждан [2, с. 287]). Так, осенью 1943 года из числа советских людей, бежавших из плена в 9-м корпусе НОАЮ была создана русская рота. В январе 1944 года она расширяется в батальон, а в апреле 1945 года – в ударную бригаду. В составе седьмой Воеводинской бригады действовал русский батальон, который участвовал в боях на территории Воеводины. На хорватской земле советские воины (бывшие пленные) воевали в составе русского батальона Осиекской бригады 12 дивизии НОАЮ [2, с. 287].

Все они были живым примером дружеских стремлений советского народа помочь югославам в войне с немецко-итальянскими войсками и несли с собой информацию о СССР, о событиях на фронтах, с которых они прибывали, и т.д.

Тесные военно-политические связи югославских коммунистов с руководством Советского Союза создали условия для того, чтобы Югославия стала одной из стран, на территории которой советские войска вели боевые действия на основе соответствующих межгосударственных соглашений. Уже летом и осенью 1944 года руководство НОАЮ неоднократно высказывало пожелание об установлении более тесного боевого содружества между Красной Армией и НОАЮ в вопросе создания единого

фронта борьбы двух братских армий. Так, Тито в письме Сталину от 5 июля 1944 года писал: «Нам нужна наибольшая Ваша помощь. Наибольшая поддержка во всех отношениях состояла бы в том, чтобы Красная Армия продвинулась через Карпаты и Румынию в направлении юга» [5, с. 265].

Вследствие вышеупомянутых событий первого полугодия 1944 года государства обменялись военными миссиями; советские самолеты поставляли в Югославию оружие, медикаменты, снаряжение. Всего за 1944 год югославы получили около 3 тысяч тонн военных грузов [1, с. 208], среди которых, очевидно, были и пропагандистские материалы.

С разгромом немецко-фашистских войск на юге и освобождением Румынии и Болгарии Красная Армия получила возможность оказывать непосредственную поддержку Народно-Освободительной Армии Югославии. Подготовка наступления Красной Армии на территорию Югославии началась с согласования наиболее важных вопросов между советским правительством и руководством освободительного движения Югославии. 21 сентября 1944 года Тито прибывает в Москву, где во время встречи со Сталиным достигается договоренность о временном вступлении Красной Армии в Югославию, а также о совместных операциях советских войск и НОАЮ [2, с. 277].

Во время встречи было принято решение о том, что советские войска войдут на территорию Югославии для выполнения ограниченной задачи – части 3-го Украинского фронта должны освободить Белград и Восточную Сербию. После чего СССР должен был вывести свои войска из Югославии [1, с. 208].

И с учетом сложившейся международной обстановки в заявлении ТАСС от 29 сентября 1944 года об обстоятельствах вступления советских войск в Югославию говорилось, что советское командование обратилось с просьбой к НОАЮ дать согласие на временное вступление советских войск на югославскую территорию, которая граничит с Венгрией. Советское командование при этом сообщило, что советские войска после выполнения своих оперативных задач будут выведены из Югославии [10, с. 162]. Это был разумный шаг с пропагандистской точки зрения, поскольку таким заявлением Советское правительство продемонстрировало свое отношение к Национальному Комитету Освобождения Югославии (НКОЮ) как к единственному органу, который уполномочен дать согласие на вступление союзных войск в Югославию.

28 сентября 1944 года войска 3-го Украинского фронта, 46 армия 2-го Украинского фронта вместе с 1-й, 2-й и 4-й болгарскими армиями пересекли югославскую границу. В Белградской операции также принимали участие 17-я воздушная армия, Дунайская военная флотилия. К советско-болгарским войскам присоединились 1-й Пролетарский и 12-й Ударный корпуса НОАЮ. В документах советского руководства того времени подчеркивалось, что «... Советский Союз не испытывает чувства мести и не планирует проводить (на территории стран пребывания) политики, вытекающей из этого чувства» [5, с.268].

В связи с новыми историческими условиями – вступлением Красной Армии на территорию европейских государств, в частности Югославии –

советские политорганы требовали от личного состава Красной Армии исключительного уважения суверенитета этой страны. Об этом свидетельствует памятка-обращение к воинам, изданная политуправлением 3-го Украинского фронта. В ней говорилось: «Товарищ боец, сержант и офицер! Ты вступил на территорию родной по духу и крови Югославии ... Воин Красной Армии! ... Береги любовь и уважение югославского народа, которому принес ты освобождение. Уважай его обычаи, законы и семью! Везде и всегда помни, что ты пришел в Югославию не для того, чтобы навязывать законы и порядки, а для того, чтобы догнать и уничтожить гитлеровских разбойников, бегущих под твоими ударами. Содействуйте югославскому населению, солдатам и офицерам НОАЮ во всем, что помогает нашей борьбе против общего врага...» [10, с. 166].

Вместе с тем Главное политическое управление (Глав ПУ) Красной Армии требовало усиления воспитательной работы в войсках. Необходимость неустанной борьбы за укрепление дисциплины диктовалась тем, что у отдельных командиров и политработников в связи со значительными победами советских войск появились настроения инертности и самоуспокоенности [11, с. 237].

Поэтому в директивах Глав ПУ по партийно-политической работе и печати неизменно подчеркивалась необходимость усиления пропаганды требований присяги и укрепления воинской дисциплины [11, с. 237]. Для пропаганды требований военной присяги, например, в газетах публиковались материалы о массовом героизме воинов, но и критиковались недостатки отдельных бойцов, разоблачались факты нарушения воинской дисциплины.

Неоценимую помощь в агитационной и пропагандистской работе оказывала фронтовая пресса. Издания этого периода не только приводили примеры героизма советских воинов, но и доводили уроки военного искусства. Так, например, на страницах фронтовых газет публиковались особенности боевых действий в горах, примеры применения военной хитрости солдат, особенности боевых действий в крупных населенных пунктах, схемы и фотографии особенностей применения подразделений, оружия и техники [11, с. 240-244].

Огромное значение в укреплении воинской дисциплины и морального духа армии, в подъеме наступательного порыва были сообщения, которые освещали исторические события на советско-германском фронте. В частности, газеты своими материалами воспитывали у воинов стремление активными боевыми действиями на своих участках ускорить окончательную победу над противником [11, с. 239].

Впоследствии начальник политотдела 57-й армии в донесении политическому управлению 3-го Украинского фронта сообщит: «... в деле укрепления политико-морального состояния и повышения наступательного порыва на территории Югославии большую роль сыграло наличие в стране активной антифашистской борьбы. Из рассказов и докладов политработниками бойцы и командиры узнали о героической борьбе югославского народа. Все это воспитало искреннее уважение к югославам, послужило делу наращивания наступательного порыва. Теплая встреча, подарки и гостинцы для бойцов и коман-

диров со стороны местного населения также были одним из факторов, которые укрепляли политико-моральное состояние личного состава» [10, с. 173].

В свою очередь при подготовке слияния в единый фронт вышеупомянутых военных формирований в своем обращении к личному составу югославское командование, например, 12 корпуса отмечало: «Наши братья-красноармейцы должны почувствовать всю ту горячую любовь к ним, которую мы носим в наших сердцах, почувствовать, что мы братская армия!» [12].

Более того, известен такой факт, что 12 октября советскому 4-му гвардейскому механизированному корпусу под командованием генерала А. Жданова удалось выйти на окраину Белграда. В это время в его распоряжение прибыли части 1-ой армейской группировки НОАЮ во главе с генералом П. Дапчевичем для участия в боях за освобождение югославской столицы. В телефонном разговоре с А. Ждановым командующий фронтом Толбухин отметил: «... партизаны должны войти в город вместе с твоими орлами. Не отрицай ... Хозяин приказал сделать так» [13] (Хозяином между собой русские военачальники называли Сталина). Это был еще один пропагандистский шаг, который осуществило советское военно-политическое руководство на пути к послевоенному сотрудничеству СССР и Югославии, – дать возможность югославам быть в рядах тех, кто освободил столицу их государства.

О доброжелательном отношении сербского населения к советским войскам говорится в донесении политотдела 57-ой армии члену Военного совета 3-го Украинского фронта генерал-полковнику А. Желтову об отношении населения Югославии к Красной Армии от 9 октября 1944 года. В частности, в данном документе отмечалось, что «население Сербии во всех селах и городах устроило частям и соединениям Красной Армии торжественную и искреннюю встречу ... Жители встречали войска лозунгами в честь Красной Армии и товарища Сталина, вручали цветы, угощали воинов белым хлебом, приглашали к себе на обед. Женщины украшали цветами автомашины и повозки, которые проезжали. На стенах городских зданий написано много лозунгов в честь Красной Армии, маршала товарища Сталина, советского государства, правительства и в честь маршала Тито. Дома города украшены красными и национальными флагами. Партизаны в знак благодарности за помощь, оказанную в разгроме немцев и освобождении Сербии от оккупации, обнимали и целовали воинов Красной Армии» [10, с. 170].

Таким образом, на 20 октября 1944 года совместными усилиями была освобождена югославская столица и завершен разгром белградской группировки немецко-фашистских войск. После Белградской операции войска Красной Армии, действуя вместе с НОАЮ, освободили около 1780 населенных пунктов [7].

Демонстрируя уважение к суверенитету новой Югославии и стремясь поддержать НКОЮ, который игнорировался Западом, советское военно-политическое руководство в сентябре 1944 года заявило, что на югославской территории в районах временного расположения советских войск будет действовать гражданская администрация НКОЮ [5, с. 267].

Советские военнослужащие, которые вступали на территорию Югославии, активно контактировали с местным населением. Эти встречи и беседы, которые они вели с жителями югославских городов и сел, сыграли значительную пропагандистскую роль в опровержении предвзятого отношения к Советскому Союзу, его общественному и государственному строю, его внешней политике, разоблачали немецко-фашистскую пропаганду, дезинформацию и ложь немецко-итальянского командования [5, с .299].

В ходе Белградской операции советские войска проявляли доброжелательное отношение к югославскому народу. Во время тяжелого продовольственного положения, особенно в Белграде, где наблюдались даже случаи голодной смерти, на просьбу Тито советское правительство откликнулось немедленно. Первые 800 т зерна были доставлены в Белград уже 19 октября, когда на его улицах еще велись бои [5, с. 285].

Не менее мощные пропагандистские усилия советского военно-политического руководства СССР были направлены на немецкие войска, дислоцированные в Югославии. Стоит отметить, что 1944 год характеризуется тяжелыми поражениями их на всех фронтах и победным наступлением Красной Армии.

В исследуемый период немецкое военное командование признавало рост влияния советской пропаганды на немецкие войска и их союзников. В ответ немецкие пропагандисты во главе с Геббельсом отрабатывали контрпропагандистские материалы. Кроме печатных изданий пропагандистского характера и радиопередач широко использовались личные беседы и занятия по идеологическому воспитанию. Такие занятия проводились непосредственно на опорных пунктах, в блиндажах и в командах. Немецкое командование требовало, чтобы пропагандисты охватили политико-идеологической работой всех военнослужащих и чтобы с этой целью были использованы любые условия, в том числе часы отдыха, занятия по огневой подготовке, время для чистки оружия и даже обеденный перерыв.

Свою работу с личным составом немецкие пропагандисты базировали на следующих тезисах: наличие возможности для Германии достичь компромиссного выхода из войны; убеждение в неизбежном расколе в лагере союзников; быстрое поступление на фронт больших людских резервов; спасение Германии благодаря применению «секретного оружия»; усиление запугивания солдат последствиями поражения и «большевизмом» [14].

Анализируя методы пропаганды противников, советские органы спецпропаганды отрабатывали свои направления работы, которые сводили на нет работу немецких пропагандистов и создавали у югославской аудитории необходимые советскому военно-политическому руководству убеждения. Концептуальный анализ советской пропаганды на немецкие войска выделяет следующие основные положения, которыми апеллировали спецпропагандисты Красной Армии в ходе боевых действий на Европейском театре военных действий, в том числе которые дислоцировались на югославской территории:

- Германия войну проиграла, и любая борьба бессмысленна;

- немецкая армия понесла большие потери в людях и технике;

- «секретное оружие» – это миф, придуманный немецким военно-политическим руководством;

- плен – единственный способ сохранить жизнь и ускорить конец войны;

- СССР не стремится физически уничтожить немцев, а желает только прекращения войны и честного суда над фашизмом [14].

В конце 1944 года немецкие солдаты с большим интересом, чем раньше, читали советские листовки и слушали звукопередачи. Попадая в плен, некоторые из солдат сдавали по несколько листовок-пропусков [14].

По свидетельствам пленных, большинство листовок поступало на передовую с тыла, их приносили солдаты, которые возвращались из лазаретов, из отдаленных обозов и т.д. [9, с.33].

Пленные словены отмечали, что «все солдаты роты, в том числе и солдаты-немцы, с большим интересом читают советские листовки. Словенам, которые плохо знают немецкий язык, содержание листовок передают эльзасцы и австрийцы» [9, с. 34].

На передовой советские политорганы активно использовали громкоговорители, через которые с определенной периодичностью передавалась текущая информация на немецкие войска. При этом в центре внимания находились материалы относительно текущих событий на фронтах. Через громкоговорящие установки политотделы фронта передавали сообщения о положении в Германии, комментировали ход боевых действий, условия перехода в плен и права военнопленных в СССР, информировали о жизни в Советском Союзе, его культуре и истории, дискредитировали пропаганду Геббельса. Транслировались передачи представителей из числа немецких пленных, которые обращались к солдатам конкретных воинских соединений, землякам на родном им местном диалекте.

Одновременно советские пропагандисты боролись с немецкой пропагандой, направленной на личный состав фронта. В этом направлении советское командование требовало, прежде всего, применение таких мер, согласно которым листовки и звукопередачи не доходили бы до солдат. При этом было указано «подавлять» или «заглушать огнем» звукоговорящие станции противника и строго запрещать солдатам читать немецкие листовки.

Не стоит забывать и такие антисоветски настроенные военные формирования, которые действовали на значительной территории Югославии, как усташи и четники. При этом четников были склонны поддерживать более консервативные жители коренных сербских областей, а националистов-усташей – хорваты. К тому же усташи с началом боевых действий в Югославии пошли на компромисс с немецким военно-политическим руководством [1, с. 196]. Четники противостояли коммунистам в борьбе за власть, но поощряли сербский террор против хорватов и боснийских мусульман. Антикоммунизм Михайловича привел его к тактическому соглашению с немцами. Одновременно четники выражали готовность к совместным действиям с партизанами Тито. Но внутренняя логика развития событий неизбежно разводила партизан и четников по разные стороны баррикад.

Сведений по организации советскими пропагандистами мероприятий,

направленных на четников и усташей, нет, но, очевидно, в их руки попадали агитационные материалы Красной Армии, которые предназначались другим группам югославского населения и немецким войскам.

Более того, после форсирования Дуная и освобождения восточной и центральной частей Сербии военное руководство 3-го Украинского фронта с удивлением обнаружило, что определенные Главпуровской пропагандой как местные коллаборационисты недичивцы и четники не оказывают никакого противостояния. А четники Михайловича и вовсе пытались принять участие в освобождении Сербии вместе с войсками Красной Армии. Несколько представителей четников пытались представить свою борьбу с югославскими партизанами как «расправу над троцкистами» и убеждали командиров Красной Армии в своей любви к России [16].

Возвращаясь к основному ходу исторических событий Второй мировой войны, следует отметить, что в результате Белградской операции по состоянию на 20 октября 1944 года совместными усилиями Красной Армии и НОАЮ белградская группировка немецко-фашистских войск была разгромлена. Таким образом, немецкой группировке в Югославии было нанесено поражение, фашистское формирование сербского правительства М. Недича прекратило свое существование, четники Михайловича были дезорганизованы [1, с. 209]. В начале ноября 1944 года советские соединения и части, которые завершили освобождение от немецких войск территории Югославии, начали перегруппировку на будапештское направление. В Югославии были оставлены советские 68-й стрелковый корпус и авиационная группа [2, с. 280].

25 ноября 1944 года было опубликовано советско-югославское коммюнике о беседах советско-югославских представителей, которые состоялись в Москве 20-23 ноября. В нем констатировалась необходимость создания объединенного югославского правительства на основе соглашения, заключенного между главой НКОЮ маршалом Тито и председателем королевского правительства доктором И. Шубашичем [2, с. 292].

В апреле 1945 года И.Тито во время своего визита в Москву подписал полномасштабный югославско-советский договор о дружбе и сотрудничестве. По просьбе югославской стороны в Югославию были направлены советские гражданские и военные специалисты. В советских военных академиях и училищах появились югославские слушатели и курсанты [6, 7].

29 ноября 1945 в Белграде Учредительная скупщина приняла декларацию о провозглашении Федеративной Народной Республики Югославия. Первые послевоенные годы это государство провозгласило курс на построение социалистического общества.

Подводя итоги Белградской операции, следует отметить, что победа советско-болгаро-югославских войск на территории Югославии имела важное политическое и военное значение. В ходе нее была полностью разгромлена армейская группа „Сербия", нанесено поражение значительной части группы армий „Ф", освобождена столица Югославии и большая часть Сербии. Освобождение Сербии обеспечило благоприятные условия для южного фланга

советских войск, которые вели наступление на будапештском направлении, а также для полного освобождения Югославии.

Югославия – одна из всех стран Европы, на территорию которой вошла Красная Армия, смогла организовать всенародную освободительную войну. В ходе нее советское военно-политическое руководство решало задачи социалистической революции, которая заложит фундамент послевоенного социалистического развития Югославии. Из всех восточноевропейских стран, оказавшихся после Второй мировой войны в сфере советского влияния, югославский политический стиль более всего напоминал советский (Югославы одними из первых определили сущность своего государства как «народной демократии»; их народно-освободительные комитеты имели много сходства с советами; первый экономический план был составлен в форме пятилетнего плана индустриализации и развития – пятилетки в СССР и т.д.).

Советское руководство, обеспечивая вступление и пребывание своих войск на территории Югославии, использовало разностороннюю палитру аргументации необходимости данных действий и, учитывая победоносное шествие Красной Армии, сумело создать необходимую политико-моральную обстановку для навеивания большей части югославского населения мнения про освободительную миссию СССР в Восточной Европе, а впоследствии создать условия для вовлечения страны в число социалистических сателлитов Советского Союза.

Учитывая активное привлечение военных всего мира в миротворческие операции в различных регионах мира, исторический опыт пропагандистского обеспечения боевых действий Красной Армии является важным источником для накопления, анализа и применения информации о целесообразности и действенности тех или иных форм воздействия на население государства, на территории которого с той или иной целью находятся иностранные войска и дислоцируются военные базы. Вышеупомянутое создает перспективы для дальнейших исследований.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Задохин А. Г. *Пороховой погреб Европы* / А.Г. Задохин, А.Ю.Низовский. – М.:Вече, 2000. – 416 с., илл.(16 с.). – (Военные тайны XX века).

2. Страны Центральной и Юго-Восточной Европы во Второй мировой войне [под ред. Семиряги М.И.]. – М.: Воениздат, 1972. – 304 с. – (Военно-исторический справочник).

3. Волковский Н. Л. *История информационных войн*: в 2ч./ Н.Волковский. – СПб.:ООО «Издательство «Полигон», 2003. – Ч.2. – 729 с. – (Военно-историческая библиотека).

4. Родос Э. *Пропаганда (плакаты, карикатуры, кинофильмы Второй мировой войны)* / Э. Родос // [Электронный ресурс]. – Режим доступа к сайту: http://www.cartalana.ru/war-65.php

5. Семиряга М. И. *Борьба народов Центральной и Юго-Восточной Европы против немецко-фашистского гнета* / М.И. Семиряга. – М.: Издательство «Наука», 1985. – 326 с.

6. Лавренов С. Я. *Советский Союз в локальных войнах и конфліктах* [Глава 5. Югославская «крамола»] / С. Я. Лавренов, И. М. Попов // [Электронный ресурс]. – Режим доступа к сайту: http://militera. lib.ru/h/lavrenov_popov/05.html

7. Тимофеев А. Ю. *Русский фактор. Вторая мировая война в Югославии. 1941–1945* /А. Ю. Тимофеев // [Электронный ресурс]. – Режим доступа к сайту: http://www.rumvi.com

8. Чуксин Н. *Вторая мировая война и коммунистическая Югославия* / Н. Чуксин // [Электронный ресурс]. – Режим доступа к сайту: http://army.lv/ru/Vtoraya-mirovaya-voyna-i-kommunisticheskaya-Yugoslaviya /1180/2598

9. Словены в немецкой армии // Информационный бюллетень. – М.:VII отдел (Центральна типография НКО им. К.Е.Ворошилова), 1943. – №99(269). – екз. 62. – С.19–41. – (рассекречено в 1965). – особистий архів Куцької О.М.

10. *Освободительная миссия Советских Вооруженных Сил в Европе во Второй мировой войне: Документы и материалы.* – М.: Воениздат, 1985. – 640с.

11. *Советская военная печать (исторический очерк)* [под ред. И.А.Портянкина]. – М. Воениздат, 1960. – 419с.

12. *Освобождение Юго-Восточной и Центральной Европы войсками 2-го и 3-го Украинских фронтов (1944-1945).* [Глава 7. «Югославия»]. // [Электронный ресурс]. – Режим доступа к сайту: http://www.warmech.ru/easteur_0/evrukr7-2.html.

13. Кузнечевский В. *Неизвестные страницы войны. Кто освобождал Югославию— Красная Армия или партизаны?* / В. Кузнечевский // [Электронный ресурс]. – Режим доступа к сайту: http://rusk.ru/st.php?idar=6470. – (Православное информационное агентство «Русская линия»).

14. Куцька О. М. *Заходи німецького командування щодо підвищення морально-психологічного стану своїх військ у 1944 – 1945 роках*/ О. М. Куцька, М. В. Годій // Військово-науковий вісник. – Львів: АСВ, 2012. – №18. – С. 308–317.

15. Леонтьєва Л. Є. *Історія проведення психологічних операцій на радянсько-німецькому фронті (1941–1945 рр.)* / Л.Є. Леонтьєва. – Львів: Друкарня ВВП ДУ «ЛП», 1996. – 44с.

16. *Югославія во Второй мировой войне* // [Электронный ресурс]. – Режим доступа к сайту: http://kuraev.ru/smf/index.php?topic=386908.0. – (Форум миссионерского квартала диакона Андрея Кураева).

BINEFĂCĂTORI MILITARI AI BISERICII SFÂNTA PARASCHEVA DIN SATUL OLĂNEȘTI, RAIONUL ȘTEFAN-VODĂ

***Ion XENOFONTOV*[1]**

***Vladimir TROFIMOV*[2]**

Moldovan soldiers actively participate in the extensive process of reconsideration of society's attitude towards perennial cultural and spiritual values.

The study shows the contribution of army doctor-officers to return of the St. Mary Magdalene icon to Olanesti village, Stefan Voda district.

Localitatea Olănești din raionul Ștefan-Vodă este una din cele mai vechi așezări umane din dreapta fluviului Nistru. În 1922, satul avea 608 gospodării. După recensământul populației din 1930, localitatea avea 3714 de suflete, în 1935 – peste 4000 [1. p. 57]. Potrivit recensământului populației din 2004, în sat locuiau 5 297 de oameni [2].

Comunitatea olănești este strâns legată de credință, obiceiuri, spiritualitate. În anii 1812–1813, în Basarabia erau 775 de biserici, din care doar 41 erau de zid, restul erau din lemn [3, p. 130]. Una dintre bisericile de lemn funcționa și la Olănești [1, p. 280]. În 1832 s-a edificat biserica de zid, de către locuitorii Haralampie Iuraș și Maftei Caraman [4, p. 57], care urma să fie numită în cinstea Mariei Magdalena. Cu această ocazie a fost adusă icoana sfintei, una din cele mai vechi din regiune, datată, după unii autori, cu sec. XVII [5, p. 8]. Din anumite motive însă biserica a purtat hramul Sfânta Parascheva.

În 1922, preotul paroh al bisericii Sfânta Parascheva era Petru Nemțanu, născut în 1881, absolvent al seminarului teologic. Acesta era asistat de preotul Antonie Cetin, în vârstă de 66 ani, absolvent al Seminarului Teologic din Ismail. Diacon cântăreț era Dimitrie Gorduza, de 62 de ani, absolvent de școală spirituală. Cântăreț era Teodor Luchianov în vârstă de 37 ani, absolvent al școlii de cântăreți [4, p. 57].

După intervenția sovietică în regiune, biserica din Olănești era frecventată de sătenii din localitățile învecinate [6, p. 496]. La mijlocul anilor 1950, P.N. Romenski, împuternicitul Consiliului în problemele Bisericii Ortodoxe din URSS pentru RSSM, cerea autorităților publice locale să ia măsuri acerbe împotriva preotului „impostor" Filaret Șundeac, care oficia „ilegal" servicii divine în lăcașele sfinte închise din raionul Olănești [7, p. 209]. În 1958, Grigorii Hanchevici, preotul din parohia Olănești, este impus să părăsească sfântul lăcaș și a început să oficieze serviciul divin

[1] *Ion XENOFONTOV, doctor în istorie, cercetător științific, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*

[2] *Vladimir TROFIMOV, colonel medic, Spitalul Clinic Militar Central al Ministerului Apărării al Republicii Moldova.*

în biserica din satul Mateuți, raionul Rezina, nefuncțională din 1944 [6, p. 520]. În vara anului 1971, autoritățile au decis să închidă biserica din satul Olănești, motivând că „nu funcționa de multă vreme”[6, p. 503]. În 1974, lăcașul sfânt a fost devastat de autoritățile sovietice și transformat în depozit. Potrivit unor mărturii, tabloul terifiant al distrugerii bisericii era marcat prin faptul că „pluteau pe Nistru icoanele distruse”[8, p. 14]. În urma incendierii bisericii, icoana Sfânta Maria Magdalena pictată pe lemn a avut de suferit. A fost salvată de săteanul Pintilie Vasiliev. Autoritățile „o căutau peste tot în sat”[8]. După ce icoana a fost dosită timp de șase ani în pod, P. Vasiliev a dăruit-o fratelui, Nichifor, venit în concediu în satul lui de baștină [5, p.8].

Nichifor Vasiliev s-a născut la 17 mai 1947 într-o familie de țărani în satul Olănești. A absolvit școala medie din sat (1965). A studiat la Institutul de Medicină din Chișinău, apoi s-a angajat în serviciul medical din Kuibîșev. A absolvit Facultatea de Medicină Militară a Institutului Medical din Kuibîșev cu diplomă roșie (1971). A activat în calitate de cercetător științific în institutele științifice ale Ministerului Apărării al URSS (1971–1978). A activat în Direcția arme bacteriologice și chimice din cadrul armatei sovietice. Autor de brevete de invenție și a zeci de lucrări științifice de specialitate. Doctor habilitat în medicină, profesor universitar, membru corespondent al Academiei de Științe Medicale din Federația Rusă. A avut gradul militar de general-locotenent în medicină, fiind unica persoană din Republica Moldova care a atins acest nivel în armata rusă. A fost decorat cu oridinele „Serviciul Patriei în Forțele Armate ale URSS”, categoria a 3-a; „În serviciul Patriei”, categoria a 4-a. În 2010 a decedat la Moscova. A fost căsătorit cu pedagogul Inna Vasiliev, la fel originară din Olănești. Cei doi copii ai soților Vasiliev urmează cariera în medicină [5, p. 8; 9, p. 8; 8, p. 14; 10, p. 82-83].

Familia Vasiliev a păstrat icoana Sfânta Maria Magdalena la Moscova timp de 30 de ani. A fost restaurată în atelierele din Sofrino, regiunea Moscova. Generalul Vasiliev a încercat de mai multe ori să reîntoarcă icoana în biserica din Olănești, construită de săteni la sfârșitul anilor 1980, pe ruinele celei distruse de sovietici. Icoana însă a fost reținută de mai multe ori la frontieră. În Breansk a fost confiscată și inițiat un dosar penal pe numele lui Vasiliev. „Cu multe probleme ne-au întors-o, după ce am plătit bani” [11, p. 14]. S-a apelat la ajutorul Ambasadei Republicii Moldova în Federația Rusă. În sfârșit, grație unor oameni de bună-credință icoana a fost restituită bisericii din Olănești [5, p. 8]. La 10 martie 2009, soții Nichifor și Inna Vasiliev au transmis o scrisoare preotului din sat prin care anunțau dorința acestora de a restitui relicva religioasă olănești enilor.

Printre binefăcătorii bisericii din sat, care au contribuit la întoarcerea icoanei, se numără medicul colonel (r) Ion Corcimaru, terapeut la Spitalul Clinic Militar Central al Ministerului Apărării al Republicii Moldova, Mihai Căpățină, secretarul general al Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene, Cristina Kogălniceanu, colaboratoarea Ambasadei Republicii Moldova în Federația Rusă, Victor Captari, vicepreședintele Companiei „Vinăria Purcari” ș.a. De altfel, este interesantă observația lui Victor Captari referitoare la similitudinea istoriei icoanei cu tragedia poporului nostru: „a fost ars,

nenorocit, prigonit în Siberia, dar care a avut tăria și s-a întors acasă" [8, p. 14].

La 6 februarie 2010, sâmbătă dimineața, icoana a fost restituită sătenilor. Relicva religioasă a fost întâmpinată cu pâine și sare de parohul bisericii [9, p. 8]. A fost sfințită și pusă la loc de cinste în lăcașul sfânt din localitate. În cadrul ceremoniei, preotul a menționat că „după mai multe încercări de a ajunge la Olănești, o podoabă de demult s-a reîntors în biserica noastră nouă. Este o icoană la care s-au închinat strămoșii noștri în biserica veche" [9, p. 8].

Alături de olănești la manifestare au participat personalități de vază ale Republicii Moldova: ex-ministrul apărării dr. Valeriu Pleșca, acad. Gheorghe Ghidirim, scriitorul și deputatul Ion Hadârcă ș.a. [5, p. 8].

În concluzie, militarii moldoveni participă activ în amplul proces de reconsiderare a atitudinii societății față de valorile culturale și spirituale perene.

Anexă. ***Scrisoarea familiei Vasiliev, adresată preotului de la biserica Sfânta Parascheva, Olănești, Ștefan-Vodă.***

Vă scrie o familie de moldoveni care s-au născut în satul Olănești în 1947 și 1948 – Vasiliev Nichifor și Inna. Am învățat la școală cu chiriliță, de atâta ne cerem scuze că scriem greu în latiniță.

Am plecat din Olănești în 1965. Am învățat la Chișinău la Institutul de Medicină și, peste patru ani ne-au trecut în Kuibîșev. După terminarea facultății militare, am făcut lucru militar în diferite locuri. Acum trăim mai mult de 30 de ani la Moscova. Bărbatul e general-locotenent de medicină, soția – pedagog pensionat. Bărbatul e tare bolnav de o boală oncologică și noi vrem să transmitem o icoană pe care am adus-o cu noi în timpul sovietic în Moscova. Am restaurat-o în Sofrino. De câteva ori am vrut s-o trimitem la locul ei în Olănești, dar nu s-a putut. În Breansk ne-au confiscat-o. Cu multe probleme ne-au întors-o, după ce am plătit bani.

Acum noi ne-am adresat ambasadorului Moldovei. Dacă ne-a ajuta, vă rugăm să vă rugați la Dumnezeu să ne ajute cu sănătate.

La revedere. Trăim cu nădejdea că Maria Magdalena se va întoarce la locul ei, în biserica din satul Olănești.

10. III. 2009, Moscova

BIBLIOGRAFIE:

1. Boris Malski, *Olănești. Monografia sociologică a unui sat de pe Nistru*. Cu o prefață de prof. Dim. Gusti, Tipografia de pe lângă Prefectura jud. Cetatea-Albă, 1939.

2. Situl Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova, în *statistica.md*

3. P. Constantinescu-Iași, *Biserici de lemn,* în *Viața Basarabiei*, nr. 3, 1933.

4. *Anuarul Eparhiei Chișinăului și Hotinului* (Basarabia): ed. oficială / alcăt. după date oficiale de C. N. Tomescu, secretarul general al arhiepiscopiei Chișinăului și Hotinului, Chișinău, Tipografia Eparhială, 1922.

5. Nicolae Roibu, *Icoana „Sfânta Maria Magdalena" a ajuns la Olănești*, în *Timpul. Cotidian Național Independent*, 8 februarie, 2010.

6. *Православие в Молдавии: власть, церковь, верующие. В 4-х томах.* Отв. ред., сост. и автор предисл. В. Пасат, Том 2 (1953-1960), Москва, Российская политическая энциклопедия, 2010, док. 119.

7. Veaceslav Ciorbă, *Biserica Ortodoxă din Basarabia și Transnistria (1940–2010)*, Chișinău, Pontos, 2011.

8. Tatiana Eţco, *O icoană seculară s-a întors acasă*, în *Ziarul de Gardă*, 11 februarie, 2010.
9. Victoria Popa, *Generalul şi icoana*, în *Jurnal de Chişinău*, 9 februarie, 2010.
10. Памяти Васильева Никифора Трофимовича (1947–2010), în *Проблемы особо опасных инфекций*, 2010, № 4 (106).
11. *Scrisoarea soţilor Vasiliev din 10 martie 2009*, în *Ziarul de Gardă*, 11 februarie, 2010.

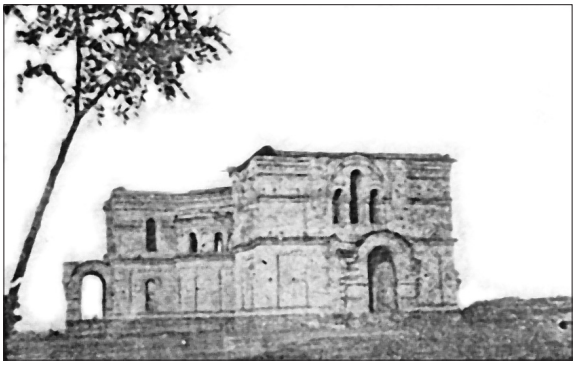

Biserica Sfânta Parascheva, anii 1930. Sursă: Boris Malski, Olăneşti. Monografia sociologică a unui sat de pe Nistru. Cu o prefaţă de prof. Dim. Gust, Tipografia de pe lângă Perfectura jud. Cetatea-Albă, 1939, p. 289.

General-locotenent
Nichifor Vasiliev.
Arhivă privată

Icoana Sfânta Maria Magdalena
Foto: Nicolae Roibu

Instantanee de la întoarcerea Icoanei Sfânta Maria Magalena la Olăneşti.
Foto: Nicolae Roibu, Tatiana Eţco

TERMINOLOGIE MILITARĂ

ASPECTE ALE ETIMOLOGIEI UNOR TERMENI CE DENUMESC GRADE MILITARE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

***Marin BUTUC*[1]**

Studying and determining the etymology of the terms is not a strictly philological concern, since it also regards other fields. It happens because the origin of terms that refer to military ranks reflects not only the actual history of words taken separately, but the actual history of the society in different times and ages. The fields of social activity represented by the terms are an expression of the metamorphoses produced at the political, economic, cultural, military levels and so on. The terminological toolbox of the specialized languages contains the entire history of various specialized fields with their inherent achievements and contacts, reflecting the entire evolution and development of the nation.

În contextul evoluției istorice a terminologiei militare românești, pe perioade și epoci, atât abandonarea treptată a unor termeni învechiți, preponderent utilizați în Evul Mediu timpuriu (termeni ce denumeau grade militare), cât și modernizarea propriu-zisă a lexicului militar, prin adaptarea împrumuturilor latino-romanice occidentale, dar și tendința de creare a unei terminologii militare științifice și delimitarea, în linii mari, a terminologiei militare pe genuri și specii militare, constituie, de fapt, o consecință a procesului de „renaștere" culturală și social-politică, ce s-a produs în Principatele Românești (cu excepția Basarabiei, care s-a aflat sub ocupație țaristă în perioada 1812–1917). Acest fenomen al modernizării a început cu primele decenii ale secolului al XIX-lea, datorită imboldului dat puțin mai înainte de reprezentanții Școlii Ardelene. Particularitățile terminologice moderne din sistemul lexical românesc încep să fie pregnant funcționale, odată cu adoptarea Regulamentului Organic (1830), în care termenii militari obțin un sens strict și mult mai exact cu o semantică lexicală specializată. Astfel, terminologia militară românească devine, treptat, compatibilă cu statutul terminologiilor moderne, întrucât structurarea și standardizarea metalimbajelor terminologice este condiționată de primele normări, de primele tradiții de limbă română literară. Rolul de factor decisiv al unificării limbajelor terminologice îi revine, cu certitudine, Școlii Ardelene, care, prin elaborarea primelor cărți de gramatică, a favorizat și crearea primelor terminologii unificate științific. Reprezentanții Școlii Ardelene au contribuit substanțial și la crearea unui stil modern, în toate domeniile, prin promovarea masivă a neologismelor [8, p. 34]. Așadar, despre o racordare relativă a terminologiei militare românești la principiile terminologiilor moderne europene se poate

Marin Butuc, locotenent major doctor in filologie, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".

vorbi numai începând cu sfârşitul sec. al XVIII-lea şi prima jumătate a sec. al XIX-lea, când arta militară românească îşi ia un avânt în sensul înzestrării şi echipării, după principii europene, fapt ce a avut repercusiuni directe asupra limbajului militar specializat. „În această perioadă se face trecerea de la stadiul vechi la cel modern al limbii române literare" [10, p.7], ceea ce a favorizat schimbări substanţiale în cadrul limbajelor specializate, inclusiv în cel al terminologiei militare româneşti.

Din punct de vedere istoric, terminologia militară românească dispune de două mari epoci: Epoca Medievală (sec. XIV–XIIX) şi Epoca Modernă, ce cuprinde o sută zece ani (1780–1890). Cea din urmă a transmis terminologiei militare actuale aproape întregul inventar terminologic militar, pe care actualmente îl utilizăm. Trecerea de la terminologia veche (*dărăban, dragon, fuştaş, bulucbaş, beşliu, cătană, chehaia, codrean, agă, armaş* ş.a.) la terminologia modernă (*soldat, caporal, plutonier, sergent, locotenent, maior* ş.a.) s-a realizat, anume începând cu sfârşitul sec. al XVIII-lea şi prima jumătate a sec. al XIX-lea, etapă calificată, pe bună dreptate, drept una „de renaştere a domeniului militar naţional", după un răstimp de stagnare, din cauza asupririi fanariote.

Renaşterea fenomenului militar românesc de la sfârşitul sec. al XVIII-lea şi începutul sec. al XIX-lea se datorează şi anumitor oportunităţi de natură socială şi politică, cum ar fi răscoalele de eliberare naţională, care au impulsionat factori de creare a unui stat cu instituţii naţionale, cu limbă naţională şi, respectiv, cu terminologie naţională modernă. Aceste evenimente istorice au stimulat formarea şi desăvârşirea limbii literare, care presupunea şi o creare a limbajelor specializate (prin împrumuturi din alte limbi) pentru toate domeniile de activitate ale statului, inclusiv arta militară. Anume, aceste condiţii fac posibilă apariţia Regulamentelor Organice ale statelor româneşti (acte normative ce au început să reglementeze activitatea tuturor instituţiilor statului, după principiile de funcţionare ale statelor europene, dezvoltate la acea vreme).

Regulamentele Organice au favorizat apariţia primelor lucrări lexicografice militare, care vin să oficializeze existenţa şi funcţionarea unui număr mare de termeni militari, cu semnificaţii militare exacte. După anul 1830 au început să fie promovaţi termeni ce denumesc grade militare, cu semnificaţii bine determinate, care, de fapt, au marcat începutul unei etape noi în evoluţia terminologiei militare româneşti, care funcţiona conform principiilor limbajelor specializate moderne. Termenii militari ce denumesc grade militare, în majoritatea lor, au fost puşi în circulaţie anume în această perioadă.

Analizând termenii militari ce denumesc grade militare, în succesiunea lor propriu-zisă, am putea lesne stabili că aproape fiecare termen are o istorie aparte, ca şi în alte limbi, marcată de o concretă proveniență etimologică. Bunăoară, termenul militar *soldat*, cu semnificaţia de tânăr care îşi face serviciul militar în armată, fără a avea vreun grad, vine din limba franceză *soldat*, unde are aceeaşi semnificaţie. Însă, în limba franceză, acest termen datează încă din secolul al XVI-lea, care, la rândul său, a fost împrumutat din italiană, de la *soldato*, cu semnificaţia de „cel care exercită meseria armelor, fiind plătit pentru acest serviciu; ostaş plătit". Valoarea semantico-funcţională de „ostaş plătit, mercenar" a fost atestată chiar la Giovani Boccaccio, în anul 1353. Ulterior,

în cadrul limbii italiene, mai capătă o nuanță semantică minoră, pe care ne-o oferă dicționarul etimologic al limbii italiene, și anume: cea de „luptător, care exercită o misiune, luptând cu abnegație pentru un ideal anume." [5, p.1222]. În epoca veche, termenul italian *soldato* a fost derivat de la verbul *soldare* „a angaja, a înnăimi", ceea ce specifică faptul că militarii din epoca veche, care purtau acest nume erau plătiți pentru a face servicii militare, informație confirmată și de alt derivat – *soldo*, care înseamnă „salariu militar; plata soldatului mercenar" [11, p.186]. Acest termen la fel s-a format de la *soldare* „a angaja, a închiria" [15, p. 709].

Prin urmare, termenul *soldat*, cu semnificația pe care o cunoaștem noi astăzi, a funcționat, inițial, în limba italiană, având semnificația de „mercenar", pierzându-și pe parcursul evoluției sale această valoare lexico-semantică, ajungând să denumească noțiunea de „persoană care își face serviciul în armată, fără a avea vreun grad militar".

Tot în acest context de explicare etimologică se înscrie și termenul militar *caporal*, care, în limba română, provine din franceză (*caporal*), cu varianta veche de *corporal*. În limba franceză, termenul *caporal* este atestat pentru prima dată în anul 1540, cu semnificația de „conducător, șef". Însă, începând cu anul 1600, îl întâlnim în scrierile de limbă franceză cu semnificația de „comandant peste zece militari, fiind deținător de grade militare inferioare" [6, p.133]. În limba franceză a provenit de la italienescul *caporale* „comandant secund, brigadier" [14, p. 187], derivat al latinescului *caput, capitis* „cap", care avea însă și semnificație militară de „fruntaș, căpetenie, comandant".

La începutul sec. al XX-lea, în organizarea militară românească, termenul militar *caporal* denumea primul grad în infanterie după soldatul simplu [1, p. 216].

Termenul militar *sergent*, în limba română, a fost împrumutat din fraceză (*sergent*), care chiar din perioada medievală avea semnificația de „militar". Începând cu secolul al XVIII-lea obține sensul de subofițer [6, p.687]. Termenul francez *sergent* este moștenit din latină *serviens*, –*entem* „slujitor", mai concret de la forma de acuzativus *servientem*, care a fost formată de la verbul latinesc *servare* „a servi, a sluji" [15, p. 608]. Înainte de a avea sensul de slujitor, verbul *servio*, persoana I de la *servare*, denumea starea de „a se afla în robie", „a fi în subordinea cuiva…" (compară: *servus* „slujitor", „asuprit", „dependent" „rob") [12, p. 157].

Termenul militar *sergent*, în limba română, devine funcțional la începutul sec. al XX-lea, având același sens – grad inferior în armată, mai mare decât caporalul. Exista mai multe sintagme în care funcționa acest termen: *sergent instructor* (sergent însărcinat cu instrucția soldaților), *sergent major* (cu sensul terminologic de „plutonier"). Îl atestăm și ca termen administrativ-politic: *sergent* (*de oraș*) (gardist, agent de poliție pentru paza orașului) [1, p.1138].

La începutul sec. al XX-lea, în organizarea militară românească, termenul *plutonier* denumea un subofițer ce comanda un pluton. Deosebirea vestimentară a acestuia era asigurată de cele două inele de fir lat, care erau purtate la umăr. Termenul *plutonier* este ca atare un derivat de la *pluton*, care denumea o subdiviziune a unui escadron sau a unei companii de infanterie.

Termenul *pluton* este împrumutat din franceză *peloton*. [1, p. 960] sau, probabil, din italiană *plotone*. În franceză *peloton*

este atestat în anul 1578 în regiunea franceză Aubigné, având semnificația militară de „grup de soldați". În spațiul de limbă franceză, termenul *peloton* are o istorie foarte veche, datând încă din secolul al XII-lea, cu forma de *pelote*, în descrierile campaniilor militare ale lui Carol cel Mare (sec. XVIII–XIX). Termenul *peloton* cu forma veche de *pelote* vin din latină – *pilotta*, diminutiv al lui *pila* „minge (pentru jocuri sportive)" [6, p. 548]. După părerea noastră, relația dintre „minge" și „grupul de soldați" denumit *peloton* s-a produs printr-o asemănare, comparație, ce consta în procesul de implicare a *plutonului* în luptă, care era „lansat", „aruncat" (ca pe o minge) în procesul operațiunii militare, acolo unde considera comandantul suprem că era nevoie de intervenția acestuia.

În organizarea militară românească, deși la începutul sec. al XX-lea plutonierul era un subofițer care comanda un pluton, actualmente, acest termen denumește un grad militar superior plutonierului adjutant și inferior plutonierului major, fără a fi specificat grupul militar condus.

În secolul al XIX-lea, limba română, de rând cu alte limbi europene, pune în circulație termenul militar locotenent (în limba germană – *Leutnant*, în engleză - *lieutenant*, în rusă – *лейтенант*). Acest termen militar a fost împrumutat din limba franceză (*lieutenant)*, având la început forma de *luetenant*. Cu semnificație militară, în monumentele de limbă franceză scrisă, este atestat începând chiar cu secolul al XVI-lea. Franceza a moștenit acest termen din latină, și anume de la sintagma *locum tenans* (cel care înlocuiește pe cineva mai mare în funcție, locțiitor) [14, p. 477]. Sintagma latină *locum tenans* avea semnificație militară chiar de pe timpul Romei Antice, cu sensul de „locțiitorul comandantului militar suprem sau locțiitorul comandantului unei mari unități militare" [12, p. 474].

În Țările Române, pe timpul suzeranității otomane, avea sensul de reprezentant al unui domn român pe lângă Poarta Otomană. Totodată, ca termen învechit, îl atestăm și cu sensul primar de locțiitor al domnitorului sau locțiitor al unui demnitar. Începând cu secolul al XIX-lea, îl atestăm funcționând cu sensul militar de „ofițer cu un grad inferior căpitanului". Sensul lexico-terminologic de *locțiitor* se păstrează și în sintagma terminologică *locotenent-colonel*, având sensul actual. [1, p. 722].

Notă: *Este necesar de menționat că după modelul acestui termen militar locotenent, în limba română s-a format și cuvântul locțiitor, utilizat atât în context nemilitar (locțiitorul șefului ș.a.), cât și în context militar (locțiitorul comandantului pentru activitate administrativă, locțiitorul comandantului pentru activitate didactică ș.a.).*

Termenul căpitan a venit în limba română din limba italiană, încă din Evul Mediu, probabil, prin filieră levantină; cf. neogr. *χαπιτάν*, alb., bg. *kapitan*, tc. *kaptan*, sb. *kapetan*, magh. *kapitany* [3, p.147]. Limba română l-a preluat din italiana medievală *capitano*. În limba italiană, însă, chiar de la început desemna un titlu dat vasalilor ai unor importante localități rurale. Pentru prima dată este atestat în limba italiană în anul 1279, cu forma de *capitaneo* și, ulterior, în 1363, cu forma de *capitano*. Din 1566 este atestat cu semnificația de „comandant al unei companii de soldați" [4, p.199].

Termenul italian *capitano* a fost moștenit din latina târzie *capitaneus* „cel care se distinge prin măreție" [4, p.199], derivat al lui *caput, capitis* „cap". Latinescul *caput, capitis* „cap" avea însă și sensul de

„fruntaș, căpetenie", care s-a extins și în româna medievală, unde a obținut sensul de „conducător militar, căpetenie de oștași": C. Cantacuzino menționează: „Însă nici hunii fără de mare pagubă în capete și întralalți ai lor, nici dintr-acel războiu nu rămân." [2, p.101]. Cu aceeași semnificație s-a păstrat până în prezent [11, p. 376].

În întreaga Epocă Medievală, atât în limba română, cât și în alte limbi europene (it. – *capitano,* fr. – *capitaine*, span. – *capitán*, ger. – *Kapitän* ș.a.) termenul *căpitan* desemna o persoană ce comanda o oștire sau un element de structură a acesteia, având, astfel, sensul de „comandant militar". În Țările Românești, mai însemna și un ofițer care comanda o admnistrație sau o structură de slujbași: *căpitan de județ* (căpetenie de județ cu atribuții militare, administrative și polițienești); *căpitan de dărăbani* (comandantul militar al dărăbanilor); *căpitan de margine* (comandantul militar al trupelor aflate la hotare și destinate să apere frontierele) [7, p.59]. În Epoca Medievală, termenul *căpitan* mai însemna și „căpetenie de haiduci; șef al unei bande de hoți" [9, p.214].

La începutul secolului al XX-lea, pe lângă sensul militar de ofițer ce comandă o companie de infanterie, un escadron de cavalerie sau o baterie de artilerie, mai era și un titlu purtat de civili sau de militari, care se aflau în capul unei administrații sau comandau un grup de slujbași: *căpitan* de poștă, *căpitan* de județ, *căpitan* de dărăbani, *căpitan* de margine, *căpitan* de târg. [1, p. 216]

În prezent, termenul *căpitan* este întâlnit în terminologia militară, având sensul bine stabilit, și anume de „ofițer cu grad superior acelui de locotenent major și inferior celui de maior", totodată, mai desemnând și un ofițer de marină, comandantul unei nave militare, comerciale ori al unui port [9, p.214].

Termenul militar *maior* a fost împrumutat din limba rusă (*мauор*), care l-a preluat din germană (*Major*). În limba rusă, acest cuvânt este atestat din perioada secolelor XVI–XVII, însă, cu toate acestea, în spațiul de limbă rusă, utilizarea frecventă și cu sens specializat militar bine stabilit a început pe timpul lui Petru cel Mare (1682–1725). Lingviștii etimologi consideră că limba germană a preluat acest termen din una din limbile romanice (fr. – *major*, span. – *mayor*), care au moștenit cuvântul din latină de la forma gradului comparativ *māior* (pentru genul masculin și feminin), *maius* (pentru genul neutru) cu sensul de „cel mai mare, cel mai influent, cel mai înalt" al adjectivului latin *magnus*, ce semnifică „mare, important" [11, p. 503].

La începutul sec. al XX-lea, în limba română, termenul maior desemna un ofițer superior, cu un grad militar poziționat între căpitan și locotenent-colonel. Deosebirea vestimentară a acestuia se datora semnului de distincție alcătuit dintr-un galon lat de aur și o tresă la chipiu; la tunică, avea un galon de aur, de-a lungul, contra epoletului și un inel de metal alb în curmeziș. În această perioadă îl atestăm cu o valoare terminologică ce desemna categoria de trupe în care se făcea serviciul militar – *maior de infanterie*, *maior de cavalerie*, *maior de artilerie* [1, p.739].

O istorie la fel de interesantă o are și termenul militar *colonel*, care, la începutul sec. al XX-lea, avea sensul de „ofițer superior, cu funcția de comandant al unui regiment". Cuvântul a fost împrumutat din franceză – *colonel*, fiind atestat în spațiul de limbă franceză în anul 1803, cu semnificația de comandant de regiment. Cuvântul din limba franceză *colonel* este derivat de la lexemul francez *colonna* „corp

de armată" [1, p. 309]. Se presupune că termenul românesc *colonel* ar fi putut fi împrumutat, mai întâi, din italiană (sec. al XVIII-lea), de la *colonnelo*, apoi a fost reînnoit din francezul *colonel*. În italiană *colonnelo* denumea atât „un corp de soldați format din mai multe companii" (în anul 1472), cât și „comandantul acestui corp de soldați" (în anul 1518). În 1764 este atestat în limba italiană cu sensul „superior oficial care avea comanda unui regiment" [4, p.254]. Lexemul *colonnelo* este derivat de la substantivul *colonna*, care, pe lângă semnificația de „element de construcție cu formă cilindrică, poziționat vertical, destinat să susțină o greutate", mai avea și sensul de „detașament militar implicat într-o mare unitate ce parcurge un itinerar unic la ordinele unui singur comandant, pentru a atinge un obiectiv definit" (în anul 1680). Atât termenul francez *colonna*, cât și termenul italian *colonna* sunt atestați încă din secolul al XII-lea, care au fost moșteniți din latină, de la substantivul *columna* „columnă, coloană".

Credem că specializarea militară a lui *colonna*, cu semnificația de „element de construcție", s-a produs anume prin asocierea funcției pe care o exercita *colonna*, ca element de construcție, și funcția unității militare, ca element tactic, ce avea rolul de susținere, de sprijin al unităților ce mergeau primele în luptă.

Termenul militar *general* a fost pus în circulație, cu semnificația actuală, încă din sec. al XVIII-lea. Respectivul termen militar a fost împrumutat din franceză – *général*, fiind o abreviere a sintagmei franceze *capitaine général*, cu valoare lexico-semantică de „comandant general, suprem" [13, p. 401]. Francezul *général* însă este moștenit din latină, de la adjectivul *generālis*, care întrunește sensul de „comun, general", „important", „cel care conduce pe toți, cel care se află înaintea tuturor". Acest sens al cuvântului latin (*generālis*) s-a format de la un alt sens al acestui cuvânt latinesc, care era mult mai vechi, și anume cel de „apartenent unui neam" (*genus* „neam").

În limba franceză, termenul *général* inițial a fost doar un adjectiv cu semnificația de „comun tuturor ființelor sau obiectelor din aceeași categorie", „principal", „diriguitor", de la care a derivat termenul francez *général* – „grad de ofițer superior", o formă abreviată a sintagmei militare *capitaine général* „comandantul general". Adjectivul francez *général* s-a substantivizat și a obținut un sens militar, după ce a fost trunchiată sintagma *capitaine général*. Respectiva sintagmă terminologică de *capitaine général* a fost funcțională în limba franceză pe tot parcursul secolului al XVI-lea, fiind atestată în aceeași perioadă și în limba germană (*General Kapitan*). Începând cu secolul al XVII-lea însă apare cu forma trunchiată și substantivizată de *general*, care are semnificația de „comandant general, suprem" [11, p. 185].

Profesorul A. Ciorănescu consideră că este un împrumut din franceză (cu diferitele sale variante), pătruns în limba română prin intermediul limbii ruse în secolul al XVIII-lea, care, mai târziu, a fost revigorat sub aspect formal de împrumutul francez. În limba română veche îl atestăm cu formele *generar*, *gheneral*, *gherer*ar, *ghinărar* [9, 521]: „... au ieșit înaintea nemților, scriind la acel prinț ghenerales cu mare rugăciune..." [2, p. 254].

În prezent, substantivul *general* denumește gradul cel mai înalt în ierarhia militară, ceea ce demonstrează că sensul lui inițial s-a păstrat.

În concluzie, putem menționa faptul că studierea și stabilirea etimologiei termenilor nu reprezintă o preocupare strict filologică, dar ține și de alte domenii de activitate, întrucât proveniența termenilor ce denumesc grade militare reflectă nu numai istoria propriu-zisă a cuvintelor luate aparte, dar și istoria de facto a societății pe perioade și epoci. Domeniile sociale de activitate reprezentate prin termeni sunt o expresie a metamorfozelor produse la nivel politic, economic, cultural, militar ș.a. Limbajele specializate conțin în inventarul lor terminologic întregul parcurs istoric al diverselor domenii specializate cu inerentele lor realizări și contacte, oglindind drumul istoric al evoluției și dezvoltării în întregime a poporului.

BIBLIOGRAFIE:

1. Candrea I. A., Adamescu Gh., *Dicționarul enciclopedic ilustrat* „Cartea Românească", București, „Cartea Românească", 1926, 1948 p.

2. Cantacuzino C., *Istoria Țării Românești*. Chișinău, Litera, 1997, 288 p.

3. Ciorănescu Al., *Dicționarul etimologic al limbii române*. București, 2002, 1055 p.

4. Cortelazzo Manlio, Zolli Paolo, *Dizionario etimologico della lingua italiana*, 1/a-c, Zanichelli, 1998.

5. Cortelazzo Manlio, Zolli Paolo, *Dizionario etimologico della lingua italiana*, 5/s-z, Zanichelli, 1998.

6. Dauzat Albert, Dubois Jean, Mitterand Henri, *Nouveau dictionnare étymologique et historique*. Paris, Libraire Larousse, 1964.

7. Georgescu H., *Dicționar enciclopedic militar (C – D)*. București: Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1997, 278 p.

8. Istrati G., *Limba română literară*. București: Minerva, 1970, 411 p.

9. *Noul Dicționar Universal al Limbii Române*. București/Chișinău: Editura Litera Internațional, 2006, 1676 p.

10. Ursu N. A., *Formarea terminologiei științifice romînești*. București: Editura științifică, 1962, 301 p.

11. Черных П. Я., *Историко-этимологический словарь соовременного русского языка*, 3-е издание, том I. Москва, Издательство ‹‹Русский язык››, 1999, 621 с.

12. Черных П. Я., *Историко-этимологический словарь соовременного русского языка*, 3-е издание, том II. Москва, Издательство ‹‹Русский язык››, 1999, 560 с.

13. Фасмер М., *Этимологический словарь русского языка, том I (А-Д)*. Москва, Издательство ‹‹Прогрес››, 1964, 562 с.

14. Фасмер М., *Этимологический словарь русского языка, том II (Е-Муж)*. Москва: Издательство ‹‹Прогрес››, "Прогрес", 1967, 671 с.

15. Фасмер М., *Этимологический словарь русского языка, том III (Муза-Сят)*. Москва, Издательство ‹‹Прогрес››, 1971, 827 с.

PERSONALIA

COLONELUL MEDIC (R) ION CORCIMARI: OMUL CARE VINDECĂ OAMENI

Constantin MANOLACHE[1]

Fișier biografic: Colonelul medic (r) Ion Corcimari s-a născut la 10 ianuarie 1947 în satul Olănești, raionul Ștefan-Vodă. Studii: Institutul de Medicină din Chișinău (1965–1969), Facultatea de Medicină Militară din Kuibîșev a Institutului Medical (1969–1971), Academia Medico-Militară „Kirov" din Leningrad (1979–1981). Activitate profesională: medic ordinator în Districtul Extremul Orient (1971–1973), medic ordinator și șeful Secției terapie, șeful Secției cardiologie, terapeut cardiolog, terapeut coordonator la Spitalul Militar Central din Riga (1981–1992). A lucrat în spitale din Germania. În 1992, întors la baștină din districtul militar al fostei URSS, împreună cu colegii ofițeri-medici, a stat la baza înființării Spitalului Clinic Militar Central al Ministerului Apărării al Republicii Moldova. Activează în această structură medicală în calitate de medic terapeut principal. Este căsătorit, are doi copii.

Un filosof antic spunea că pentru om nu este nimic mai interesant decât însuși omul. Într-adevăr, prin om, omul se recunoaște, se autoevaluează, își găsește modele de urmat etc. În realitățile actuale, este dificil, însă nu imposibil, de a indentifica personalități consacrate în plan multidimensional, exemple relevante pentru semeni. Biografia personală conturată în peisajul medicinei militare din Republica Moldova îl scoate în evidență pe colonelul medic (r) Ion Corcimari, care a fondat, împreună cu alți colegi ofițeri-medici, Spitalul Clinic Militar Central al Ministerului Apărării al Republicii Moldova, fiind terapeut principal al acestei structuri medicale de înaltă ținută profesională.

Ion Corcimari s-a născut la 10 ianuarie 1947 în Olănești, raionul Ștefan-Vodă, într-o familie de oameni simpli. Oamenii din acest sat de pe malul Nistrului, afirma încă în 1939 Boris Malski, autorul unei valoroase monografii consacrate Olăneștiului, sunt angrenați în perimetrul interesului familiei și, implicit, al unității sociale. Grija pentru sănătate, igienă, întreținerea locuinței, consolidarea hotarului, ordinea și disciplina etc. sunt caracteristici increate ale săteanului olănești. Aceste trăsături native au marcat profilul general al vestitului medic militar Ion Corcimari.

Traiectoria profesională a fost ghidată de un obiectiv major: asigurarea unei performanțe profesionale prin studierea mijloacelor și metodelor de tratament, precum și a modului de utilizare a medicamentelor în vindecarea bolilor. În configurarea acestui nivel de pregătire profesională

[1] *Constantin MANOLACHE, colonel (r), doctor în științe politice, conferențiar universitar, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*

a parcurs mai multe trepte ale cunoașterii în instituții de educație: Institutul de Medicină din Chișinău (1965–1969), Facultatea de Medicină Militară a Institutului Medical din Kuibîșev (1969–1971), Academia Medico-Militară „Kirov" din Leningrad (1979–1981). Drept urmare, activitatea profesională a urmat vectorul medicinei terapeutice: medic ordinator în Districtul Extremul Orient (1971–1973), medic ordinator și șeful Secției terapie, șeful Secției cardiologie, terapeut cardiolog, terapeut coordonator la Spitalul Militar Central din Riga (1981–1992), instituție renumită în fosta URSS. Grație talentului și muncii asidue a fost acceptat în Secția de terapie a Spitalului, unitate unde activa singurul moldovean printre cinci medici evrei. Aici a pregătit studenți, care actualmente activează în unități medicale cunoscute în Comunitatea Statelor Independente. Succesele obținute de Ion Corcimari au fost prezentate cu lux de amănunte în presa de specialitate a timpului.

Profesionalismul înalt a fost recunoscut și în cadrul activității pe care a desfășurat-o în spitalele din Germania.

La începutul anilor 1990, în contextul destrămării Uniunii Sovietice, medicul Ion Corcimari, împreună cu mai mulți ofițeri-medici, revine la baștină din Districtul militar din Țările Baltice și contribuie, în mod substanțial, la procesul de instituționalizare a Spitalului Clinic Militar Central al Ministerului Apărării al Republicii Moldova. În această componentă importantă a organismului militar al statului s-a format un colectiv de medici și de personal medical bine organizat și competent.

În cadrul Spitalului, avanpost al serviciului medical al Armatei Naționale, managerul Ion Corcimari coordonează activitatea serviciului terapeutic, organizarea serviciului de urgență, lucrul curativ etc. Colonelul medic (r) Ion Corcimari este responsabil și de activitatea editorială a Spitalului. Cu ocazia împlinirii a 20 de ani de la formarea unității medicale în formula actuală, Ion Corcimari a coordonat științific un album foto consacrat unității medicale, „un portret în text și imagini… menit să creeze, în ansamblu, o impresie generalizatoare despre procesul de instituționalizare și dezvoltare a acestei componente importante a organismului militar al statului" (p. 4). Lucrarea a apărut în condiții grafice excelente, responsabilul de ediție fiind colonelul medic Vladimir Trofimov, medic-șef al Spitalului.

În prezent, Spitalul, unde trudește cu dăruire terapeutul Ion Corcimari, este o instituție medicală de profil larg, care include 27 de subdiviziuni curative, cabinete și secții diagnostice, asigurate cu utilaj medical modern. Anual specialiștii de înaltă calificare acordă ajutor medical la mii de bolnavi. Grație medicilor, în Spital s-a format un sistem modern de diagnostică și deservire medicală complexă a pacienților. Ion Corcimari, alături de colegii de breaslă V. Trofimov, I. Stupac, V. Șchiopu, S. Adam ș.a., aduce o contribuție substanțială la perfecționarea cadrelor și îmbunătățirea procesului curativ-diagnostic. Acești specialiști de elită au demonstrat prin fapte concrete că pot intra în competiție cu medicii din instituții medicale din țară și de peste hotare.

Portretul de Om al medicului Ion Corcimari nu ar fi complet dacă nu am menționa legătura strânsă a acestuia cu Mica Patrie – Olănești, care este locul unde se încarcă cu energie și unde revine cu mult drag. În 2010, alături de alți oameni de bună credință, a contribuit la reîntoarcerea din Rusia în Biserica Sfânta Parascheva din

Olăneşti a icoanei Sfânta Maria Magdalena, datată cu sec. XVII. O altă acţiune oreintată spre recuperarea patrimoniului cultural al satului natal rezidă în activitatea recentă de litografiere a preţioasei monografii consacrate Olăneştiului (cu un volum total de 760 pagini, elaborată sub diriguirea vestitului sociolog Dim. Gusti), semnată de Boris Malski, la sfârşitul anilor 1930. Această lucrare enciclopedică va fi transmisă bibliotecilor din sat pentru ca sătenii, în mod special tânăra generaţie, să studieze, să cunoască şi să transmită valorile perene ale localităţii.

Dăruind – câştigi! Acesta este mottoul vieţii Omului Ion Corcimari.

BIBLIOGRAFIE

На страже здоровья. Спецвыпуск партийного комитета, профсоюзов и комитета ВЛКСМ окруженного военного госпиталя, 6 марта 1988, № 1, с. 2

На страже здоровья. Спецвыпуск партийного комитета, профсоюзов и комитета ВЛКСМ окруженного военного госпиталя, 6 октября 1988, № 2, p. 2

Daniela Rusu, „*… Nici să mă închin, nici să mi se închine*", în *Oastea Moldovei*. Publicaţie editată de Ministerul Apărării al Republicii Moldova, august, 1996, nr. 19 (144), p. 7

Spitalul Clinic Militar Central al Ministerului Apărării al Republicii Moldova", Chişinău, Institutul de Studii Enciclopedice, 2012, p. 10.

Colonelul medic (r) Ion Corcimari

ALBUM MILITAR

Foto enciclopedia militară
Rubrică îngrijită de *Ion XENOFONTOV*[1]

SECVENȚE DIN RAZBOIUL SOVIETO-AFGHAN (1979–1989)

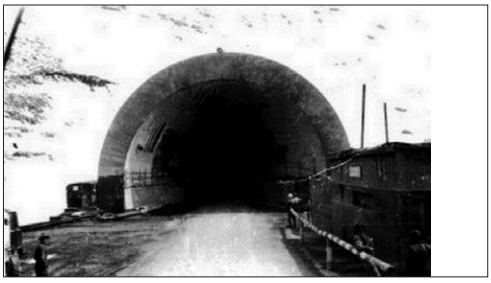

Intrarea în Salang. Arhiva Muzeului Armatei Naționale a Republicii Moldova. Fond foto, dos. 4, f. 5.

Localități afghane amplasate în munți. Arhiva Muzeului Armatei Naționale a Republicii Moldova. Fond foto, dos. 4, f. 11

Afghanistan – țara moscheilor. Arhiva Muzeului Armatei Naționale a Republicii Moldova. Fond foto, dos. 4, f.

Credincios afghan. Arhiva familiei Carp (Arhiva Muzeului Armatei Naționale a Republicii Moldova. Fond foto, dos. 4, f. 33).

Pod peste râul Arhandab, Kandahar, 1981. Foto Constantin Chernaț (Arhiva Muzeului Armatei Naționale a Republicii Moldova. Fond foto, dos. 4, f. 24.).

Aeroportul din Kandahar, 1981. Foto Constantin Chernaț (Arhiva Muzeului Armatei Naționale a Republicii Moldova. Fond foto, dos. 4, f. 39).

[1] *Ion XENOFONTOV, dr., cercetător științific, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”.*

„Traseele moțiii". Arhiva Muzeului Armatei Naționale a Republicii Moldova. Fond foto, dos. 4, f. 24, 37.

Combatanți sovietici alături de posibili „aliați" sau adversari afghani. Arhiva familiei Furtună. Arhiva Muzeului Armatei Naționale a Republicii Moldova. Fond foto, dos. 4, f. 47, 57, 60.

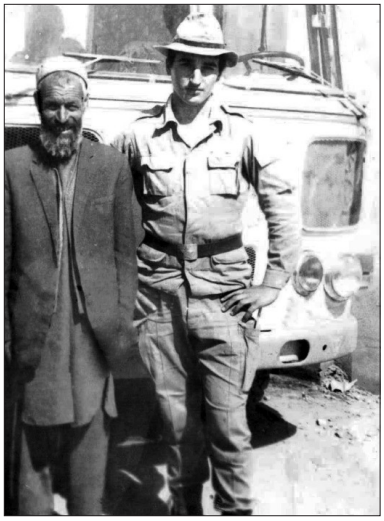

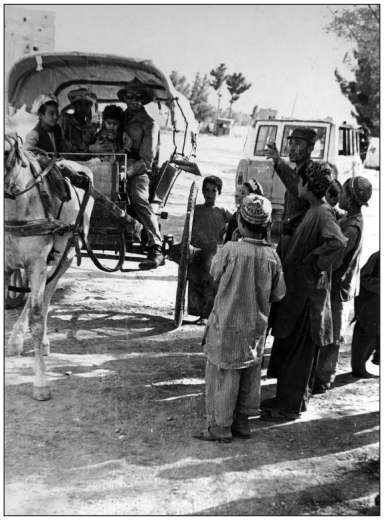

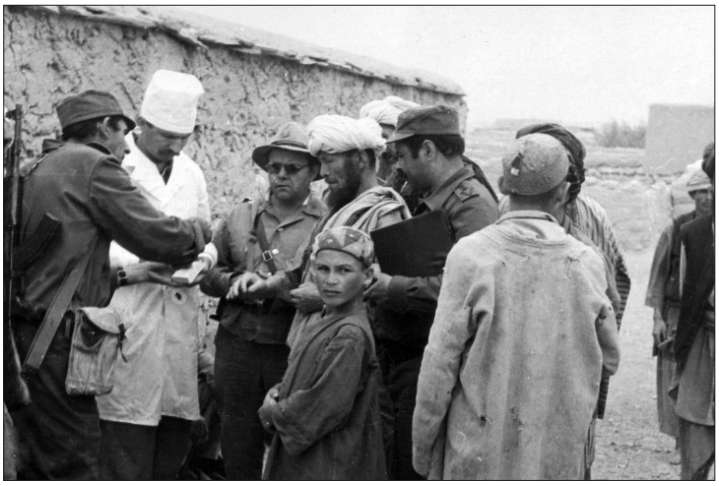

Asistență medicală sovietică. Arhiva Muzeului Armatei Naționale a Republicii Moldova. Fond foto, dos. 4, f. 42.

Verificarea caravanelor, provincia Herat, 1987. Arhiva familiei Carp.

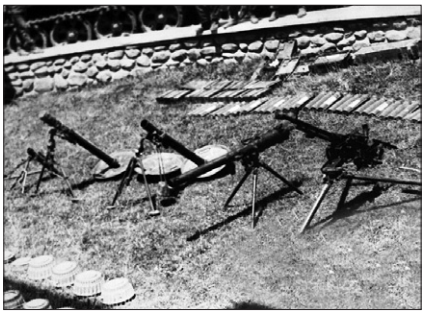

Trofee de război. Arhiva familiei Carp (Arhiva Muzeului Armatei Naționale a Republicii Moldova. Fond foto, dos. 4, f. 63). Arhiva personală a familiei Svetlicinâi.

Mobilizarea la acțiuni militare. Arhiva familiei Druță (Arhiva Muzeului Armatei Naționale a Republicii Moldova. Fond foto, dos. 4, f. 58). Arhiva familiei Svetlicinâi

Secvență post-ambuscadă, provincia Herat, 1988. Arhiva familiei Carp

Militari sovietici omorâți în urma unei ambuscade, Asadabad, 1981. Arhiva familiei Cârnici (Arhiva Muzeului Armatei Naționale a Republicii Moldova. Fond foto, dos. 4, f. 68).

Tehnică militară abandonată. Arhiva Muzeului Armatei Naționale a Republicii Moldova. Fond foto, dos. 4, f. 67.

Retragerea armatei sovietice din Afghanistan, 15 februarie 1989. Arhiva Muzeului Armatei Naționale a Republicii Moldova. Fond foto, dos. 4, f. 96.

APARIȚII EDITORIALE

„ARMATA ROMÂNĂ ȘI EVOLUȚIA ARMEI TANCURI. DOCUMENTE (1919–1945)" /Coordonatori: colonel dr. Petrișor Florea, dr. Cornel Țucă, dr. George Ungureanu. Pitești, Editura Universității din Pitești, 2012, 396 p.

***Ion XENOFONTOV*[1],**

***Igor SOFRONESCU*[2]**

Volumul „Armata română și evoluția armei tancuri. Documente (1919–1945)", coordonat de colonel dr. Petrișor Florea, dr. Cornel Țucă, dr. George Ungureanu și publicat de Editura Universității din Pitești în 2012, constituie o lucrare de referință în domeniul istoriei militare, cu o vastă extindere tematică, arhivistică, bibliografică, istoriografică etc., elaborată într-o înaltă ținută științifică. Pornind de la contextul general la cel național, autorii au scos în evidență trasăturile specifice ale armei române și dinamica armeıı tancuri, contactul militarilor cu autoblindatele, descrierile tehnice ale vehiculelor.

Jalonul cronologic inferior al cărții include anul 1919 – anul constituirii, în mod oficial, a primei unități românești de tancuri, Batalionul 1 Care de Luptă și anul 1945 – jalonul cronologic superior – anul terminal al celei de-a doua conflagrații mondiale. Nu mai puțin importantă este și prezentarea unor etape de „eclipsă" (1922–1931) în evoluția istoriei armei tancuri în dimensiune internațională și națională, prin faptul că are loc o suspendare temporară a producției de tancuri de către țările învingătoare, ca urmare a crizei socioeconomice postbelice (p. 25). Un fapt istoric semnificativ este anul 1932, când Conferința pentru dezarmare de la Geneva se soldează cu eșec, inclusiv prin respingerea unor propuneri de interzicere totală a fabricării și aplicării de tancuri. Acest moment reflectă, în esență, tendințele unei perioade de pace înarmată, fapt declanșat prin izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial. De aceea, nu-i întâmplător faptul că autorii au nominalizat perioada ante bellum drept „relansarea preocupărilor" (1932–1939) pentru armele tancuri, armament etc. (p. 40-61), iar anii 1939–1941 – perioada de neutralitate (p. 62-68). Un loc important în economia lucrării revine participării României la acțiunile militare din timpul marii conflagrații mondiale (p. 69-120). Punctul de rezistență al lucrării îl constituie documentele (p. 121-344) și fotografiile (p. 345-395) subiectului analizat.

[1] *Ion XENOFONTOV, dr., cercetător științific, Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun".*
[2] *Igor SOFRONESCU, lt.-col (r), dr., Academia Militară a Forțelor Militare „Alexandru cel Bun".*

ASOCIAȚIA CULTURALĂ
„VALERIU FLORIN DOBRINESCU”
PITEȘTI

COORDONATORI: Colonel dr. Petrișor FLOREA
Dr. Cornel ȚUCĂ
Dr. George UNGUREANU

ARMATA ROMÂNĂ
ȘI EVOLUȚIA ARMEI TANCURI.
DOCUMENTE
(1919 – 1945)

Editura Universității din Pitești
Pitești – 2012

Revista Militară

Studii de securitate şi apărare. Publicaţie ştiinţifică. Nr. 1 (9)/2013

Fondator: Academia Militară a Forţelor Armate „Alexandru cel Bun”

Lectori: **Elena Varzari**, doctor în filologie, conferenţiar universitar,
Mihai Adauge, **Vitalie Ţurcanu**

Corector: **Elena Pistrui**

Coperta, design, procesare computerizată şi pre-press: **Valeriu Oprea**, **Natalia Nîș**